

Szabó Balázs
Menekülvén Bokros teendőim elől

(Költemény gyanánt, vagyis okán...)

Verset írni azért jó, mert
Semmire se való ügyködés,
Önámító fontoskodás, a hiábavalók
Kíméletlen szőzaporítása.
E néhány sor tehát nem poézis,
Hanem mindenképp valami más:
Olyasmi, mint a kivert kutyák vonítása,
Hold meg ugatása, komiszkodó
Semmittevés - no még messze nem
A lényeg, csak próbálkozás
Fohász helyett

S mögöttünk mindaz, mi még meg sem
Történt de múltunkat csak eztán fogjuk
Megcsinálni, ám eltökélten,
Vállalván minden jelentéktelenséget
Hisz maradt még csonka büszkeségünk.

Mindezt pedig küldöm költemény helyett,
Ármánykodva a lehetőségekkel,
Hetykén, azaz fölemelt fővel, dacosan.

Hiszen az ember mindenért megfizet
Ha már erre a világra született,
Még ha kérdezetlenül is...
De már ha itt leledzik,
Akkor már maradjon,
Mert bizakodóknak ez a sorsa.

Gyurka, Tanár Úr!

„Az Úr ír.”
Néha mi is - mi, léhák, az elvetemültek—
Kikből nem épülődik már semmi (?)
Hidd el, imádkozunk is olykor.
(Olvasunk is mi, a linkek...)

Áruld el, Te Drága Jó Öreg,
Mostanság vajon kihez imádkozik az Isten?
Önmagához - avagy magát szapulva –
Lapulva teremtményei előtt,
Bujdokolva, mint az üldözött
Menekül, akár kit ordasok űznek
És üvölt saját Egére?

A teremtés még tart most is
És történik szakadatlan, mindétig -
Minket is megkövetelő folyamatként
Hiszen Isten - gyaníthatón - bennünket
Társalkotóinak tekint
Így szeret minket az
Idők bekövetkeztéig

XXIV. évfolyam 11. szám 2017. november

Bulányi György, Akik csodálják Pált	3577
Faragó Ferenc, Gnosztikus volt-e Pál?	3579
Hollai Keresztély, Pál?	3582
Tarnai Imre, Szent Pál Apostol	3583
Király Ignác, Hitvestársak, sorstársak	3590
Maurer György, Kudarok és remények	3593
Debreczeni Zsuzsa, Emlékeim Babyról...	3598
IN MEMORIAM	3599
Merza József, Gnosztikus?	3600
Hamvas Béla, Scientia Sacra (részlet)...	3604
Király Ignác, Minőségi családokat	3605
Végh András, Lélek és növény	3608
OLVASÓI LEVÉL	3609
Farkas István, Cserépedény	3610
Habos László, Versek...	3611

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért,
mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

Ahogy Ő is, boldog robotosai
Vagyunk magunk is
E reményteli műnek.
Akarod, ha nem
Ebben nincsen pardon
Nincs bocsánat
Merszed, ha nincs
Akkor se menekülhetsz
Ez az Atyáéval közös igánk

(Bulányi György szeretete és hűsége mellett lehor-
gonyzott szívvel: Sarló Jutkának és Csabának – nyafogó
szeretettel: Balázs (a Szabó) 2004. nov. 20.

BULÁNYI GYÖRGY

AKIK CSODÁLJÁK PÁLT (RÉSZLET A „MERRE NE MENJEK” C. KÖNYVBŐL)

Szökött rabszolgája gazdájának írja Pál utolsó hitelen pálinak tekintett levelét: *Pál, Krisztus Jézus foglya és Timóteus testvér Filemonnak, kedves munkatársunknak* (1). Egyetlen fejezetből áll a levél. A rabszolgatársadalom rendjéhez igazodva akar rabszolgatartót és rabszolgát Jézusban testvérré tenni. Lehetetlen vállalkozás? Jézusé is lehetetlen volt, amikor megpróbálta a gazdag ifjút a maga követésére bírni. Jézusnak nem sikerült. Pál is megpróbálta. Levele alapján nem eldönthető, hogy sikerült-e neki. De Pál is szerette a rabszolgatartó Filemont, mint Jézus is a gazdag ifjút. Beállt-e Pál tanítványának, nem tudjuk meg a levélből. A Jézustól megérintett emberek mindig lehetetlen dolgokra vállalkoznak, mert úgy gondolják, hogy Istennél semmi sem lehetetlen (Mt 19,26). Nála nem. De a slusszkulcs, amíg meg nem halunk, a mi kezünkbe van, s mi döntjük el, hogy *Merre menjünk?*

Hosszú a soruk. Végig kísérték életemet. Most csak kettőt említek meg belőlük: a hatvan éve megjelent Holzner-művet s a négy éve kiadott Murphys, illetve művét. Murphy könyvének van egy utolsó, 12. fejezete is, melynek címe: Az utolsó évek. Ennek meg alfejezetei: *Missziói út Hispániába – Visszatérés Illíriába – Újra Macedóniában és Kis-Ázsiában – Problémák Efezusban – A végzetes római út – Újra római börtönben – A halálos ítélet*. Ez utolsó alfejezetnek van írásos igazolása is, a többinek bajosan – történhetett úgy is, mint Murphy megírja meg másképpen is. Nem egykorú riport Pál haláláról, nem is került be az Újszövetségbe, mint Jézus, István és Jakab halála. Közel három századdal Pál halála után jegyezte le Eusebius: ...fel van jegyezve, hogy Pált Néró uralma alatt Rómában lefejezték (*Egyháztörténet* 2,25). Hol találta a feljegyzést Eusebius, nem árulja el. Azt viszont tudjuk, hogy Nérót 68 júniusában ítélte halálra a szenátus. Tehát Pál ezelőtt halt meg. Murphy szerint 67-ben. Lehetséges tehát a dátuma. E 12. fejezetet követi még egy Epilógus is. Könyvének e hatoldalas záró írása már dokumentált az apokrif s egyéb óegyházi irodalomból. E hat oldalon a dogmatörténet területére is eljut. Az alábbiakban idézem a könyvét befejező négy oldalt (342-345).

Az újszövetségi kánonba felvett tizenhárom páli levelet bizonyosan ismerték és hitelesnek fogadták el a második században. A tudósok kimutatták, hogy hatással voltak az Újszövetség több más könyvére is. Így a jánosi iratokra, a Zsidóknak írt levélre, Péter első és második levelére (ez utóbbiban a következőket olvashatjuk; „vannak bennük – Pál leveleiben – nehezen érthető dolgok, ezeket a tanulatlan és állhatatlan emberek kicsavarják a saját vesztükre, akárcsak a többi Írást

is” 3,16), Jakab levelére és Júdás levelére. Más korai keresztény szerzők sem vonhatták ki magukat Pál hatása alól, így például Hermasz, Barnabás, Kelemen, Ignác, Polikárp és a *Didakhé* szerzője.

Senki másra nem tettek azonban olyan nagy hatást ezek a levelek, mint Markionra, aki a második századi egyház egyik vezető egyénisége volt. Markion Pált tartotta az egyetlen igazi apostolnak. Pál antinomizmusát mint a kereszténység zsidó gyökereinek radikális elutasítását értelmezte. Ebből az elvből kiindulva hiteles és hitetlen összetevőkre osztotta fel az Újszövetséget. Arra használta fel Pált, hogy a saját teológiai koncepcióját igazolja vele.

Pált bizonyára hasonlóképpen megdöbbenette volna az is, ahogy a valentiniánus gnosztikusok értelmezték a leveleit. Ez az irányzat Pálnak a nagy „titokra” való homályos utalásait használta ki és alkalmazta saját céljaira. Pál utalásait arra vonatkozólag, hogy a „test” s a „lélek” az emberi személyiség két különböző alkotó eleme, a gnosztikusok radikális dualizmussá fejlesztették tovább. Meg voltak győződve róla, hogy olyan „tudás” (gnózis) birtokában vannak, amely megszabadította lelküket az anyag béklyóitól, és ennek a megvilágosodottságnak köszönhetően immár eljutottak a fény birodalmába. Egy idő után az egyház elvetette mind Markiont, mind a gnoszticizmust. Így érthető lett volna, ha mint ezen tévtanítások állítólagos forrásától, Pál leveleitől is elhatárolja magát, és kimondja, hogy nem az igaz Evangéliumot képviselik. Ha ehhez hozzászámítjuk a zsidó-keresztény irányzat harsány Pál-ellenes polémiáját, nem magától értetődő, hogy a páli levelek helyet kaptak az újszövetségi kánonban.

Kétségtelen, Pál levelei a második század végére már annyira olvasottak voltak, hogy nem lett volna könnyű kivonni őket a forgalomból. Ráadásul népszerűségük felkeltette a szerző iránti érdeklődést is. A levelekben szereplő utalások és az Apostolok Cselekedeteinek történetei egy jól megírt, a drámai fordulatokat kiszínező Pál-életrajzot is időszerűvé tettek. Ennek az igénynek tett eleget egy élénk fantáziájú és a történelmi forrásokat mellőző szerző a második század közepén. A *Pál cselekedetei*, amely eredetileg magában foglalta a *Pál és Thekla cselekedetei*-t és a *Pál mártirhalálát* is, épületes és szórakoztató történet egyszerre. Azonkívül, hogy leírást ad Pál külsejéről (3:1), amely vállalkozása egyedülálló, megvan benne egy kalandos történet minden kelléke: izgalmas utazás, reménytelen szerelem, csodálatos megmenekülés minden veszélyes helyzetből (például a vadállatok elé vetett Pált egy oroszlán menti meg, amelyet/akit előzőleg megkeresztelt). Nem meglepő, hogy a *Pál cselekedetei*-t az egész antik világban olvasták. Olyan távoli vidékeken, mint Szíria és Észak-Afrika, kánoni tekintélye volt. Az érdekesítő történet mindazonáltal olyan teológiai álláspontot propagál, amelyet Pál nem vállalt volna. A csodatévő apostol heroikus alakja arra

szolgált, hogy a minden ember számára megélhető életről és annak értékeiről való lemondást népszerűsítse. Az az igazi keresztény, sugallja a szerző, aki egész életében megőrzi szüzességét. Pál alakjának jelentőségét még inkább kiemelte Ireneusz (kb. 130 – kb. 200), az apostolok utáni kor első nagy keresztény teológusa, a legkorábbi és legerősebb híd a keleti és a nyugati egyház között. Kis-Azsiában, Szmírnában született, ahol Polükarposz volt a mestere, majd Rómában tanult, és mint Lyon püspöke fejezte be életét. *Az eretnokség ellen, avagy a hamis gnózis cáfolata* című nagy művében szembeszáll egyrészt az olyanokkal, mint Markion, akik eltúlozva Pál jelentőségét, azt állítják, hogy „egyedül Pál ismerte az igazságot” (3. 13. 1), másrészt azokkal, „akik nem ismerik el Pált apostolnak” (3. 13. 1). Az a tisztelet, amellyel Ireneusz Pálnak adózott, és amit másoktól is elvárt, műve alapelveiben is megfogalmazódik. A hitigazság próbája minden egyház számára az, „hogy megegyezik-e az apostoli hagyománnyal, amelyet a két legnagyobb apostol, Péter és Pál által Rómában alapított és megszervezett egyház őriz” (3. 3. 2). Nem meglepő tehát, hogy Ireneusz több mint 400 alkalommal idézi Pált vagy hivatkozik rá. Minden páli levélből idéz, kivéve a Filemonnak írt levelet. Egyet azonban nem tesz meg Ireneusz: nem teszi magáévá Pál teológiáját. Művét alapos vizsgálódásnak alávetve kiderül, hogy a páli leveleket csupán hivatkozási alapok tárházának tekinti. Ez lett Pál sorsa a későbbi évszázadokban is. A nagy teológiai viták résztvevői rendkívül szelektív módon használták fel az apostol leveleit. Míg Szent Ágoston túlhangsúlyozta azt, amit Pál a meg nem váltott emberiségről mond, a reformátorok a szeretettől áthátolt kontextusból a hit fontosságának hangsúlyozását ragadták ki. Pál elemzése arról a világról, amelyben élt és működött, érvényes a mi társadalmunkra is. Pontos helyzetfelismerő készségének és éleslátásának arra kell indítania bennünket, hogy komolyan vegyük az általa javasolt megoldásokat, amelyek segítségével a kereszténységet a változás hiteles eszközévé kívánta tenni. Az a kereszténység, amelyet Pál hirdetett, nem vallott kudarcot, mivel megvalósítására még csak komoly kísérlet sem történt.

Ez a vége Murphy könyvének. Azért került ide, mert jelen munkámnak lektora s opponense, Bajnok Dániel szerint – aki görög-tanár és most írja szakdolgozatát, s majdan talán doktori értekezését arról, hogy mit csinált Pálunk három évig Arábiában – írnom kellene valamit Pál *időskoráról és haláláról is*. Nem tudok, mert nem regényt írtam Pálról. Hiteles leveleit s Lukács írását használtam fel. Most felhasználtam Eusebiuszt is, mert ő is megnevezte magát, ha forrását nem is tudta megjelölni (*fél van jegyezve...*). Levelei élén Pál megnevezte önmagát, s Lukács is a maga szerény módján tudtukra adja, hogy kísérő társa volt

Pálnak, de Eusébiusz nem mondja meg, hogy hol van feljegyezve az, amit Pálról hírül ad nekünk.

Magam nem tudtam használni Murphy könyvét sem, bár nagyon olvasmányos útleírás. Más a műfaja, mint az én könyvemnek. Mert nem arról szól a könyv, amiről az enyém. Pál tanításáról írtam könyvem. Az én könyvem arról beszél, hogy tökéletes diadalt aratott az, amit a Szent Pállá lett tarzusi Saul tanított – a názareti Jézus tanítása ellenében. Könyvet arról, hogy Saul tanítása is meg a Jézust meg nem halló emberiség tanítása és élete is – diadalt aratott Jézuson. A különböző vallások hitletéteménye jeles szerzők művein alapszik. Murphy vallásában *a hitigazság próbája minden egyház számára az, „hogy megegyezik-e az apostoli hagyománnyal, amelyet a két legnagyobb apostol, Péter és Pál által Rómában alapított és megszervezett egyház őriz”*.

Alapítás és egyházat szervezés – tények. A hitigazság pedig – tanítás, tanítási tartalom. Jézus tanítását tartalmazzák az evangéliumok, Pál tanítását pedig tartalmazzák hiteles levelei. Könyvünk azt állítja, hogy Jézus valami egészen mást tanított, mint Pál. Valószínű, hogy Péter tanítása legalább hajazott Jézuséra. Sajnos, Pétertől nem maradt fenn hiteles írás... Az egyház pedig őrzi Jézus tanítását és Pál tanítását is. Amikor az egyház majd tudomásul veszi, hogy két különböző tanítást őríz, akkor dönthet, hogy kinek a tanítását őrzi a következőkben. Őrzi Jézusét? Őrzi Pálét? Őrzi tovább azt az ellentmondást, amelyet közel két évezreden keresztül őrzött? Jézus csak annak az egyháznak ígerte meg, hogy a pokol kapui sem vesznek erőt rajta, amely egyház őrzi azt, amit Péterre rábízott. Azokat a hittartalmakat őrzi, amelyeket Jézus tanított. Amiket Pál tanított, azokra nem gondolhatott, mert amikor Péternek mondta ezeket a szavakat, Pál még szötte Tarzusban a sátorponyvát, s lelkében csak az lehetett, amit Gamálieltől tanult. Péter viszont ezt hallotta: *Boldog vagy, Simon, Jónás fia, mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám. Én is mondom neked: Péter vagy, erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznek rajta erőt* (Mt 16, 17-18). Magam a római katolikus egyházon belül egy olyan kisközösségi hálózaton belül élek és reménykedem, amelyben örömmel olvassuk a II. Vatikáni Zsinat egyik dokumentumában: *Köztudomású, hogy az összes szent iratok közül is méltán kimagaslanak az evangéliumok, mert elsősorban ezek tanúskodnak a megtestesült Igének, a mi Üdvözítőnknek életéről és tanításáról* (Dei Verbum 18). Pál csak gondolta magáról, hogy ő írta meg Jézus evangéliumát. Az Újszövetség két Péter-levele is már Pál hatásait tükrözi, de valószínű, hogy Péter látta el információkkal Márkot, aki gyorsan elmenekült Pál elől, viszont Péter információi nyomán megírta elsejét a négy evangéliumnak, mely elkészül a Péter és Pál halálát követő esztendőben, Néró halála után, hogy

tanúskodják a megtestesült Igének, a mi Üdvözítőnknek életéről és tanításáról (u.o.).

Könyvem sikoly. Sikoly a Dei Verbum fent idézett mondataért is. Sikoly arról, hogy *Merre ne menjünk*. Sikoly, mert *Krisztus szegényen és üldözötten vitte végbe a megváltás művét; az egyházat is ugyan erre az útra szólítja hivatása...* (Lumen gentium 8). Sikoly, mert *az isteni törvény rendelkezéseit lelkiismeretében fogja fel és ismeri el az ember; köteles is lelkiismeretét minden tevékenységében hűen követni, hogy eljusson céljához, Istenhez. De nem is szabad őt akadályozni abban, hogy lelkiismerete szerint cselekedjék, különösen vallási téren nem* (Dignitatis Humanae 3). Sikoly, mert mérhetetlenül gazdagok vagyunk, minél felsőbb szinten képviseljük az egyházat. Sikoly, mert amíg módunk van rá, üldözzük a másképpen gondolkodókat, ahogyan Kaifás is Jézust; Jézus pedig szegény volt, és nem üldözött senkit. Ismerjük az emberi történelmet, s azon belül a keresztény egyházak történetét és az én római katolikus egyházam történetét is, s abban Torquenada szerepét (*Menj vissza! Amit akartál nem lehetséges. Ami lehetséges, azt csinálja az egyház* – Dosztjevszkij, *Karamazov testvérek* c. regényét szabadon, de tartalmilag hűen idézve) is, amely folytatódik mind a mai napig, amikor is az embergyilkolási esküt megtagadó testvéreinket elítélő bírónő joggal mondhatja nekik: *Magukat saját püspökeik is elítélik*. Könyvem sikoly, mert Gromon András testvéremet is kiközösíti egyházam, pedig ha van ember, aki lelkiismerete szerint tanít és cselekszik, ő is bizonyára olyan.

S mindez a Damaszkusi úton kezdődik. S folytatódik máig. *Saul, miért üldözel engem?* – ma is kérdezhetné Jézus, de nem teszi. Nem, mert Saul időközben vértanúhalált halt hitéért – a lelkiismeretéért, az ő Jézus Krisztusáért. S Isten csak azt kívánja, hogy annak engedelmeskedjünk. S nem is hányja szemünkre ezt. Nem, mert abban adta a kinyilatkoztatást. Elsősorban arra kell figyelni. Másodsorban pedig azokra a testvéreinkre, akik azt mondják, amit a lelkiismeretükben hallanak. S a lelkiismeretünket meg nem hordhatjuk senki másnak a zsebében. A mi zsebünkben van annak a helye. Hogy mit mondott erről vagy arról akárki, ne érdekeljen téged meg engem sem. Csak az, amit te hallasz ott, belül. Ha nem érdekel, hogy mit mond akárki is arra, amit e könyvben olvasol, akkor talán valamit használ majd neked. Ha más is fontos, mint a te lelkiismereted, akkor félek, hogy lecsapod könyvem két lap után.

FARAGÓ FERENC

GNOSZTIKUS VOLT-E PÁL?

Gyurka bácsi értékes és érdekes munkát tett olvasótáborra asztalára a 2008. esztendő nyarán. A cím is már sokat sejtető: „Merre ne menjek?” Dejà vu élménye is lehetne az embernek; én már ezt hallottam valahol, ha egy kicsit másképpen is: „Merre menjek?”

Kétségtelenül, Pál szerepe az úgynevezett kereszténység kialakulásában és további fejlődésében igen jelentős. Ám a „jelentős” kifejezés nem minden esetben jelenti a pozitív tartományt, sokszor bizony jelentősége egyenest károsnak mondható. Pál vezeti félre legelőször a jézusi gondolatot, majd Konstantin „igazít” még egy nagyot rajta, s lám már is harcra kész a történelmi kereszténység, amelynek már semmi köze Jézushoz, semmi köze az Evangéliumhoz. És ami még bántóbb a dologban: folyton rájuk hivatkozunk.

Tehát az első geller Páltól ered és a Szerző elemi erővel rá is érez, hogy mindig a korai szakaszban elkövetett hibák tudják végzetesen determinálni a későbbi fejlődést. Inkvizíció, máglyán égetés, kereszt-hadjárat, eretnek gyűlölet, stb., már „csak” egyenes következményei az elrontott jónak. Jellemző még, hogy a kereszténység útját térítik el a legkorábban és a legmarkánsabban, s míg más vallásoknál az eltérítés hatására mind a két vagy több út önállóan vezet tovább; (lásd buddhizmus: hinajána - mahajána), addig esetünkben csak a pálizmus lendül tovább és néhány évszázad, és a jézusi tartalmak már felismerhetetlenné válnak. Persze az is nagyon torz tovább haladás lett volna, ha a „pálizmussal” egyidőben egy „jézusizmus” is kezdetét vette volna.

Meggyőződésem, hogy a Szerző - több mint húszéves Pállal való foglalkozás során alaposan meg is ismeri minden sajátosságát, gondolatvilágának anomáliáit, törekvéseinek kényszerpályán való mozgásait, azt a teológiai becsvágyat, ami Jézus ellenében, Jézus fedőneve alatt vezérli őt. Úgy vélem, hogy Saul - Pál komoly pszichiátriai problémákkal küszködő alkat, ki ilyen jellegű problémáit teológiai vehemenciával igyekszik felülmenni. Pál személyiségének elemzése igazi valláspszichológiai csemege. Minden ember életében lehet pálfordulás, sőt pálfordulások sorozata, de ilyen intenzitású, ilyen hirtelenségű és ilyen gyökeres változás csak keveseknek „adatik” meg. Ekkora változást egészséges lelkület el sem bír, olyan ez mintha egy lábficamnál úgy tennék helyére a sérült végtagunkat, hogy még a balt is megcserélnék a jobbal, vagy megfordítva. A lelki folyamatok mozgása a legtehetetlenebb és a legnehezebben tűri a változást. Az Evangélium ismer azért jelentős karakterváltozásokat - mint például a tékozló fiút - de láthatjuk, hogy azért meg lehetőségen hosszú időre volt szükség ahhoz, hogy a fiú visszatérhessen az apai házhoz.

Summa-summarum a pálfordulás nem, vagy nem elsősorban teológiai, hanem inkább pszichológiai alapokon áll. Ugyanakkor Pál egész élete során tüzzel-vassal ragaszkodik vallási természetű eszményéhez, teszi ezt szenvedélyes, kitartó, következetes, ellentmondást nem tűrő lelkülettel. Így is mondhatnánk: Pál igen-igen karizmatikus személyiség volt.

Ugyanakkor attól a gondolattól sem tud szabadulni, hogy üldözte Krisztust, ez a motívum végig kíséri egész életét, fel-feltör belőle, nem tud szabadulni tőle. Pál a kereszténységből zsidókérdést kreál, de megoldani nem tudja. Jézus halálára és feltámadására koncentrál, csak - Jézus tanítása alig-alig fontos számára, csak a halál - a feltámadás foglalkoztatja. És pálfordulati gyorsasággal pattan ki a megváltástan jóvátehetetlen szikrája. Azóta a szikrából mindent letaroló tűz keletkezett és az oltás senkinek még eszébe nem jutott Gyurka bácsin kívül.

Mégis egy ponton vitatkoznék a Szerzővel - milyen jó hely is ez a Bokor, hisz' ezt büntetlenül meg lehet tenni - nos ez a pont a motivációs háttér. Nevezetesen az, honnan, milyen eszmei forrásból merítette Pál a bátorságot megváltástanának deklarálásához. Gyurka bácsinál a hely Arábia, a hely szelleme (genius loci), pedig a gnózis. Azt állítom, szemben a Szerzővel, hogy Pál a legkisebb mértékig sem volt gnosztikus, nem is sokat hallhatott erről a sokrétű, bizonytalan és zavaros eszmerendszerről.

A gnoszticizmust nagyon nehéz megnyugtatóan definiálni lévén, hogy sok benne a zavaros, ellentmondó elem. Mégis hagy álljon itt egy hivatalos definíció, mely az 1966-os messinai tudományos konferencián meghatározta a gnoszticizmust: „*Második századi gnosztikus szektáknak azokat tekintjük, amelyek a következő összefüggő motívumsorozatra épülő koncepciót megalkották: Az emberben van egy isteni szikra: ez az isteni világból származik, de ki van téve a végzetnek, a születésnek és a halálnak: a világba zuhant. Itt (a világban) belső isteni énjének égi megfelelője kell, hogy felébressze, és végre újra magába emelje. A gnózis egy elit számára fenntartott, isteni misztériumokról szóló ismereteket jelent.*” (Az 1966-os messinai tudományos konferencián elhangzott definíciójavaslat).

A gnózisban megtalálható a görög filozófia, a kaldeusi asztrológia és a perzsa – zoroaszteri – vallás domináns elemei, melyek keverve, kicsit „turmix”-jelleggel hatják át a gnosztikus gondolkodást. Jellemző még egy sajátos racionalizmus, ugyanakkor miszticizmus is. Tapasztható még egyfajta szélsőséges magatartás: esetenként aszkézis, máskor pedig libertinizmus. Természetesen az utóbbiról az „ellentábor” minden esetben felháborodott vehemenciával és prudériával nyilatkozik. A gnózis általában mélyebb bölcseleti vagy vallási ismeretet jelent és különbözik a felületes véleményytől vagy a vakhittól. A gnoszticizmus

arra törekedett, hogy a keresztény egyházban uralomra juthasson, s a bölcselet, a filozófia segítségével bontsa ki a kereszténység titkait. Próbálta összekötni a pogány filozófiát a kereszténnyel, kísérletet tett a hit és a tudás, a kereszténység (vallás) és a bölcselet kibékítésére. Olyan kérdések megválaszolására vállalkozott, melyek korábban, de a korai keresztény időszakokban is felvetődtek, mint például: honnan és miért van a gonosz, honnan eredeztethető a jó, hogyan lett a végtelenből véges és így tovább. A kérdéseket részint a görög, részint a keleti filozófia alapján igyekezett megválaszolni. A gnózis két fő ágra osztható aszerint, hogy a görög vagy a perzsa eszmeiség elemei uralkodnak benne. Ezenkívül alcsoportokat képeznek az egyiptomi, a szír és judaisztikus elemeket felmutató irányzatok.

Feltétlenül hangsúlyozni kell, hogy a gnosztikusok sorsa a marginalizálódó kisebbség sorsa. E sorsra oly jellemző, hogy csak a szellemi ellenfelek hangján szólalhatnak meg.

Úgy vélem továbbá, hogy Pál nem töltött sok időt Arábiában, de ellenkező esetben ott keresve sem találta volna még a gnózis nyomait sem. Legfeljebb a nabateusokat, akik rendkívüli ügyességgel megáldott nomád pásztorok voltak, ők tették meg Petrát a birodalom fővárosává. A nabateusok a Krisztus születését megelőző és követő századokban érték el fejlődésük csúcát, amikor is a városuk lakossága kb. 20 ezer főt számlált. Időről időre meg kellett védeniük magukat szomszédaik, különösen a rómaiak támadásaitól, akik Kr. e. 63-ban ostrom alá vették a várost. Végül Kr. u. 106-ban, láthatólag harc nélkül, sikerrel jártak, s Petra a Római Birodalom provinciája lett. A terület majdnem, hogy érintetlen maradt a gnózis szellemiségétől.

Megkockáztatom, hogy Saul Gamálieltől tanulta, hogyan kell teológiát gyártani. Végy hozzá egy olyan személyt, akinek cselekedetei nagyon foglalkoztatják a kor szellemét! Tégy hozzá egy jó kisideológiát, lényeg az, hogy nóvum legyen, és jól hangozzék! Az egészet keverd alaposan össze, hintsd meg egy kis jámborsággal, és meg fogja ezt enni körülmetélt és körülmetéletlen szerte e világban.

A páli személyiség, ha úgy tetszik a páli tipológia sajátja: az elkötelezettség, lendületes tenni akarási, kalandvágy, keménység, vakmerőség, következetesség, ugyanakkor nagyfokú érzékenység, finomság, szeretetteljesség, mély büntudat Jézus miatt, a kereszténység üldözése miatt, felesége s családja miatt. Lélektani anamnéziséhez - melyet Georg Volk tár fel - tartozik még a szociális tény, hogy gazdag zsidó család szülötte, tehetsége már igen korán megmutatkozik. Jellemét az öt gyengéden szerető anyja és szigorú, a testi fenyítést is gyakran alkalmazó apja egyaránt formálja. Saul rendkívüli képességei már igen korán megmutatkoznak, hatalmas műveltségre tesz szert, s

természetesnek veszi, hogy őt mindenki körül rajongja. Családtagjait, akik meg sem közelítik az ő tudását, lenézi, s érzelmileg egyre jobban eltávolodik tőlük. Saul korán megnősül, s minden arra utal, hogy fényes hittudósi karrierjét semmi és senki nem fogja veszélyeztetni, életében nem lesznek nagy fordulatok, béke és nyugalom vár rá, harmonikus családi körben, szerető felesége és gyermekei, unokái társaságában fog megöregedni. Saul azonban hamarosan kénytelen megtapasztalni, hogy a nyugalom és a kényelem mennyire törekeny fogalmak, s az állandónak gondolt idilli állapotnak egyetlen pillanat alatt vége szakadhat. A tragédia mennykőcsapás szerűen zuhan rá: egyszerre veszti el feleségét és újszülött gyermekét.

Egyedül marad mélységes fájdalommal, nem talál magyarázatot szeretteinek értelmetlennek látszó és váratlan halálára. Istennel perlekedik, mivel úgy érzi, hogy mindent megtesz a Teremtő kedvéért, teljes szívvel és lélekkel szolgálja, ezért igazságtalannak tartja a büntetést, különösen annak megsemmisítő erejét. Saul örökké azt a kérdést is felteszi magának, vajon nem azért történt-e ez a tragédia, mert bűnös valamiben? Majd áthatja ezt a lelkiállapotot az utazás folyamatos ambivalenciája: a kalandvágy és az izgalom folyamatos keresése ugyanakkor az állandó félelem és rettegés, a stressz generalizálódása az úton történő veszélyek, kiszolgáltatottságok, bizonytalanságok miatt. A páli karakternek szélsőpontjai szinte szétfeszítik személyiségét, mintha ennyi ellentét nem is igazán férne bele egy pszichikai entitásba.

Úgy gondolom, nem a gnoszticizmus hatása ez; ha valami érintettsége lenne a dologban, minden valószínűség szerint Pál hivatkozna reá, vagy legalább megemlítené, a páli lendület nem engedi meg önmagának, hogy sokáig titokba, ezotériába burkolóddzék. Nos, Pál nem volt ezoterikus, exotikus volt: a kívül állóknak nagyon is hozzáférhető volt. Hisz' vallást alapítani csak exotikus módon lehet. Ha már ezotériáról esett szó, János sokkal inkább hajlott ebbe az irányba, evangéliumából is kiérződik ez az íz, nem beszélve a Jelenések könyvéről, ami viszont megállná a helyét a gnosztikus irodalomban is, Pálé nem.

Az már csak feltételezésem, hogy Pál nem-hogy nem volt gnosztikus, de még küzdött is ellene, ha nem is olyan vehemenciával, mint Iraeneus, hanem talán csak így: „*Óh Timótheus, őrizd meg a mi rád van bízva, elfordulván a szentségtelen üres beszédektől és a hamis nevű ismeretnek ellenvetéseitől; A mellyel némelyek kevélykedvén, a hit mellől eltévelyedtek. Kegyelem veled! Ámen.*” (1Tim6.20-21.) És ne legyen közösségek a sötétségnek gyümölcstelen cselekedeteivel, hanem inkább meg is feddjétek azokat; Mert a melyeket azok titokban cselekesznek, éktelen dolog csak mondani is. Mindezek pedig megfeddetvén, a világosság által napvilágra jönek; mert minden, a mi napvilágra jó, világosság. Annak okáért mondja: Ser-

kenj föl, a ki aluszol és támadj fel a halálból, és felragyogott tenéked a Krisztus. (Ef5.11-14.)

Iraeneus, aki könyörtelen volt a gnóziissal szemben, ilyen összefüggésben, meg sem említi Pált, sőt Iraeneus idejében az Újtestamentum már hasonlított a mostani formájára: tartalmazta a négy Evangéliumot, az Apostolok Cselekedeteit, a páli leveleket. És ez ellen az összeállítás ellen nincs egy szava sem a nagy gnosztikus üldözőnek. Vitatta viszont a gnosztikusoknak a titkos apostoli - és Pál is apostol volt, még ha önjelöltként is - hagyományokról szóló állítását. Azzal érvelt, hogy ha az apostoloknak volt átadni való különleges tanításuk, akkor azt át is adták volna az általuk alapított egyházaknak. „*Az apostolok nem tanítottak, sem nem tudtak semmit azokról, amikről ezek a gnosztikus eretnekek rivalganak.*” (*Adversus Haereses*) Az apologéta gnosztikusok elleni harca sikerrel járt. Neki köszönhető többek közt, hogy a kereszténység győzedelmeskedett a gnoszticizmus felett: És ebben a győzedelmeskedő „pakliban” Pál is benne van. Ha Pál gnosztikus lett volna, ma csak annyit hallanánk felőle, mint Markionról, Basilidesről, Valentinusról, Maniról, Karpokratésről, Kerinthosról, hogy csak a legnevesebbeket említem.

Kétségtelen, hogy Pál a kereszténységet - akarva-akaratlanul - vakvágányra tolt, meghagyva azt az illúziót, hogy az a jézusi menetrend szerint az Isten Országá felé halad. Meg kell itt kockáztatnom azt a kijelentést, hogy a gnózis kevésbé ártott a kereszténységnek, mint a pálizmus. Ha Iraeneus a páli szellemiséget üzi ki a kereszténységből, s nem a gnóztist, lehet, hogy másképp állunk. De mivel a történelemben, az egyháztörténelemben nincs „lehet”, és nincs „mi lett volna, ha...”, a tényeket el kell fogadnunk. Ám a tényeket, ha igaztalanok, le kell lepleznünk. Pontosan úgy, ahogy Gyurka bácsi teszi az általam igen nagyra értékelt művében. Ahol lerántja a leplet a tarzusi Saulból lett Pálról. Azt a leplet, amellyel a történelmi kereszténység kétezer esztendőn keresztül takaródzott.

Pál még azt is kifejezi Jézus tanításából, hogy a vallásnak nincs semmiféle gyakorlati haszna. A vallások a pragmatizmusból nézve félreérthetők. A vallástól az ember nem lesz okosabb, nem lesz szebb, nem lesz gazdagabb, nem lesz egészségesebb, nem lesz sikeresebb, nem lesz szerencsésebb és így tovább. Aki a vallási megismerést használni akarja valamire, az tévútra jut, a vallásnak az értéke önmagában van. Sőt! Jutalmazás és büntetés sincs, és mint jutalom vagy büntetés mennyország vagy pokol sincs.

Mégis... jutalom és büntetés nélkül is: jónak kell lenni!

HOLLAI KERESZTÉLY

PÁL?

Mióta nyugdíjba tettek, s édes feleségem is magamra hagyott e földi világban, minden kis megtakarított pénzemet arra fordítom, hogy nyaranként meglátogassak egy-egy szent helyet, melyekről oly sokat beszéltem tanítványaimnak, s melyek nyelvét igen alaposan tanítottam, mint egyetemi oktató.

Az idén Rómára esett a választásom. Öregszem, tehát az esti géppel indultam.

A gépen található olasz folyóiratokban egyszer csak azt olvasom, hogy gázvezeték építés közben az exkavátor valami kőben elakadt, majdnem letörött a markolója. A brigád körül ásta a követ, s kiderült, hogy valami régi kődobozra akadtak; a brigádvezető, művelt ember lévén, rögtön mondta, hogy „szarkofág”, sőt miután az oldalát egy kicsit megtisztították, még azt is mondta, hogy görög betűk vannak rajta.

Ez a váratlan esemény azt is jelentette, hogy aznapra befejezték a munkát. A kíváncsiság azért mégis dolgozott bennük, s négyen nekihazakodtak, és sikerült a tetőt egy kissé elhúzniuk. Egy halottat láttak meg a szarkofágban, de nem csontváznak látszott, hanem mintha mumifikáltak volna – mondta nagy szakértően a brigádvezető; a szakálla, feje épnek látszott.

Felhívták a művezetőt, s értesítették a történetről, majd szépen körülszalagozták a munkahelyet a biztonság kedvéért, és hazamentek.

Másnap reggel kényelmesen fölkeltem a szállodai szobámban, lementem reggelizni, közben beleztem a legfrissebb lapokba; olvasom, hogy egy fűrgé régész már meg is tekintette a „tárgyat”, s több, mint 1500 évesnek becsülte, valami császárkori szarkofág lehet, de halottat nem látott benne. Újságírói hiba - gondoltam: egyet látott benne, s nem azt, hogy „nem” látott benne; félre hallott a gépíró.

Összekészítettem egy kis úti csomagot, s békésen elindultam a célom felé. Ahogy bandukolok a Via Appián, látom már messziről, hogy egy hajléktalanféle jön szembe, de az út túlsó felén. Megszólít egy embert, s lehet látni, hogy az széttárja a karját, s tovább megy. Majd ugyanez a jelenet megismétlődik. Én nyugodtan megyek tovább, de egyszer csak átvág az én oldalamra és nagyon közeleg, már készítem a számban az olasz szavakat, hogy „külföldi vagyok, nem tudok segíteni”, amikor rám köszön, de ókori görög nyelven. Automatikusán vissza köszönök görögül.

Mire megered a nyelve görögül, szóhoz sem hagy jutni. Én csak fülelek, hiba nélkül beszél, egyetlen rendhagyó ragozást sem téveszt el. Ez valami nagyon elit iskolába járhatott, szegény hogyan csúszhatott le ennyire! Amint jobban odafigyelek, ez szentírási szöveget nyom – úgy látszik, valami elsőrangú egyházi nevelést kapott. Mondja, hogy a neve Pál, Tarzoszban

született, Jeruzsálemből jön – aha: Rómában is ki lehet szökni a bolondok házából!

De hibátlanul beszél, s amint jobban megnézem, a ruhája nem is olyan szakadozott, inkább valami antik holmi – úgy látszik, egy színházi kelléktárba lopódzott be, s ott tanyázik; egy kicsit penészszagú.

Az igazság az, hogy nekem is jól esik ez a görög csevegés - tavaly Athénban nagyon zavart az az elkorcsosult görög nyelv -, s le is ültünk egy árnyékos padra, és megkínáltam egy pár falattal, egy kis sajtos zömlével. Örömmel elfogyasztotta, még ivott is rá egy kicsit a termoszmom fedeléből.

Mondta, hogy egy zsinagógát szeretne felkeresni. Én meg lassanként a tudathasadás állapotába kerültem. Menjünk vissza a szállodámba, de oda így nem lehet bemenni. Ráadtam a karonom vitt dzsekimet – irtó meleg volt, s mondtam neki, hogy amikor a portás nem figyel oda, szaladjon utánam, de előbb felhívtam egy zsinagógát, ahol szívesen meghallgattak, s csütörtök 11-től 12-ig várnak. Térképet elővettem, s láttam, hogy a zsinagóga 2 utcával arrébb található.

A lakosztályomban hagytam, hogy egy kissé szedje rendbe magát, majd a váltó ruhámban átsétáltunk a zsinagógába. Egy öreg, egy középkorú, meg egy fiatal rabbi fogadott minket. Az emberem elkezdett beszélni héberül, amitől ők nagyon fölvilanyozódtak, s amiből én természetesen egy szót sem értettem. Lelkesen bólogattak, de egyszer csak valami történt, mit mondhatott az emberem, nem tudom, de hirtelenül lefagyott a mosoly az öreg arcáról, a középkorú is nagyon kezdte húzogatni a szemöldökét. s a fiatal, bár egy kicsit vigyorgott is, neki is lekonyult az ábrázatja. Beláttam, hogy most innen el kell tűnnünk.

Az utcán megkérdeztem, hogy mi volt a baj, ő elmondta, hogy a megfeszített Názáretiről kezdett beszélni. Mindent megértettem, s mondtam neki, hogy este elmegyünk egy olyan zsinagógába, ahol a Názáretit tisztelik, s elhiszik, hogy ő a Messiás, s lesz valami közös evés is – éppen augusztus 15.-e volt.

Erre ő teljesen kinyílt, s nagyon boldog képet vágott.

Én nagyon figyeltem az arcát; néha a zsinagóga helyett templomot mondtam. Pál – már alkalmazkodtam a helyzethez – azt mondta, hogy templom csak egy van a világban, Jeruzsálemben.

Megebedelünk, s irány a Szent-Péter.

Fölnézett – éreztem, hogy latinul csak konyha nyelven

tud, de megértette – „Pontifex Maximus” – miért van ez fölírva a zsinagóga homlokzatára, ez a pogány, latin főpap hivatali neve? – Hallgattam.

Bementünk az eucharisziára – ennek a kifejezésnek nagyon örült; lesz vacsora!

Beléptünk: mi ez a sok bálvány – „faragott képet ne csinálj magadnak”, de elkezdődött az eucharisztia. A rabbi miért van római patríciusi ruhában? – oda sűgtam neki, hogy majd elmagyarázom. Énekeltek: megmondtam neki, hogy melyik zsoltárt – láttam a kis füzetből –, ismét elégedett volt. Majd meghallotta az „evangélium” szót – kicsit furcsán mondták, alig értette meg, de ettől nagyon boldog volt, de előtte már a Rómaiakhoz szóló levélből is olvastak egy részt – majdnem sírt, így ismerik itt az ő gondolatait?

Kehely, persze kell a vacsorához inni is, de mi az, hogy áldozat? Jézus volt az igazi áldozat!

Ez a rabbi csak nem akar áldozni. Mondtam neki, hogy itt nem rabbinak szokták hívni azt az embert, hanem „sacerdos”-nak. „

Sacerdos”, de hisz ez „áldozást” jelent! Kit akar ez feláldozni?

Igen, a közös vacsorán megemlékezünk a Messiásról, s arról, hogy az egyszerű kenyér Jézus teste, s az utána elfogyasztott bor a Názáreti vére; csak nem azt hiszi, hogy ő varázsolta át a közös vacsora étvét Krisztus testévé és vérévé? Igen: nem kell dözsölni, megsegényíteni a szegényebbeket a közös vacsorán, de ez a kis kovásztalan fehérség az micsoda, ez nem lehet a vacsora része, s hol marad a bor? Hát, ezek itt Rómában nagyon szegényesen vacsoráznak együtt!

Most az ő arcára kezdett kiülni az a fagy, ami délelőtt a rabbik arcán jelent meg.

Visszafelé menet hangosan kezdte összerakni az élményeit: nem zsinagóga, hanem templom; pontifex maximus; rengeteg bálvány; mindenütt képek; áldozat, áldozás; micsoda közös vacsora; mi ez a sok arany? Ahogy így mendegélünk a szállodánk felé, jön szembe velünk egy csapat egyenruhás, fegyverekkel a hátukon, s pont úgy trappolnak, mint Pilátus légiói húsvét előtt, amikor Caesareából megérkeztek Jeruzsálembe, hogy a sokaság nehogy valami felfordulást gerjessen.

Egyszóval: nincsen béke?

Akkor hiába való volt minden utazásom, tanításom, s az ezekkel együtt járó sok szenvedésem?

Az én tudathasadásom, már Pálnak nevezte őt. Az öntudatom ide-oda ugrált majd 2000 évet.

Egyik lábamon saru, a másikon reebok tornacipő. Elmegyünk a Colosseum mellett: egyik oldala ókor, a másik oldalán megy a villamos. Látom bent a turisták a legmodernebb fényképezőgépekkel villognak, s hallok, hogy tudálékosan mondják a régi császárok nevét.

Egyszer csak egészen hangosan megszólal Pál: te, én ébren vagyok? Heródes után hányat írunk? Valójában hol vagyunk? Te ki vagy? --Nem tudok felelni!

Te elhiszed, hogy a Názáreti volt a Megváltó?

Látod, az első zsinagógában nem hitték el, itt mondogatják, hogy igen, de mintha itt sem hinnék el!

Megérkeztünk a szállodába, valamit mégis vacsoráztunk, s meglehetősen fáradtan lefeküdtünk. Csak egy ágy volt, ő az előszobában csinált magának egy egészen jó kis alvó alkalmatosságot. Annyira fáradt voltam, hogy be sem zártam az ajtót.

Reggel nagyot néztem: ruháim szépen az előszoba vállfáin lógtak, a sarokból hiányoztak a színházi kellékek, s a fekhelyről hiányzott Pál, a hajléktalan.

Reggeli közben megint lapozgatom a friss híreket: a Szarkofágban mégis fekszik egy halott!

Vége a tudathasadásomnak: a valóra ébredtem!

TARNAI IMRE

SZENT PÁL APOSTOL

A történészek Kr. u. 7. és Kr. u. 10. közé teszik Szent Pál születésének évét. Ebből a meggondolásból kiindulva hirdette meg a pápa Szent Pál jubileumi évét, mint a születése után kétezrediket, amely Szent Péter és Pál ünnepéhez kapcsolódva 2008. június 28-tól 2009. június 29-ig tartott. Ez adja aktualitását annak, hogy ebben az elő-

adásban most Pál apostol személyét és életútját vesszük górcső alá. Először egy kicsit visszamegyünk a történelemben, hogy témánkat térben-időben el tudjuk helyezni. A babiloni fogságból való hazatérés után nem nyerték többé vissza a zsidók régi dicsőségüket és igazi önállóságukat. A körülöttük létező nagyhatalmak játéklabdájává lettek. A Kr. e. 2. század közepén az ún. Makkabeus szabadságharcban felszabadultak ugyan a szírek elnyomása alól. De ez a szabadság is csak néhány évtizedig tartott. A római birodalom expanziója Kr. e. 63-ban elérte Zsidóországot, és ez végleg megszűnt önálló állam lenni. Részévé lett a birodalomnak, lakói a birodalom alattvalói lettek. Ennek következtében hazájuk kitágult: az „ország”, amelyben laktak, immár nem az a tenyérnyi Kánaán, hanem az egész birodalom. Ezen belül, mint egyetlen országon belül jöttek-mentek, sokan az őshazától távol települtek le, sőt voltak olyanok is, akik római állampol-

gárságot szereztek. Utóbbiak közé tartozott Pál apostol édesapja, akit a történelem vihara a dél-kisázsiai Tarszus városába, Kilikia tartomány fővárosába sodort. Semmit nem tudunk róla, azt sem, hogy hogyan szerezte meg az állampolgárságot, csak annyit tudunk, hogy Benjámin törzséből származott, és farizeus volt. A római állampolgárság pedig később többször is nagyon jól jött a fiának.

Hogy fia valóban a bevezetőben említett időpont tájékán születhetett, azt valószínűsítik annak az eseménynek a körülményei, amely esemény kapcsán az Apostolok Cselekedeteinek könyvében színre lép, de ezekre majd a maga helyén fogok kitérni. Az akkori idők szokása szerint két nevet adtak neki. Egyik a körülmetélés alkalmával adott szakrális zsidó név: az ugyancsak Benjámin törzséből való első izraelita királynak a neve, Saul. Ez a héber szó magyarra fordítva kb. azt jelenti, hogy „kiesdett”. Görög, ill. latin nyelven az ezekben a nyelvekben használatos hímnemű végződés-sel „ς”, ill. „Saulus” formában került be a szentírásba. A másik neve a világi életben használandó római név lett, amely latin formájú zsidó nevétől csak egyetlen betűben különbözik: Paulus. Ennek a szónak a gyökere valószínűleg a „parvus” és a „pusillus” latin szavakban keresendő: mindkettő azt jelenti, hogy „kicsi”. Magyarított „Pál” formájában már nem lehet ráismerni a Saul névvel való hasonlóságra.

Írásából heves természetű, lobbanékony, öntudatos, ellentmondást nem tűrő, szigorú, sőt kissé rátarti, ugyanakkor világosan látó, éles elméjű, az Istent rajongásig szerető egyéniség képe rajzolódik ki. Leveleiben szereti az egymásba ágyazott mellékmondatoktól hemzsegő, véget nem érő körmondatokat és a hosszús, soktagú felsorolásokat. Az ószövetségi szentírást néha eléggé önkényesen értelmezi. Olykor gunyoros, ironikus megjegyzéseket is megenged magának. Úgy tűnik, hogy alacsony termetű volt, és talán valami testi hibája is lehetett. Talán beszédhibája is volt. Az első korintusi levél azt sejteti, hogy nem volt a szép szónak mestere. Sohasem nősült meg, sőt mintha kissé lenézte volna a női nemet.

Fiatalkoráról csak annyit tudunk, amennyit későbbi megnyilatkozásaiból kikövetkeztethetünk. Családjában szigorúan tartották a hagyományokat, őt magát is a Törvény szigorú megtartására nevelték. Kitanították a sátor szövés mesterségére, hogy kenyérkereseti lehetőség legyen a kezében, de bizonyára korán felismerték éles esztét, és ezért úgy gondolták, hogy alkalmas lesz rabbinak. Rabbi-iskolák a jeruzsálemi templomban működtek, azért – úgy tűnik, hogy kb. 15 éves korában – Jeruzsálemba küldték őt.

Hol volt Jeruzsálemben ez az iskola, és ki volt a mestere Saulnak?

A templom külső udvarát oszlopcsarnok vette körül, ahol bőségesen volt hely a híres vezető rabbik számára, hogy a csarnok egy-egy pontján letelepedjenek, és

ott megnyissák a maguk iskoláját: tanítványokat gyűjtösenek maguk köré, és átadják nekik a maguk tudományát.

Ami pedig a mesterét illeti, hadd tegyek ezzel kapcsolatban egy kis kitérőt! Az Apostolok Cselekedeteinek elbeszéléséből tudjuk, hogy az apostolok nem sokkal a Szentlélek pünkösdi kiáradása után már összetűzésbe kerültek a hatóságokkal. Először csak kettőjüket (Pétert és Jánost) állították a főtanács bírósága elé, de rövidesen mind a tizenkettőt, és ez utóbbi alkalommal hajszálon múlt, hogy nem mondták ki valamennyiükre a halálos ítéletet. A hajszál a tanácsnak egyik bölcs tagja volt, aki logikus érveléssel meggyőzte társait, hogy ezzel a kivégzéssel nem érnék el a céljukat. Ezt a bölcs tanácstagot Gamálielnek hívták, akinek magának is volt ott az oszlopok között rabbi-iskolája. Nos, a fiatal Saul jeruzsálemi tartózkodása idején az ő „lábainál” tanult.

Hogy hány évig tartott ez az iskola, azt nem tudhatjuk, de az valószínű, hogy befejeztével visszatért szülővárosába. Mindez a 20-as évek első felében történhetett, amikor Jézus még Názáretben élt, ezért nem találkozhattak egymással. Mire újból Jeruzsálembé jött, addigra már Jézus meghalt, de élt tovább követőinek közösségében, amely közösség addigra annyira megerősödött, hogy szükségképpen szemet szúrt a fiatal rabbinak. Úgy érezte, hogy halomra döntik mindazt, amit ő szentnek tart, és ezért kötelessége föllépni ellenük. Meg is tette, teljes szenvedélyességgel. Ahogyan később maga fogalmazza: „halálosan gyűlöltem” őket. Vagy másutt: „Könyörtelenül üldöztem Isten Egyházát és pusztulására törtem”. Mindebben a legősintébb szándék, az Isten és a Törvény iránti rajongás mozgatta őt.

Jelentős fordulatnak tekinthetjük az ősegyház életében a hét diakónus megválasztását és fölszentelését. A közösség buzgósága újabb lendületet kapott általuk, és ez természetesen az ellenfelek aktivitását is serkentette. Ennek lett következménye az István elleni heves támadás, amely az ő megöklésével végződött. Isten, Isten temploma és a Törvény elleni káromlásnak minősítették szavait, aminek a büntetése a Törvény szerint a megkövezés. Az ítéletet a tanúknak kellett végrehajtaniuk, akik a káromkodást hallották.

Itt lép színre a szentírásban első ízben Saul, aki nyilván szintén a tanúk között volt. Mégsem dobálhatta saját kezével a követet, meg kellett elégednie azzal, hogy őrizze a kövezéshez nekivetközöknök a ruháit. Ez a körülmény arra enged következtetni, hogy ekkor még nem érte el a törvények szerinti felnőtt életkort, ami a zsidóknál a 30. életév volt. És mivel István vértanúsága nagy valószínűséggel 36-ban következett be, ebből kiszámítható, hogy az akkor a fentiek szerint még 30 évnél fiatalabb Saulnak később kellett születnie, mint a Kr. u. 6. esztendő. Abból viszont, hogy a történet folytatásának tanúsága szerint nagyon hama-

rosan nagyon is aktív feladatokat bíztak rá, az következik, hogy nemsokára elérte a 30. évét, és így következtethető ki születésének valószínű esztendeje.

Imént említett aktivitása saját későbbi bevallása szerint abban állt, hogy „férfiakat és asszonyokat kötöztem meg és vetettem börtönbe”. Buzgósága azonban nem állt meg Jeruzsálem, sőt még Kánaán határainál sem.

Jellemző az ősegyház vitalitására, hogy nem egészen egy évtizeddel Jézus halála és az egyház pünkösdi megszületése után már a szomszéd országnak, Szíriának távoli fővárosában, Damaszkuszban is olyan virágzó közösség élt, hogy híre eljutott Jeruzsálembe. Felfigyeltek rá azok is, akik az egyház kiirtását tűzték ki célul, köztük Saul. Úgy gondolta, hogy tevékenysége akkor lesz teljes, ha ott is végbe viszi, amit itt Jeruzsálemben művel. A szórványban élő zsidók mindentűt zárt közösséget alkottak. E közösségek vezetői szoros kapcsolatot tartottak az ősi központtal, Jeruzsálemmel, az ott székelő főtanáccsal és ennek vezetőjével, a főpappal. Ezért kért Saul a főpaptól ajánlólevelet, amellyel a damaszkuszi zsidó közösség vezetői előtt igazolhatja majd magát. Hiszen akik ellen föl akart lépni, azok valamennyien a zsidó közösséghez tartoztak, mivel akkor az egyház tagjai még csak a zsidók közül kerültek ki. Hosszú volt az út Damaszkuszig. A farizeusok nem tartoztak a gazdagok közé, biztos, hogy lóra nem tellett nekik: a közfelfogással ellentétben bizony gyalog kellett ezt a hosszú utat megtennie. Bőségesen volt ideje az út folyamán gondolkoznia. Nyilván megpróbálta összerakni a tudatában azokat a foszlányokat, amelyek a jézusi tanítással kapcsolatban eljutottak hozzá. Valószínűnek tartom, hogy éles elméjében a hosszú út során átrendeződtek a fogalmak, talán el is bizonytalanodott jelen hozzáállásának helyes voltát illetően, és így érte őt Damaszkusz kapui előtt a jézusi szó, amely rátette a pecsétet erre a gondolatsorra.

Kísérőinek az eredeti terv szerint az lett volna a dolguk, hogy segítsenek összefogdosni és bilincsbe verni a Jézus-követőket. E helyett most az a feladat várt rájuk, hogy megvakult vezetőjüket kézen fogják, bekísérjék a városba, és szállást szerezzenek neki. Ezt a feladatot végre is hajtották, aztán bizonyára szélnek eresztette őket Saul. Feltehetően visszafordultak, és vitték a hírt Jeruzsálembe.

Saul damaszkuszi szállásadójának csak a nevét és a címét ismerjük: Júdásnak hívták, és az Egyenes utcában lakott. Az ő házában töltött el három napot étlen-szomjan, imádságban és teljes sötétségben, hogy utána kívül-belül világosság köszöntson rá.

Jézus és a Saul megkeresztelésére felszólított Ananiás közti beszélgetésből kiderül, hogy Saul megelőzte a híre. A hívők bizonyára magától értetődő szorongással, de Isten segítségével bízva várták őt, és készültek a vértanúságra. De biztosan voltak a városban élő zsidók között bőségesen Saulnak elvarázslói is, akik kezü-

ket dörzsölve készültek arra, hogy fölvirradjon az ő napjuk. Szomjas lélekkel várták a szombatot, amikor majd meghallhatják a zsinagógában a Jeruzsálemből érkezett küldöttnek a buzdítását, hogyan fogjanak hozzá az ő vezetésével a Jézus-tanítványok összefogdosásához. Elképzelhető ezek után a megdöbbenésük, amit a Jézusról prédikáló Saul váltott ki belőlük.

Hosszabb időbe telt, míg fölocsúdtak. Mivel hétről-hétre a Messiás-Jézusról szóló tanítást hallották tőle, természetes, hogy árulóként kezelték, és vesztére törektek. Tervüknek megnyerték a hatóságokat, sőt a szír király Damaszkuszban székelő helytartóját is, és segítségükkel elzárták Saul menekülésének útját: őrizték a város kapuit. Éjnek idején kosárban bocsátották őt le a hívők a városfalon: így menekült meg, így ért véget damaszkuszi küldetése.

A galata-levélből tudjuk, hogy Arábia felé vette az útját. Itteni tartózkodásáról azonban semmi biztosat nem tudunk, még a pontosabb helyét sem ezen az óriási területen. Csak sejtjük, hogy remeteként magányban élt, és rendszerezte önmagában mindazt, ami a jézusi tanításból eljutott hozzá. Nincs kizárva, hogy kapott közvetlen kinyilatkoztatásokat is, hiszen nehéz elképzelni, hogy az addig szerzett – bizonyára meglehetősen hiányos – információi alapján összeállt volna benne az a hatalmas tudásanyag, amit a későbbiekben szóban és írásban továbbadott. Talán erre az időre esik az az elragadtatása „a harmadik égig”, amiről a 2. korintusi levél 12. fejezetében számol be.

Ezek azonban mind csak feltételezések. Biztosan még azt se tudjuk, hogy mennyi ideig tartózkodott itt. A köztudatban úgy él, hogy három évig, de igazából a galata-levélnak az adata, amire ezzel kapcsolatban hivatkoznak, nem az itteni tartózkodás időtartamát jelöli, hanem azt, hogy megtérése után ennyi idővel ment Jeruzsálembe. Hiszen Arábiából még Damaszkuszba tért előbb vissza, ahol hosszabb időt is tölthetett: ez az idő is beleszámít a három évbe. Ha csak nagyon rövid időt töltött másodszor Damaszkuszban, akkor mondhatjuk valóban három évesnek az arábiai tartózkodást.

Jeruzsálembe nem megláncolt foglyokat cipelve tért vissza, ahogyan eredetileg tervezte: őt magát láncolta önmagához örökre Jézus. A jeruzsálemi hívők azonban mit sem tudtak arról, hogy ez a Saul már nem az a Saul. Szomorú emlékeik alapján az egyházüldözőt látták benne, nem akartak szóba állni vele: bizonyára valami csapdát sejtettek a közeledésében.

Nagy nehezen talált végre valakit, aki elhitte, hogy mi történt vele. Többször illeti a szentírás nagy dicsérettel azt József nevű jámbor, „Szentlélekkel és hittel eltelt” levitát, aki még a kezdet kezdetén komolyan és szó szerint vette, hogy a szeretet a mindentadásban mutatkozik meg igazán: mindenét eladta akkor, hogy a szegényeknek minél több jusson. Nagylelkűségéért új nevet is kapott: „Vigasztalás fia”, arámul „Barnabás”

lett a neve a hívők közösségében; sőt, annak ellenére, hogy nem tartozott a tizenkettő közé, mégis apostolként tartjuk őt számon. Nos, ez a széplelkű ember volt az, akinek ajtaján nem hiába kopogtatott Saul. Ő meghallgatta a történetét, elhitte, de az is elképzelhető, hogy hallott már híreket Saul damaszkuszi tanúságtételeiről is. Mindenesetre ő lett a közvetítő Saul és az apostolok között, és neki köszönhető, hogy a jeruzsálemi közösség befogadta őt. Nem csoda, hogy ettől kezdve szoros barátság fűzte össze kettőjüket.

Az apostolok közül ezidőtájt csak Péter és a fiatalabb Jakab tartózkodott Jeruzsálemben, a többiek már szétszéledtek a világ minden tájára. Előbbi nyilván úgy gondolta, hogy ha egyszer Jézus az ő vállára tette a központi szolgálat terhét, akkor a birodalom fővárosában a helye, és várta a kedvező alkalmat, hogy a nagyon is távoli Rómába utazzék. Utóbbi pedig a jeruzsálemi közösség vezetőjeként maradt itt egész életére. Saul így csak övelük találkozhatott, a többi apostol nem is ismerte még meg őt.

Annak a tanításnak lett most tehát lelkes terjesztője Jeruzsálemben, amelynek vallóit ugyanebben a városban nemrég még dűlva-fűlva fogdosta össze. Ezt nyilván nem tehette büntetlenül. Régi barátai, akárcsak három évvel ezelőtt Damaszkuszban, itt is sokkal jobban zokon vették ezt őtől, mint másoktól, hiszen az ő szemükben ő áruló volt. Itt sem maradt ezek után más megoldás, mint elhagyni a várost. Hívő barátai legokosabbnak vélték, hogy vonuljon vissza szülővárosába. Majd szólnak neki, ha valahol szükség lesz igehirdető munkájára. El is kísérték őt tizenöt napi jeruzsálemi működés után a tengerparti Cezarea városba, ahonnan hajóval hazajuthatott.

Tarszuszi éveiről megint csak nem tudunk semmit, még sejtéseink sincsenek arról, hogy mivel tölthette a várakozás idejét. Talán ahogyan Jézus rejtett élete az ácsmesterséggel telt Názáretben, úgy művelhette ő itt a maga sátorszövő mesterségét, türelmesen várva, hogy mikor fogják hívni.

Aztán érkezett ez a nap is, nem is nagyon sokára, valószínűleg 2–3 éven belül. A negyvenes évek első felében kopogtatott be hozzá a régi jóbarát, Barnabás. Elmondta, hogy a nem túl távoli nagyvárosból, az Orontesz folyó partján fekvő szíriai Antiochiából érkezett. Jeruzsálemben ugyanis hírt vették annak, hogy ebben a Zsidóországtól ugyancsak távol eső nem-zsidó nagyvárosban a Palesztinából ide vetődött tanítványok buzgólkodása nyomán milyen virágzó hívő közösség alakult, amelynek vezetőre lenne szüksége. A jeruzsálemi közösség vezetői őt küldték ide, és személyesen megtapasztalhatta, hogy itt valóban nagyon ígéretes a helyzet: annyi munkára van lehetőség, hogy egyedül nem bírja, ezért kereste fel most őt, Sault.

Nem kellett ezt kétszer elmondania: Saul alig várta már ezt a napot. A hír hallatára azonnal bezárta műhelyét, és útnak indult Antiochiába, ahol nem ismerték

sem őt, sem a múltját, és így nem kellett attól tartania, hogy úgy jár, mint Damaszkuszban vagy Jeruzsálemben. Ettől kezdve ez a város lett az otthona, és itt önthette ki szívéből az itteni hálás hallgatóságnak mindazt, ami Jézusról benne élt.

Rövidesen híre jött, hogy Jeruzsálemet éhínség sújtja. Természetes, hogy az antiochiai egyház első dolga volt gyűjtést rendezni jeruzsálemi testvéreik javára. A gyűjtés eredményét a Jeruzsálemben ismerős Barnabással és Saullal küldték el, így jutott Saul rövid időre újból Jeruzsálembe.

Ott tartózkodásuk idején találkoztak Barnabásnak János nevű unokaöccsével, aki gyerekkorában ismerte Jézust. Mi ezt a Jánost inkább másik, római néven ismerjük: Márknak hívjuk. Valószínűleg az ő édesanyjának házában volt az utolsó vacsora, majd a Szentlélek pünkösdi kiadása, és alighanem ez a ház volt azóta is fő találkozó helye a jeruzsálemi híveknek. Ő lehetett az a gyerek, aki nagycsütörtök éjszaka az olajfák mögül kukucskálva tanúja volt Jézus letartóztatásának, amely leskelődésről és szomorúan humoros következményéről az általa később írt evangéliumban saját maga számol be. Azóta több mint tíz év telt el, ő felserdült, és Barnabás úgy gondolta, hogy jó hasznát vehetnék, ezért hazatértükben magukkal vitték.

Közben egyre erősödött az antiochiai keresztények öntudata és felelősségérzete. Tisztában voltak vele, hogy amit kaptak, azt meg kell osztaniuk másokkal, ezért elhatározták, hogy – mai szóval élve – misszionáriusokat küldenek a nagyvilágba: így tesznek eleget ők is a jézusi parancsnak: „Menjete, tegyetek tanítványommá minden népet!” Úgy gondolták, hogy erre a feladatra nem találnak alkalmasabb személyeket, mint Barnabás és Saul. Hiszen eddigre már kineveltek ömelléjük a maguk számára más tanítókat is, őket tehát a nemesebb cél érdekében átmenetileg nélkülözni tudják.

Így hát az antiochiai közösség küldötteiként a közösség áldásával Kr. u. 45-ben hajóra szálltak Antiochia kikötőjében, Szeleukiában, és elindultak hármasan, János-Márkkal, vinni az örömhírt a nagyvilágba. Saul ettől kezdve használta római nevét, a Pál nevet.

Elsőnek Barnabás és Márk szülőhazáját, a közeli Ciprus szigetét célozták meg. Végigjárták a 150 km hosszú szigetet. Beszámol a szentírás arról, hogy a sziget római helytartóját megtérítették, arról viszont nem szól, hogy sikerült-e itt közösségeket alapítani vagy sem.

Innen észak felé vették útjukat, és áthajóztak a manapság KisÁzsiának nevezett félszigetre. Márk azonban állhatatlannak bizonyult: Cipruson még bizonyára otthon érezte magát, és ott szívesen segített nagybátyjának és társának, de az idegen vidék már nem tetszett neki, valószínűleg a Pál diktálta iramot is sokallotta, és otthagya őket. Így kettesben indultak neki észak felé az előttük tornyosuló, fáradtsággal megmászható nagy

hegyeken át, és tettek meg vagy 160 km-t a félsziget belsejébe, majd keletnek fordultak. Négy városban végzett tevékenységükről számol be a szentírás. A piszidiai Antiochia, Ikónium, Lisztra és Derbe ez a négy állomás.

Itteni kalandjaikat nem részletezem. Módszerük mindenütt ugyanaz volt. Először a zsinagógát keresték fel, hogy a zsidóknak prédikáljanak. Sikerük láttán a zsidókat általában féltékenység fogta el, és ellenük fordultak, ők pedig ezek után a pogányokkal foglalkoztak. A féltékeny zsidók áskálódásaikkal sok borsot törtek orruk alá, felbujtásukra Lisztrában még meg is követték Pált, amit ő csodával határos módon túlélte. E kellemetlenségek ellenére sikeres volt a missziójuk: a szentírás szavaival „az Úr igéje az egész vidéken elterjedt”.

Derbéből visszafordultak. Ugyanazon az úton, amelyiken jöttek, lementek a tengerpartra, hazahajóztak Antiochiába, és elbeszélték megbízóiknak, hogy nem volt hiábavaló a fáradozásuk. Így végződött az első missziós út. Kb. 4 esztendeig tartott.

Mivel azonban az út folyamán megtérítetteknek java-része pogány volt, sőt az antiochiai közösség zöme is, egyre sürgetőbben merült fel a kérdés, vezethet-e út a jézusi közösséghez az ószövetségi választott népnek, a zsidóságnak megkerülésével. Főleg a farizeusok közül megtértek hangoztatták, hogy csakis úgy lehet valaki keresztény, ha előbb zsidóvá lesz. Ennek a felfogásnak legharcosabb ellenzője éppen az ugyancsak farizeus Pál volt, aki mellé természetesen Barnabás is felsorakozott.

A két vélemény képviselői nem tudták meggyőzni egymást, azért úgy határoztak, hogy a jeruzsálemi közösség vezetőire bízzák a döntést. Őket tartották legilletékesebbnek. Nekiindultak tehát a hosszú útnak Pál, Barnabás és még néhányan az antiochiai egyházból, közöttük egy Titusz nevű derék fiatalember, akit Pál mintegy reklámnak szánt: „lám, nincs körülmetélve, mégis milyen jó keresztény!”

Tudjuk, hogy az ún. apostoli zsinat a Pál féle felfogásnak adott igazat, amit csak néhány jelentéktelen megszoritással toldott meg. A határozatot írásba foglalták, és a nyomaték kedvéért az Antiochiából érkezett küldöttséget a visszaútra kiegészítették két jeruzsálemi kereszténnyel, Júdással és Szilással. Ők vitték az írást, és ők hirdették ki az egybegyűlt híveknek, azoknak nem kis öröme. Sőt Szilás ott is maradt velük, Júdás egyedül tért vissza Jeruzsálembe. Mindez 49-ben történt.

Pált egyre jobban izgatta, hogyan alakult vajon a soruk azoknak, akiket útjuk során megtérítettek. Megemlítette Barnabásnak, hogy jó lenne meglátogatni őket. Barnabás igazat adott neki, és készen állt, hogy hozzáfogjon az út előkészületeihez. Mindenekelőtt előkeríti útítársukat, Márkot, aki ezek szerint azóta visszatért Jeruzsálemből. Ez azonban Pálnak nem tetszett: attól

tartott, hogy újból cserbenhagyja majd őket. Ezen ösz-szekülnöböztek, és elváltak útjaik: Barnabás, unoka-öccse kíséretében, újból arra indult, amerre öt évvel annak előtte: szülőházájuk, Ciprus felé. Pál pedig ezúttal szárazföldi utat választott: szülővárosán, Tarsuszon keresztül kelet felől közelítette meg múltkori útjuk legkeletibb állomását, Derbét, és onnan folytatta útját a többi város felé, amelyekben első útjuk során jártak. De ő sem ment egyedül: Szilás készségesen vállalkozott, hogy társul hozzá. Sőt Lisztrában talált még egy útítársat: egy Timóteus nevű félszidő fiatal-embert, aki örömmel csatlakozott hozzájuk, és később Pál apostol legkedvesebb tanítványa lett. (Zárójelben jegyzem meg, hogy amikor leveleiben Pál útítársát, Szilást említi, olykor Szilvánusznak nevezi őt.)

Az ismerős városok meglátogatása után sehogy sem sikerült Pálnak és útítársainak arrafelé továbbmennüik, amerre szerettek volna. Nem világos, hogy miben nyilvánult meg az a titokzatos kényszerítés, amelyről a szentírás beszámol. Csak az látszik, hogy az Isten akara-ta egyre nyugatabbra hajtotta őket, míg végül is a nyugati tengerparton, Troász városában találták magukat. Itt kellemes meglepetés érte őket: jó ismerőssel futottak össze, Lukács nevű antiochiai orvos-barátjukkal, aki – igaz, hogy csak rövid időre – negye-dikként csatlakozott hozzájuk.

Éjszaka aztán kiderült, hogy miért kényszerítette őket a Szentlélek ebbe az irányba. Pál híres látomása, amelyben a makedon férfi hívja őt, világossá tette, hogy mi az Isten szándéka velük. Ők szót fogadtak. Jelen időszámításunk szerint alighanem éppen az 50. esztendőt írták volna, amelyiknek egyik szép napján kikötött a Troászból kifutott hajó a Balkán félsziget Neápolisz nevű makedóniai városának kikötőjében, fedélzetén az örömhír négy lelkes hirdetőjével. Történelmi pillanat: az Evangélium megérkezett Európába.

Az első város, amelyet igehirdetés céljából fölkeres-tek, Makedónia legjelentősebb városa, a Neápolisztól nem messze fekvő Filippi volt. Egy kellemetlen inci-dens után hamarosan kiutasították őket innen, de ez a néhány nap is elég volt, hogy eredményesként köny-velhessék el itteni munkájukat.

Lukács, úgy látszik, itt maradt Filippiben, mert jó ideig nem találjuk őt az apostol társaságában. A többiek számára pedig a két következő állomás Tessalonika és Berea volt. Megismétlődött, amit a kisázsiai vá-rosokban megtapasztaltak: kevés zsidó és sok pogány tért meg, ezt követte a zsidók féltékenysége és áskáló-dása, ami miatt mindenünnen időnek előtte kellett távozniuk. Mivel a támadás éle Pál ellen irányult, végülis úgy döntöttek, hogy csak ő hagyja el Bereát néhány testvér kíséretében, Szilás és Timóteus ottma-rad folytatni és befejezni a munkát. Megegyeztek, hogy Athénben fogja őket megvárni, oda jöjjenek majd utána.

Athénből azzal az utasítással küldte vissza Pál a kísérőit, hogy sűrűssek Szilást és Timóteust, akiket türelmetlenül várt. Mert bármily furcsán hangzik is, de unatkozott Athénben. Tisztában volt vele, hogy ennek a bálványokkal és sztoikus és epikureus bölcselőkkel teli materialista városnak a lakói nem vevők az ő mondanivalójára, falra hányt borsó lenne minden szava, azért egy ideig nem is próbálkozott az igehirdetéssel. De a várakozás hosszúra nyúlt, nem tudott kibújni a bőréből, nem bírta a hallgatást, és csak fölállt egy hordóra a főtéren, ahol a szájtáti emberek folyamatosan lesték a különféle szónokok érdekesnek ígérkező mondanivalóit. Sejtése beigazolódott: kinevették őt, bár egy nagyon kis csoportot mégis csak sikerült megnyernie.

E kudarc után elhatározta, hogy nem fecserli itt tovább az idejét: ígéretesebb halászfőterületet keres, majd csak megtalálják őt a munkatársai ott is. A város, amelyet megcélzott, a Balkán-félsziget déli, különálló részének Achájának fővárosa, Korintus volt. Okulva az athéni eseten, a semmittevés helyett itt a kenyérkereső munkát választotta. Iparostársakra lelt: egy nagyon rokonszenves zsidó házaspárra. Aquila és Priscilla ugyanazt a mesterséget űzték, velük szövetkezett tehát, és csak szombatonként prédikált a zsinagógában, mindaddig, amíg Szilas és Timóteus meg nem érkeztek. Föl nem foghatom, hogy egy ilyen nagyvárosban hogyan lehetett valakit az akkori viszonyok között csak úgy megtalálni, de tény, hogy megtalálták egymást.

Pál első kérdése természetesen az volt, hogy mi újság a városokban, ahol nem fejezhette be a munkáját, mert olyan hirtelen el kellett jönnie. Megörült a kapott jó híreknek, örült, hogy az ő személyére is olyan szeretettel és tisztelettel emlékeznek, ugyanakkor aggodalommal töltötte el, hogy bizonyos kérdésekben nem látnak tisztán, ezért elhatározta, hogy levelet ír nekik. Ez az 51-ben kelt levél a tesszalonikaiakhoz az újszövetségi szentírás legrégebbi darabja.

Teljes másfél évig maradt Pál Korintusban, ahol nagyon eredményesen működött. Görögország egyik legvirágzóbb és legjelentősebb közösségét alapította meg ebben az egyébként nagyon is elvilágiasodott és romlott erkölcsű nagyvárosban. Majd hajóra szállt, és a mai KisÁzsia nyugati részén fekvő, Ázsia nevű római provinciának a fővárosába, Efezusba ment. (Ez az „Ázsia” provincia természetesen nem tévesztendő össze a ma Ázsiának nevezett földrésszel!) Itt egyetlen beszéd erejéig meglátogatta a zsinagógát, de sietett tovább, megígérve, hogy vissza fog majd térni. Továbbhajózott Cezareába, fölment Jeruzsálembe, és onnan haza Antiochiába.

De nem sokáig maradt otthon: hajtotta az apostoli tűz. Újból elindult ugyanarra, amerre második útján. Ezúttal nem említi a szentírás, hogy kiknek a társaságában. A jelek arra utalnak, hogy Timóteus vele volt, és talán a jeruzsálemi zsinattal kapcsolatban említett, pogány

származású Titusz is. Most a nyugati parton nem Troást célozták meg, hanem Efezust, hogy Pál beváltsa ígéretét. Nem panaszkodhattak az efezusiak: csaknem három esztendő telt el, hogy most itt.

Itt kapta a híreket Korintusból, hogy különféle problémák merültek fel az ottani egyházközségben. Ezek tisztázása céljából írta meg legterjedelmesebb levelét, amelyet első korintusi levél címen ismerünk, és Timóteussal elküldte hozzájuk.

De érkeztek rossz hírek kelet felől is, KisÁzsia belsejéből, ahol a galaták laktak. Talán az első úton végigjárt városok egyházközségeiből, talán az északabbra fekvő Galácia tartományból, ahol szintén járhatott előzőleg az apostol, ha a szentírás arról külön nem számolt is be. A probléma az volt, hogy az apostol távozása után jöttek olyan tanítók, akik nem vették tudomásul az apostoli zsinat határozatát: körülmetélkedésre és a mózesi törvény megtartására akarták kényszeríteni a keresztényeket, és le akarták járatni Pál apostol tekintélyét. Írt hát nekik is egy fölöttébb szenvedélyes hangú levelet ebben a témában, amelyet szintén őriz szentírásunk.

Úgy látszik, hogy a Korintusból visszatérő postás, Timóteus, rossz hírekkel érkezett: Pál levelének nem volt foganatja. A korintusi levelek némely kitétele alapján egyesek föltételezik, hogy erre az apostol rövid időre saját maga is odautazott, de ez a látogatás – ha valóban megtörtént is – szintén nem hozott eredményt: egyesek szembeszálltak vele, valaki nyilvánosan meg is sértette. Visszatért hát Efezusba, és egy szigorú hangú levelet írt, amelyre a 2. korintusi levél 2. és 7. fejezetében céloz, de amely levél nem maradt fenn. A postás ezúttal Titusz volt.

Efezusból Makedóniába hajózott Pál: a szentírás nem részletezi, hogy itt mely városokat látogatott meg. Itt találkozhatott a Korintusból visszatérő Titusszal, aki most vigasztalóbb hírekkel érkezett, és ezek a hírek ihlethették azt a levelet, amely most második korintusi levél címen szerepel a szentírásban.

A levél elküldése után csakhamar maga is elutazott Korintusba. Három hónapig tartózkodott most Görögországban, és egyre jobban érlelődött benne a terv, hogy Rómába is elutazzék, ahol ekkor töle függetlenül már létezett és virágzott egy eleven egyházközség. Megfogalmazott tehát egy levelet a római közösségnek, amellyel ezt az útját szándékozott előkészíteni, és amelyben azt tisztázta, hogy egymástól függetlenül ugyanegy hitet vallanak. A levél fő témája ugyanaz, mint a galatákhoz írotté. Itt azonban persze nyugodtan és szenvedélymentesen fejt ki a témát: a megigazulásról szóló tanítását. Érdekes, hogy noha eddig még sohasem járt Rómában, mégis feltűnően sok ismerősnek küld névszerinti üdvözlést: az utolsó, 16. fejezet elejétől végéig ezzel van tele. Ez a levél 58-ban kelt.

Ezek után még egyszer visszatért Makedóniába, ahol Filippiben most újból csatlakozott hozzá Lukács. In-

nen keltek át KisÁzsiába, Troászba, majd a partok mentén dél felé hajózva indultak hazafelé. Útközben megálltak Milétoszbán, amely Efezus kikötővárosa. Pál el akart búcsúzni az efezusiaktól, de nem akart időt vesztegetni azzal, hogy bemegy hozzájuk, azért a kikötőbe kérette a közösség vezetőit. Meleg hangú, szívből fakadó búcsúbeszéde teljes egészében olvasható az Apostolok Cselekedeteiben. Azt hitte ugyanis, hogy nem fognak többé találkozni.

Jeruzsálemben értek, itt akarták eltölteni a pünkösti ünnepeket (zsidó nevén a „hetek ünnepét”). Egyik alkalommal, amikor Pál a templomban járt, ellenfelei közül néhányan rárohantak: ráfogták, hogy egy pogány munkatársát bevitte magával a templom belső udvarába, ahová szigorúan csak körmetélt emberek léphetek be. Ez főbenjáró bűnnek számított, és meg akarták őt lincselni. A római helyőrség katonái szabadították őt ki a kezükből, mivel azonban láthatóan az ő személye volt a zavargás oka, őt tartóztatták le. Ezzel kezdődött évekig tartó fogsága, Kr. u. 59-ben.

A római helytartó székhelyén, a tengerparti Cezareában tartották őt börtönben, minden ítélet nélkül. Emberségesen bántak ugyan vele, de mégiscsak rab volt. A római állampolgárok kiváltságai közé tartozott, hogy kérhették: büntető ügyükben a császár ítélkezzék személyesen. Pál két éves rabság után megunt a hazavonát, és élt ezzel a jogával: fellebbezett a császárhoz. Ezek után a helytartónak kötelessége volt őt Rómába küldeni, amit az első adandó alkalommal meg is tett. Így teljesülhetett Pálnak régi vágya: eljuthatott Rómába, méghozzá államköltségen. Még azt is megengedték, hogy a hajóútra elkísérje őt Lukács, meg egy Arisztarkosz nevű barátja.

Az út nagyon kalandos volt: Málta közelében hajótörést is szenvedtek, de ezt a hajó teljes személyzete és minden utasa túlélte. 61 tavaszán érkeztek Rómába, ahol természetesen ki kellett várnia a sorát, míg ügye a császár elé kerül, ez pedig még újabb két esztendő jelentett. Ez az idő azonban mai fogalmak szerint inkább házi őrizetnek nevezhető. Ő ugyan nem léphetett ki a szállásáról, de fogadhatott bárkit, és kedvére apostolkodhatott.

Kellemes meglepetést okozott neki, amikor beállított hozzá Epafroditusz, a filippi közösség vezetője. Köz tudott, hogy az összes közül ez a közösség állt legközelebb Pál szívéhez, adományokat is csak tőlük fogadott el. Most is adományokat küldtek neki, ami őszintén jóleső érzéssel töltötte el. Köszönésképpen megírta és Epafrodituszsal elküldte nekik azt a levelet, amely a szentírásban található összes levele közül a legszemélyesebb, legbensőségesebb.

Még egy fontos esemény esik erre az időre. Azok között, akiket e két év folyamán megtérített, volt egy Onezimusz nevezetű, akiről nemcsak az derült ki, hogy szökött rabszolga, hanem, az is, hogy gazdája, akitől megszökött, jó ismerőse az apostolnak: őt is Pál

térítette és keresztelte meg. KisÁzsiában, az Efezushoz közel fekvő Kolosszéban élt, Filemonnak hívták. Pál megmagyarázta Onezimusznak: az igazságosság azt kívánja, hogy térjen vissza gazdájához. Ő érthető módon félt ezt megtenni, ezért Pál adott neki egy ajánlólevelet, ami szintén bekerült a szentírásba: iskolapéldája ez a csodálatos magánlevélke annak, hogyan lehet egészen hétköznapi dolgokról úgy írni, hogy az az Istenhez emelje az olvasó lelkét.

A Filemonhoz írt levélben fejezi ki Pál apostol azt a reményét is, hogy nemsokára szabadul. Igaza lett: a császári bíróság 63-ban fölmentette, és ő szabadon folytathatta apostoli munkáját. De ezt már nem a szentírásból tudjuk, csak a hagyomány őrizte meg, mint ahogy azt is, hogy szabadulása után az eddigiekénél is nagyobb utakat tett meg. Eljutott a birodalomnak, és ezzel Európának is legnyugatibb részére, Hispaniába. Valószínűleg járt Pannóniában is: a mai Nagy-Magyarország déli részein, a Dráva-Száva vagy Duna-Száva közén. Aztán tett még egy óriási körutat kelet felé. Közben Kréta szigetén hagyta Tituszt, hogy viselje gondját az ottani közösségnek, Efezusban pedig ugyanilyen céllal Timóteust. Ott találjuk bizalmasai és kísérői között újból Márkot is, akivel ezek szerint megbékélt.

Mire 67-ben visszaért Rómába, ott már javában dúlt a Néró féle keresztényüldözés. Őt is letartóztatták, és halálra ítélték. De római polgárt nem volt szabad rabszolgákkal szemben alkalmazott módszerekkel kivégezni, azért lefejezték. Lehulló feje a hagyomány szerint labda módjára hármat pattant a földön, és mindhárom helyen forrás fakadt. Mind a mai napig mutogatják a kivégzés helyét és a három forrást: olaszul „tre fontane”-nak hívják a helyet.

Amiket itt Pál apostol életével kapcsolatban elmondtam, annak java része az Apostolok Cselekedetinek könyvéből való. Részletekre nem tértem ki, azokat bárki elolvashatja a szentírásból. Meg kell mondani, hogy nagyon élvezetes olvasmány! Amikkel a szentírás történeteit itt-ott kiegészítettem, és amiket a levelek megírásának körülményeiről mondtam, az egy vélemény a sok közül. Tudni kell, hogy vannak, akik bizonyos részletekről másképpen vélekednek.

Ami a leveleket illeti: Az újszövetségi szentírás 21 levele közül ezeknek pontosan kétharmada, 14 fűződik Pál nevéhez. Ha számoltatok az eddig felsorolt leveleket, akkor csak 7-ig jutottatok, ami a 14-nek csak a fele. De hát ez a 7 levél az, amelynek biztosan ő a szerzője: a római, a két korintusi és a galata levél (ez az ún. 4 nagy levél), továbbá a filippi, az első tesszalonikai és a Filemon levél. A sorban a 14., a zsidó levél egészen biztosan nem tőle származik, ezt ma már mindenki elismeri. A többi hattal kapcsolatban pedig megoszlanak a vélemények a szerzőséget illetően. Ez természetesen nem akadálya annak, hogy szentírási iratoknak tekintsük őket.

Pál apostol tanítása, teológiája másik dolgot igé-nyelne. Ennek megírására azonban nincs szükség: Gyurka bácsi már belefektette sok éves munkáját, és megírta a Szent Pál teológiája c. nyolckötetes művét, amelyben részletesen analizálja a szentpáli leveleket. Ha ennek tartalmát summázni akarnám, talán az lenne az eredmény (feltéve, hogy jól értettem), hogy – ha leszámítjuk harcos kifakadását a törvény ellen – igazából nem is volt Pálnak abszolút érvényű mondanivalója. Sokszor ellentmond önmagának, hol így beszél, hol úgy: mindig úgy fejt ki a véleményét, ahogyan az adott helyzetben célravezetőnek véli. Talán még azzal is megvádolhatjuk, hogy nem volt rend a fejében.

Az a közvélemény róla, hogy szerinte elég az üdvös-séghez, ha hiszünk Jézus megváltói halálában. Igaz, hogy egyes megnyilatkozásaiból ilyesmit is ki lehet olvasni. De legalább ugyanennyi szöveg található a leveleiben, amelyekben arról ír, hogy jónak kell lenni, szeretni kell. Csúcsa ennek a híres szeretethimnusz.

Szenzációs megoldása volt a könyvében Gyurka bá-csinak, hogy felállította a „három lépcsőt”, mondván, hogy ebben lehet rendezni és összefoglalni a páli gon-dolatmenetet.

Az első lépcső 3 tétele:

A törvényt lehetetlen teljesíteni, ezért nem is tehet minket Istennek tetszővé;

Jézus kereszthalála megszüntette a mózesi törvény érvényességét;

Azzal, hogy Jézus ezt vállalta, potenciálisan va-lamennyiünket Istennek tetszővé tett.

Második lépcső: Hogy ténylegesen Istennek tetszővé legyünk ahhoz ezt a 3 tételt el kell hinnünk.

Harmadik lépcső: Ha elhiszük, abból következik, hogy meg is tesszük, amit Jézus parancsol: szeretünk.

Ebben a három lépcsőben minden benne van, és fel-oldja a látszólagos ellentmondást Jézus és Pál tanítása között.

Nem szándékom értékelni Pál apostol szerepét. Két-ségtelenül oroszlánrésze van abban, hogy az egyház olyanná lett, amilyenné, és hogy a dogmatikája az, ami. Mondják, hogy „történelmietlen” feltenni ilyen kérdést: „Mi lett volna Jézus művéből, ha nem lett volna Pál?”. Azt hiszem, ez így is van. (Mármint hogy történelmietlen.) Egyáltalán nem vagyok benne biztos, hogy nem volt-e belekalkulálva a Gondviselés terveibe az ő személye.

Azt valóban nem tartom szerencsésnek, hogy az egy-házi megnyilatkozásokban az evangéliumok igen sok-szor gyakorlatilag hangsúlyárnyékba kerülnek a páli levelek mellett. Mégsem tudok azonosulni azzal a felfogással, amely szerint Pál tönkretette és ellenkező irányba fordította volna mindazt, amit Jézus akart. Ha Pál sokszor önmagának is ellentmondó kijelentéseit az evangélium fényében nézzük, akkor minden a helyére kerül. Márpedig most már nem csak a KIO véleménye szerint, hanem a Dei Verbum véleménye szerint is az

evangéliumok azok a szentírási könyvek, amelyek „elsősorban tanúskodnak a megtestesült Igének életé-ről és tanításáról”, és a szentírás könyvei „teljes értel-müket bennük kapják és mutatják meg”.

KIRÁLY IGNÁCZ

HITVESTÁRSAK, SORSTÁRSAK...

Mottó:

Egymás irgalmára és támaszára szorulunk!

Nincs menekvés. Emberhez méltóan élni kötelesség.

Akár házasságon kívül, akár házasságban. Házastársi, hitvestársi álmunk és álmodásaink nem egészen a valóságra épültek, épülnek. Házasságkötéskor igent mondtunk arra, hogy boldogok akarunk lenni. Ho-gyan? Úgy, hogy a párom értem éljen? Úgy, hogy érte éljek? Úgy, hogy Istenünkért éljünk együtt? Ezekre a kérdésekre adott válaszaim mutatják házasságom alap-jait. A mindennapok sokkal nyersebbek, mint legártat-lanabb álmunk, sokkal durvábbak, mint elringató áb-rándjaink... Kritikus helyzetben rádöbbenhetek, hogy álmaimban mennyi a káros önámítás („manikűrözött önkép” - Bishop), és arra is, hogy döntéseimben meny-nyi a fejlődést segítő realitás. A házasság, a család minden ember természetes élettere. Családból jövünk, családba megyünk. Magunk választottunk, magunk döntöttünk. „Sose nevesd ki a társad döntéseit, te is ezek egyike voltál” - figyelmeztet egy bölcs mondás.

Vegyük a házasságot kritikus, segítő szándékú nagyító alá. Túl sok a zátonyra futott és elsüllyedt házasság ahhoz, hogy nyugodtan megüljünk a magunk ilyen-olyan rendezettségű házasságaiban. A sorstársi segítség mindenkit épít: a romokban lévő és a segítőt egyaránt. Akik házasságban élünk, olyan kihívásokkal találko-zunk, amelyek keményen próbára teszik természetes erőnyeinket. Különösen nagy kihívása ez égbe kapaszkodó hitünknek-hűségünknek. A mindennapok üzeme-lésében vizsgálunk: a kitűnő osztályzattól a bukásig. Házasságban nincs summa cum laude (örökös kitűnő). Az eszmény azért eszmény, hogy belássuk: eszményi-en nem sikerül megvalósítanunk, de ez irányú igyeke-zetünk sosem hiábavaló. Sőhajtozhatunk: Jaj, azok a hétköznapiak, azok a mindennapok mennyire próbára teszik időnként rózsaszínű ünnepeinket! Addig simán mennek a dolgok, míg egymás autonómiáját elfogad-va, segítve, azt lehetővé téve szolgálunk. Ki-ki a neki juttatott és/vagy választott territóriumán munkálkodik úgy, hogy társa ezt elfogadja, igényli. Az élet bonyo-lódása azonban nem kényeztet el függetlenségekkel, világos és kölcsönösen tolerált autonómiákkal. Ami ma működik, lehet, hogy holnapra már új kihívással teszi próbára rugalmasságunkat.

A házasság olyan, mint egy bonyolult forgalmi helyzet a közlekedésben. Minden mindennel összefügg, min-

den közlekedésben résztvevő figyelmére és szabályismeretére épül. Vita támad az előnyszabályokat illetően, a sorrendiséget illetően, az alkalmasságot illetően. Az összeütközések szükségszerűek, ha nem is mindig fizikailag, de szavakban, gesztusokban, morgásokban az élet velejárói. Sok esetben egymás figyelmen kívül hagyása történik, hogy ne történjék tényleges karambol. A békességes megoldás ki van szolgáltatva akkori, ottani szeretetünk életképességének, önfegyelmünknek. Rontja a békesség esélyeit, ha valamelyik közlekedő fél még a közlekedési rendőr, a karmester, a főnök szerepét is a maga „szolgálati” feladatának érzi, és éli meg, szeretete minden ellenvéleménye, sőt tiltakozása ellenére. Az aláfölé rendeltségi helyzetek veszélyek forrásai, ha nem közös megegyezésen alapulnak, és nem rugalmasan alakíthatóak az elviselő, türelmes szeretet jegyében. A közösen elfogadott szabályokon túl minden forgalmi gördülékenység alapja az udvariasság. Minden házasság olaja az előzékeny szolgálat. Ennek legnagyobb veszélyeztetője a türelmetlen uralkodás: az agresszív, félresöpörő, tolakodó közlekedés a család belső útjain. „De hát nem lehet úgy élni, hogy az alamuszi társ tempójához igazodjunk, amikor talpraesetten is lehet, fele annyi idő alatt is lehet, minőségi szinten is lehet.” - például ahogyan azt éppen elképzelem.

Az üzemelés ügye felfalhatja a hitvestársi köteléket. „Nincsenek természetből fogva vademberek, csak elvadultak” (Baader). Az ügy fölfalhatja az embert. A gyengébb akaratu teljesít, ahogy tud. Fogcsikorgatva és rosszabb hatásfokkal, mintha biztató hátszelet kapna elvárás helyett. Az erősebb akaratu teljesít a „majd én megmutatom” magabiztosságával. Társa helyett teljesít, és nem a társáért. A megadásra hajlamos karakter igazodik ehhez a megoldásnak látszó üzemeléshez. A folyton tűrő, igazodó egy idő után besokallhat, és robban. Jöhet a megdöbbenés hangja: „Ez a szelíd ember hogyan válhatott ilyen szeretetlenné?” Az irányító, a lehengetlően teljesítő egy idő után ugyanúgy besokallhat, és robban. Jöhet a megdöbbenés sóhaja: „Ez a talpraesett ember hogyan vesztette el ennyire határozott egyéniségét, és vált házsártos, kiállhatatlan emberre?” Így lesz a szeretetszövetségre hivatott házasságból hadiállapot. A jó ember minden lényegtelenből enged. De mi a lényegtelen? Mi a lényeges? Ki határozza meg? Lehetséges a lényegesnek és a kevésbé lényegesnek közös megfogalmazása. „A konszonancia a megérett disszonancia” (József A.: Bartók védelmében). Ne a hangerő, ne a határozottabb karakter döntse el azt, ami közös megfogalmazás kell, hogy legyen. Egyfelé nézésünk, közösen elfogadott elveinkből akkor fakadnak egy irányba haladásunkat segítő közös döntések, ha belső dialógusunk folytonosan él és működik. A megbeszélést hitvestársi szentségként kellene kezelnünk. Igen, ehhez néha le kell állni a folyton rohanó életformával, a magam fontosságát kifejezni akaró pörgéssel. Alkalom kell, amelyben lehetőség

van egymás szemébe nézni, a magam szempontjai mellett a társam megértésére törekedni. Odafigyelés, megértés gyümölcsözi az egyetértést. Ha szövetségben gondolkodom házasságomat illetően, akkor van esély szövetségmegújításokra, akkor és úgy, amikor és ahogyan az élet megkívánja tőlünk. Előre gyártott megoldások nincsenek. Irányelvek és jóra törekvő igyekezetek vannak, és legyenek is.

Igazodási képességem véges. Nem érdemes végletekben gondolkodnom. Nem kötelességem mindig és mindenben igazodni a békesség kedvéért. A békesség nem cél, hanem következmény: rendeződéseink gyümölcse. Amikor a békesség céljá emelkedik, akkor a problémák megoldásának folyamatában egyre több szőnyeg alá söprés mutatkozik, mindez a „békesség kedvéért”. Fejünk lehajtása, önkritikus befelé fordulásunk realitásra segíthet bennünket. Ha hajlamos vagyok az önjelölt főnökségre, akkor jobb, ha belátom, hogy nem én vagyok az a tökéletes ember, aki irányításával köteles megváltani, megmenteni szeretetei életét, ráadásul szeretetnek álcázva az uralkodási törekvést. Ha hajlamos vagyok a vezetettség felelősséget áthárítani akaró magatartására, akkor jobb, ha beismerem, hogy a folytonos elviselés, a „nyelés” kapcsolatsorvasztó, és aránytévesztett állapotokat kövületté merevítő, élettelen házasságot hoz létre. Van, amikor ideje van az igazodásnak, és van, amikor ideje van az irányításnak. Minden valamire való emberi lelkiismeret jelzi, hogy igazodásom mikor nem helyénvaló, és irányításom mikor szolgálatnak álcázott uralkodás. Van határa a tűrésnek, van határa az önfegyelmeknek. A határhelyzetnek első vészcsengője, amikor világos ténymegállapító mondataink végén nem pont van, hanem „de”. „De”-vel folytatott mondataink az önigazolás mondatai.

Egy házasság soha nem jutna hadiállapotig, ha a házastársak nem akarták volna megátalkodottan megmagyarázni a maguk viselkedését, szemben társuk magyarázatával. Létezik az egymás melletti elbeszélés. Létezik a másik agyonbeszélése. A problémák jelentkezésekor megoldáskeresés helyett problémánövelő önigazolások szoktak születni. Minél többször magyarázom ki magamat, annál edzettebb, megszokottabb, magabiztosabb, annál gördülékenyebb és csiszoltabb lesz az önideológiám. Profi önideologizáló kövületté merevedhet az ember. Miért van, hogy minden támadásként megélt kritika nyomán hajlamosak vagyunk azonnal önvédelmi állásba merevedni? Azért, mert a dolgainkat ért kritikákat személyiségünk fellegetvárát ért támadásként éljük meg. Minden önigazoló megátalkodottságom háborúra készülő, tudatalatti fegyverkezésem.

Házasságok is lehetnek diplomáciai alkukon alapuló szerződések. A szerződés érdekkapcsolat. A mi hívó, jézusi tájékozódású szövetségi álmunk viszont egymásért élni akaró kapcsolatot jelent házasságainkban is.

Sajnos a szövetség is visszaminősülhet szerződéssé. Ennek a sorvadásnak ismérvei közé tartozik az egyéni harci állások kialakulása, az erőegyensúlyon alapuló működés. Ismerjük egymás erős és gyenge pontjait. Ez utóbbiakat rendre elő is vesszük, ha helyére kívánjuk tenni házastársunkat. Ez viszont a házastársak egyéni önvédelmi és támadó fegyverkezési versenyét is jelenti. Amiben ma alulmaradtam, ahhoz holnapra új önvédelmi és támadó fegyverzetet kell találnom. Bizony ide is alkalmazható Jézus szava: „Aki kardot ragad, kard által vész el.” Aki erődemonstrációkkal akarja működtetni házasságát, az kardot ragadott...

Sok házasságra hidegháborús állapot jellemző, amely állapot képes évtizedekig is tartani: látszatra olyanok, mintha hitvestársak lennének; kifelé jól álcázott szövetségben élnek, befelé érzékeny riasztórendszerekkel és belefáradt kövületekkel működnek. Aki besokall, és a házasságából kimenekülésre fogja a dolgot, az elismeri vereségét ebben a harcban. Aki kiszínesedik, az megfutamodik a problémák elől, a megoldáson fáradozás helyett. Az esetek többségében viszi magával és magában megoldatlanságait, és ezzel az újabb konfliktusok csíráit. Ha már csak két rossz közül lehet választani, akkor persze még mindig jobb vesztesnek lenni, mint egy életen át vertnek lenni, örök vesztesnek, lúzernek. De ki gondolja, hogy a házasság kisebb-nagyobb csaták és békekötések dialektikája? Sokan. Olyanok is, akik kezdetben még nem így gondolták. Tudjuk, hogy minden kimenekülés és minden elüldözés önzés. Kimenekülés: „Mentem az irhám, és végeességem beismerése igazolni is tudja szövetségtörésemet ('nem bírom tovább').” Elüldözés: „Széttárom kezemet, hiszen végül is nem én üldözöm el őt, hanem ő nem vállalja a velem együtt működés szent kötelességét. Én nem kiállhatatlan vagyok, hanem következetes. Aki ezt nem fogadja el, azt sajnálom.”

Amikor az egy légtérbeli szótlán lét is vibrálóan negatív erőterré torzul, akkor jön a végleges szakítás kísértése. Vannak persze, akiknek a látszatházasság fontosabb, mint a bűnbánattartás. Vannak, akiknek minden történés újabb önigazoló adalék hadállásuk igazolásához. Vagyis a baj újabbakat szül, és még mélyebbre süllyeszt a szakadéokban. A vallásosak mindezt kegyes bűnbevallás látszatába is be tudják öltöztetni kifelé: „Én is vétkeztem, de.” Végeességem azonban még nem bűn. Szeretetlenségem a bűn. Megideologizált szeretetlenségem pedig súlyos bűn. A fejlehaltó összekapaszkodásban van minden remény. Az összekapaszkodásból pedig ismét összeölelkezés születik. Az ölelésből pedig élet, hitvestársi, gyermeki élet. Élet.

Jó, ha tudom, hogy kertemben mely növények rokon természetűek, és melyeket kell távolabb ültetnem egymástól. Ha ezt figyelmen kívül hagyom, akkor gazdai munkálkodásom ellenére elmarad a termés, vagy silány lesz. A paprikát előnyös párban palántázni a megporzás miatt. Házasságunkban összepalántáztuk

magunkat. Magamat is ilyen paprikapalántának ismertem meg. Ha túl közel vagyunk, akkor egymás elől szívjuk el a tápanyagot? Egemás elől takarjuk el a napfényt? Jut mindkettőnknek, ha magamat úgy nevelem, hogy valamit valamiért: természet önkorlátozást, gyümölcsért együttműködést. Házasságunkban összefonódó, közös gyökértáplálkozásra vagyunk utalva. Rivalizáló lökdösődéssel leverem a virágjainkat, megsebesítem a már megfogant gyümölcsöket. Mennyi gyermek szenved szülei bűnei miatt! Ha nem házasság mellett döntöttem volna, akkor sem kerülhetném ki a másokhoz igazodás kihívásait. Ha lecserélném páromat, akkor sem kerülhetném ki az igazodás kötelezettségét. Élni és élni hagyni, ez így tisztességes. Éltetni, ez több ennél. Ez a Jézusra figyelő emberhez méltó hozzáállás.

Hívó vagyok, tehát azonnal bekapcsol a magyarázat: Értük teszem még a lökdösődést is. Értük viselem a kritikákat, értük keresem rendszerünkön kívül az erőforrásokat. Értük akarok még egy megélhetési forrást, értük homorítok embertelen követelmények szorításában. Értük, értük: többet anyagiakban, biztosabban a mindennapokban, kiszámíthatót a jövőben. Drámai mártírszerepről álmódó színészként könnyen tragikomikus bohóccá válhatok. A házasság, a család stabilizálása a jó elvekre, nem pedig a jó bankszámlákra épül. Amikor önmegvalósításban, egyéni sikerben, önkibontakozásban gondolkodtam a magam feje szerint, megtréfált (fejbe kólintott) az élet. Kiderülhet, hogy amit megélhetésemért tanultam, az majd megélhetésre alkalmatlannak bizonyul. „A mai ember atlétai erőfeszítéseket tesz, hogy megelőzze saját orrát” (Chesterton). Túl rövid ez a földi élet ahhoz, hogy szakképesítések megszerzésével rohanjak az újabb megélhetési lehetőségek felé: mire végzek, új helyzet dönti romba előre gyártott álmaimat. Ehhez inkább a sokoldalú talpraesettség képesítését kellene megszereznem. Ami szerint élni akarok, annak kell meghatároznia azt is, amiből élni akarok. Azt tapasztaltam, hogy amikor a hivatásom (nem a foglalkozásom!) jézusi irányulásában gondolkodtam, helyükre rendeződtek a dolgok: szakma (teológus, asztalos), megélhetési rugalmasság (kereskedő, asztalos, műszaki üzemeltető), felebaráti kapcsolattrendszerek (haveroktól a testvérbarátságok felé), közérzetjavító igényeim (kikapcsolódás, hobby). Jaj, csak ne tartsam magam olyan formában istenképűnek, hogy kisistent játszom! Bízom testvérbarátaim csilingelő szeretetében, vagyis a jelzésekben, a segítőkész belém karolásokban, a hibáimmal, bűneimmel való szembesítésekben. Így lehet a kisistenségből istenkép esélyű ember, hitvestárs.

Ilyen az ember. Végtelenbe nyúló vágyakat, és itt és most meg tapasztalható szeretettség vágyát hordozom. Ilyen az Isten Országá is: önszeretetünkre épül (Máté 7,12). Amit magamnak szeretnék... „Jót kell tennem, hogy velem is jó dolgok történjenek” (Slaugther). Sze-

retném, ha szolgálnának, megértenének, elviselnének, kényeztetnének? De mennyire! És mennyire teszem magam is mindezt a hitvestársam felé? Könnyebb mások felé így viselkednem, mert velük nem vagyok egy életre összezárva. Őket adagolva tudom beengedni az életembe, s amikor telítődöm, kihúzódhatok, magamra csukhatom az ajtót.

Az ember nem tud szívhangok nélkül élni. Szeretném, hogyha szeretnének. Ha házasságom ezt nem adja meg annyira, amennyire szeretném, akkor beindulnak a fantáziálások, a menekülési mechanizmusok. A fantáziálásból munkahelyi bizalmas összemosolygások, flörtölések indulnak. A házasságomból kifagyott melegségek innen-onnan való begyűjtései indulnak meg. Ördögöt kiáltunk? Embert kiáltok. Sodródó embert. Vágyódó embert. Teljesítésben törpét, vágyaiban (elvárásaiban) óriást. Sodródásra is, de talpra állásra is képes embert kiáltok. Jaj, csak mi ne sodródjunk! Jaj, csak én ne. Milyen „jó”, hogy a világ fiai a maguk szétdobált életével elrettentő példát is mutatnak számunkra: Csak ezt ne, csak így ne! Akkor mit és hogyan?

Nekem kellenek a levegővételek, a kikapcsolódások, a „húzd meg, ereszd meg” ritmusok. A baj akkor jelentkezik, ha ezt a társam nem akkor és nem úgy gondolja számomra, ahogyan én igényelném. Rugalmasságom és az ő rugalmassága vizsgázik. Egymás igényeinek ismerete, rendezése nem bízható a véletlenre. Határok között tartott igények teljesíthetők, még úgy is, ha piaci szempontok rendezik: Te ezt kéred, ezért én azt kérem. Ha alkuinkban bukásra állunk, az rugalmatlanságaink miatt van. Ekkor a magam bizonyítványát elemezzem, ő meg az övét. Még akkor is, ha könnyebb lenne mindegyikünknek a másikat kritizálni. Fegyelem és kegyelem. Fegyelem az igényeimben, kegyelem a társam igényeinek kezelésében. „Igényeink növekedését illetően határtalanul fejlődő állatfaj vagyunk” - írja Galgóczi Erzsébet az emberről. Amikor kérem a tanácsot, akkor kapjam. Ne akkor, amikor társamnak éppen csak vádbeszédre futja. Amikor a tanácsomat kéri, akkor adjam, ne akkor, amikor szökőáramat (cunami) éppen rá akarom zúdítani. Fel kell zárkózunk egymás befogadó, feldolgozó képességéhez. Az érzelmi habokkal torzított valóság ritkán hoz reális megoldásokat. Jaj, a személyi szabadság parttalan, gáttalan árvízében kapálódzóknak! Fölhabzó árvízben a jó úszók is fulladoznak. Aki már fulladozik, az lehúzza azt is, akibe kapaszkodhat, sőt azt is, aki mentené. Az életöszön a legtöbb halál okozója. Mi az éltető jézusi ösztönre (ösztönzőre) kötöttünk szövetséget.

A házasság is megfogan, kihordjuk, felcseperedik, felnőtté érik, és minden betegséget, balesetet, krízist megél, és túl kell élnie. Jó lenne, ha túlélne. Túlélés? Van, amikor nincs másra esély, csak a túlélésre. Ez is jobb, mint a megfutamodás, a kimenekülés. Valahogy ki kell húzni addig, míg erőt nem gyűjtünk a

megújulásra. Ezért a megfutamodás helyett szóba állok a stratégiai visszavonulással. Egyszer valaki három napra bekérezkedett családjunkba, hogy erőt gyűjthesse konfliktusuk kezeléséhez. Egy adott teherhez megfelelő erőnlét szükséges. Távolságot a lehiggadásért, a tárgyilagos értelmezhetőségért. Lenyugodni, felmérni, erőt gyűjteni. Lehetséges, hogy ez egy időre két ágyra cseréli a hitvesi ágyat, az egy hálószoba helyett a két helyiségben alvást jelenti. Vajon ez elmehe odáig is, hogy egyikük külön házba költözik (szülőkhöz, albérletbe), megtartva a családi napi üzemelési együtt működést? Ezt is jelentheti, bár családban élve ez már inkább a haldoklás jele. Minden közösen eldöntött, elfogadott távolságtartás az újjászületés reményét munkálhatja.

Szusszanásnyi esélyt adunk és kapunk ahhoz, hogy összeszedjük magunkat. Értem és magunkért, nem ellened. A lelkigyakorlatban is az a jó, amikor néhány napra elvonulunk, hogy kísértésünk se lehessen korrekciós megtérésünk helyett a mindennapi üzemelésekbe menekülni.

Utolsó életjelenséggként a házasság is megöregszik, meghal. A felek elhunytával. Sajnos egymás gyilkolásával is exitálhat. Életfogytiglani lelkiismeret-furdalás a büntetés, a vallások szerint ennél is súlyosabb: kárhoznak mondják. A magunk gyártotta „rács mögött” már hiába kántálom bizonyítványom magyarázatait, magamon kívül kit érdekel? Milyen nagy sikerélmény viszont egy eredményes újra élesztés! Szakembernek is, testvérbarátnak is, hát még az érintetteknek. Hiszek a szeretet feltámadásában. Hiszek a megroppant házasságok új életre kelésében.

A házasságban a felek vagy mártírok (elszenvedők), vagy szentek (éltetők) lesznek. Mindkettő üdvösség esélyű eredmény, de törekednünk az életszentségre kell...

MAURER GYÖRGY

KUDARCOK ÉS REMÉNYEK...

*Történetek, kérdések és feltevések a hajléktalanok visszavezetéséről a normál életbe*¹

Régen történt, naplójegyzetek őrzik naiv próbálkozásunkat a hajléktalan család megmentésére: hogy együtt maradhassanak, együtt mindannyian, egy kis házikóban.

„Öten autóznak a kis Peugeot-ban, Csepelen át a mákadi kétszáz éves nádfedelees házunk felé. Károly a volánnál, hátul a feleségem, mellette a hajléktalan házaspár, Zsuzsa és a férje Gyula, akiket húsz perce ismerünk személyesen a Mázsa térről. Mostanában ott élnek a parkban egy főléből összeügyeskedett sátorban. Együtt a három gyerekkel.

Károly - akivel a kisközösségbe jártunk - két hete késő este látta őket a TV-ben. Zokogott az asszony, hogy bujkálniuk kell a gyerekekkel, mert el akarják vinni őket a gyámügyesek. Károly régi patrónusa a rászorulóknak és ez a riport olyannyira megindította, hogy eszébe jutott a mi parasztházunk. Eddig csak tőlünk hallott róla, de nem látta, ha látta volna biztosan nem jut eszébe. Elkezdett szorgosan telefonálgatni, mind addig, hogy eljutottunk a ma reggeli randevúhoz Kőbányán, ahol én régen jártam, de a párom – gondos budai neveltetése következtében – még soha életében.

Tőle kérdezte Károly: beülsz melljük hátul harmadiknak? - mire Ő: – ha Te beülteted őket a kocsidba, akkor én is melljük ülök. Aki hajléktalan az bizony kénytelen-kelletlen bűdös, ez volt a fejünkben mielőtt találkoztunk a párral. És most együtt autózunk a szigeten át, és szag egy szál se. Pedig láttuk a fólia-sátrat a parkban, ahonnan reggel átfázva előkászálódtak. Gyula szabadkozott, hogy már nem volt ideje megborotválkozni. Tíz perc innen gyalog a segélyhely, a vöröskereszté. Ott lehet borotválkozni, meg fürödni is, és ruhát váltani. Hát így.

Később mondta a segélyhely vezetője, hogy egy asszony ilyen körülmények között három gyerekét járatta iskolába az utcáról, mintha villából érkeztek volna, olyan tisztán, rendesen. Vagy négy évig. Ő is próbált neki albérletet találni, de hiába ügyködött, nem létezik. Gyerekeseknek senki nem ad lakást. Pénzért sem. Lett volna ágyrajárás, de azzal a kikötéssel, hogy gyereknek nincs ágy, azokat tegye be intézetbe. Az asszony négy évig bírta. Aztán megőrült. A gyerekek most már intézetben vannak. Az anya talán Lipótmezőn.

Autózunk, beszélgetünk, meg-meg állunk. Zsuzsának szokatlan a kocsi, hányingert kap, azért a megállás. Úgy ránézve, egy tízessel fiatalabbak nálunk. A kezdeti elfogódottság múltával egymást átkarolva ülnek hátul. Zsuzsa cukrot szopogat, az segít a hányingeren, és mesél.

A TV felvétel idején még velük éltek a gyerekek, de a múlt héten elvitték mind a hármat a gyermek védelmi-sek. A villamosra vártak éppen, amikor megjelentek. Igen, a megállóból. Négy, hat és hétévesek. Persze, hogy sírtak. Azt mondták, hogy hiába ők a szüleik, meg miegyéb, de gyerek az utcán nem élhet. Most átmeneti szálláson vannak, ha nem kerítenek hamar bejelentett lakást, véglegesen elhelyezik őket. Persze intézetbe, valahová messze. Ahogy a két idősebb fiút már több éve.

Nem kérdezem, hogy lettek hajléktalanok, tudom a szakirodalomból, hogy most még azt a választ kapnám, amit az alkalmi támogatóknak szoktak előadni: a szerkesztett verziót. Meg azért sem kérdezem, mert ha van kedvük, majd úgyis elmondják.”

Mai fejvel naivnak címkézem a családmentő próbálkozásunkat, akkor azonban igen logikusnak tűnt. A három gyerek miatt pedig sürgetőnek, így nem is haboz-

tunk sokat, azért sem, mert a makádi parasztházat több éve egyáltalán nem használtuk. Még igen ifjan, a '70-es évek végén vettem anyagi lehetőségeimen túlnyúlótózzva, azért, hogy a barátokkal kiszabaduljunk a nagyvárosból, meg egy kicsit távolabb legyünk a hatalom szemétől. Most örültünk volna, ha valaki karbantartja, őrzi, akár sok éven át. Ismertük és néha gyakoroltuk a mindennapi túlélést segítő oly fontos támogatásokat – egy tál étel, meleg pokróc stb. – de itt ez a ház, aminek kertje is van, mi adhatna ennél jobb, igazibb és tartósabb megoldást – gondoltuk.

Bocsánat, hogy előre bocsátom, hogy féléves fordulat eseménysor után Gyuláék élete sajnos visszakanyarodott a kiindulópontra, Kőbányára, a fólia sátrakhöz. A ház meg végül odalett, az anyaföldbe visszatolta egy dózer. Mielőtt e kalandok életképeit folytatnám átváltok egy másik, reflektáló síkra, valójában emiatt ragadtam tollat. Tehát végső soron még egy HÁZ sem hozott olyan megoldást a családnak, amit szaknyelven reintegrációnak, visszailleszkedésnek szokás hívni. Ennek sok tényezője volt, ami egyedinek láttatta az esetet, de fészket rakott bennem a gyanú, hogy valami szükségszerűség is közrejátszott a végkimenetelben. Tájékozódni kezdtem a hajléktalan lét szakirodalmában, kerestem, nincs-e valamiféle publikált „mintázat”, olyan értelemben, mint amit a rendszer-gondolkodás használ. Sokkal korábban ráharaptam a rendszerelmélet tudományára, majd a hatása alá kerülve az engem érdeklő kis-világokat ezzel a szemlélettel próbáltam látni. Az egyes eseményeken túllépve, azok sajátos összefüggéseit, dinamikáját figyelve, majd felfedezni a megfigyelésből leképezhető mintázatokat. Volt tehát egy 'kulcsosomóm', és ha csak tehettem, belepróbáltam minden 'lyukba', ami eléem került. Vajon az olyan kaotikusan kavargó társadalmi jelenségek, mint az igen kiszámíthatatlan hajléktalanság, megtalálhatja a maga Mandelbrot-ját? A Mandelbrot-halmaz ugyanolyan fontos a káoszelméletben, mint az egyenes a mindenki által tanult euklideszi geometriában.

Naplórészlettel folytatom, a jó szándékú, de tudatlan „embermentő” kalandunk néhány fordulatáról, ahogy azt tizenéve lejegyeztem.

„Leszállok a hetes buszról a Ferenciek terén és pár lépés után már látom pártfogoltjaimat a templom előtt, a vízköpő betonpárkánya körül: négyesben falatoznak szatyorból, zacskóból, kézből, üvegből. Hogy lettek a múlt hét óta kettőből négyen? Velük van egy néni, a háttérbe húzódva áll, aki láthatóan pártfogoltjaim pártfogoltja. Az arcán (elesett, megverték?) csúnya, de már gyógyuló foltok. Zsuzsa és Gyula között pedig nyurga, göndör hajú siheder izeg-mozog, fülig érő szájjal. Íme az emlegetett nagyfiú, ifjabb Gyula! Bemutatkozunk, kezet rázunk. Elcsípem, ahogy Apja, Anyja arcot vág a fiú felé – olyan jelentőség-teljeset – hogy a beteljesült csodának érezhetem magam. Biztatom őket,

hogy folytassák csak a reggelizést. De amikor nem fogadom el a kínálást – pedig Gyula igazán szívből mondja, még a derekamat is átöleli hozzá –, akkor hamar összehapakolnak; induljunk a dolgunkra, az áramot intézni.

Cifra csapatunk megindul a Petőfi Sándor utcán az Iroda felé. Elöl megyünk az idősebb Gyulával beszélgetve, utánunk igen közel, fülelve jön a fia, hátul egyre-egyre lemaradva az asszonyok, de bevárjuk őket.

Mára megtalálták a nevem. A kezdeti suta próbálkozások után az igazit, ami abból is látszik, hogy egységesen használja apa, asszony és fiú. Így: Gyuri Úr. Éppen megfelel annak, amit én is jónak tartok: ismerős, akire támaszkodni is lehet néha, de ismeretlen lehetőségei miatt magázásnyi távolságban. Az már kiderült, hogy kocsit nem tartok, mégis én vagyok az, akinek van egy fölösleges háza, ahová ők beköltözhetnek.

Megyünk a belvároson át rendületlenül az Új Élet felé. Ebben a hónapban már a második új élet reménye ez, mert volt egy Angyalföldi egyhetes lakhatás, amit nem sikerült tartóssá tenni. A jövőbe az út az ELMŰ-n át vezet, ott kell elintéznünk az áram visszakötését a düledező parasztházba.

- Gyuri Úr igyon velünk ebből a borocskából! – nyújt felém idős Gyula váratlan támadásként egy műanyag flakont. Óh könnyed chardonnay-k, mélytűzű merlot-k, aranyló kései furmintok, Isten veletek! – meghúzom a lét, és a szemem sarkából látom rajtuk az elégedettség meleg hullámát végig hömpölyögni.

Most a fiú mellém szegődik, apja pedig mögénk sorol. Az ifjabb Gyula egyre beszédesebb. Mesei fordulatokkal, misztikus homállyal elmondja, miként lelte meg ismét szüleit, estéken át járva az angyalföldi utcákat. Cím nélkül, mégis biztos ösztönnel –, mígnem egyszer csak ott állt a ház előtt, ahol ugyan nem ismerte a kapu kódját, de tudta, hogy itt be kell jutnia. Majd fenn az első emeleti gangon körbe-körbe járva, végül meglátta őket, ott bent a szobában, ott bent a nagy felújítási munkában.

A fiú kitett magáért, hogy a 'lakás-csoda' története gazdagodjon 'találkozás-csodával', az a gyanúm, hogy a népmesék, a balladák is ebből az érzékből sarjadtak. Mivel nem kötök bele egy szavába sem, sőt értőn bólogatok, egyre bátorodik és átvált a 16. századi pikareszk regények stílusára. Göndör fürtjei alól, széles gesztusokkal kísérve sorjázik a kópé-kaland, például, hogy az Astoria sarok látványliftjétől megihletve öcsésével liftező versenyekbe kezdtek. A történet csúcspontján a főszereplő a lift fogságába kerül, helyzete sokáig reménytelen, aztán kiszabadítatik, de máris marcona rendőrök fogják közre, akiknek számot kell adni a történetekről. A csavából annak révén menekül, hogy tudja a varázsszót: a "biztos urak" megszólítást háromszor kell alkalmaznia.

Az ügyfélszolgálati irodában egyenkostümös hölgy áll az ajtóval szemben, az elektronikus sorszám adagoló

mellett. Rebbenő tekintete végig számlálja csapatunkat. Mire felém fordul, már úrrá lett érzelmein és legfényesebb mosolyával kérdi, hogy mi járatban itt, ahová a madár sem jár áramszolgáltatós ügyeit intézni. Vagy nem így fejezte ki magát?

Megyünk papírokkal az egyik ablakhoz, megyünk a másikkal még több papírral, a harmadikhoz bankjegyekkel. Mindenki nagyon udvarias, még a méla biztonsági őr is, de a szemük az végig rajtunk, egy pillanatra kihagyás nélkül, pedig nem könnyű feladat! A Gyulák ugyanis mozgékonyak: az apa vagy háromszor kiszalad az utcára egy-egy cigit elszívni, a fia meg ugyanígy a bejárati ital-automatához.

Én hagyom őket érvényesülni, lassan a háttérbe húzódok, kitergetem ügyünk egyéb papírjait kitölteni, aláíratni, – mozgó ügyvédi irodának látszom. És most jön a finálé! Itt minden elkészült, búcsúznék tőlük. Valami arra késztet, hogy az apát bátorítóan megöleljem, és hogy valami jókat kívánjak nekik. Két fejjel alacsonyabb a borostás ember, karjaim közt hálásan néz felfelé, aztán váratlanul csücsöríteni kezd és felém nyújtózkodik. Mit lát ebből az iroda népe nem tudom, de le kell hajolnom hozzá és egy-egy férfiás puszit ejteni két arcára, mint hajdan a TV-ben láttam, amikor megjöttek az elvtársak a nagy Szovjetunióból."

Folytassuk most az első részben megkezdett elméleti síkon is. A családot segítő – legvégül kudarcos – próbálkozásunk nagy kérdőjeleket hagyott bennem. Talán egy ház sem elég segítségül? Közben nyilvánvalóvá vált, hogy általában is szinte reménytelen a fedél nélkülieket a normál életbe visszavezetni, erről írt a szakirodalom. De nem csak nálunk, hanem a világ jóléti szegletében, Európában is, hiszen már hárommillióra tehető a hajléktalanok száma (forrás: FEANTSA). Szintúgy sikertelen a visszavezetés a tengerentúlon, a Nagy Példakép gazdag országában. Tehát valamiféle rendszer szintű oka lehet, gondoltam. Lapozgattam a szociális szakirodalmat, kerestem valamit, ami nem eset, nem program, hanem valami „mintázat”, ami az esetek és programok mélyebb megértését segíti.

Így került a kezembe a chilei közgazdász, Max-Neef nevével fémjelzett könyvecske, az „Emberléptékű fejlődés” (Human Scale Development, 1989)². Ebben – egyebek mellett – az emberi szükségleteket egy figyelemre méltóan új megközelítésben rendszereztek. Egy hasonlattal élve: a korábbi számtalan irányzat és tan „szükséglet” fogalmából készítettek egy „szekrényt”, abba raktak kilenc „polcot”, ezekre pedig elhelyeztek harminchat „fiókot”. A fiókokba bepakolhatók és elrendezhetők mindazok a minőségek, javak, tevékenységek és viszonyok, amivel mi emberek régen és ma, itt és máshol élni szoktunk, vagyis amelyekkel az emberi szükségleteinket tápláljuk. Ezek az életmód fontos jellegzetességei, aminek tengernyi irodalma van, a különböző szükséglet-elméletek. Max-Neefék újdonsága, hogy döntő különbséget tettek az alapvető

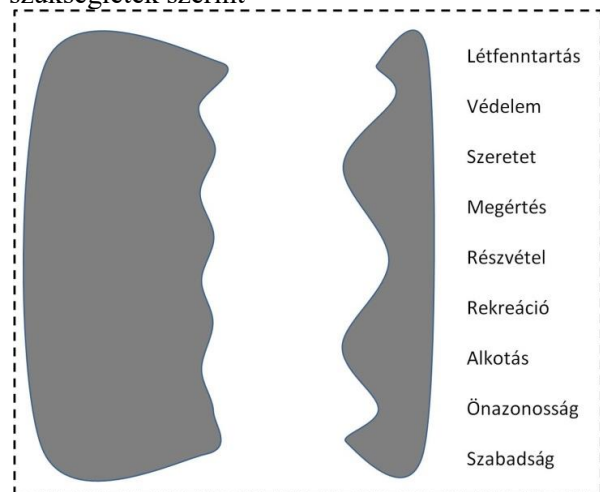
szükségletek és ezek kielégítési módja között. Rendszerük szerint kilenc alapvető emberi szükséglet volt, van és lesz, csak hogy ezek kielégítési módja kultúránként és történelmi koronként más és más. Például a „hajlék” vagy „étel” nem egyike a számtalan szükségletnek, hanem a Létfenntartás/Birtoklás „fiók” egyik szükséglet-kielégítője.

Úgy láttam, ez a megközelítés kell nekem! Olyan, mint a kémiában volt Mengyelejev periódusos rendszere, amit az elemek tulajdonságai közti kapcsolatok levezetésére, vagy a még fel sem fedezett elemek tulajdonságainak megjósolására szokás használni. Ebből kiindulva talán el lehet jutni valamiféle életmód „mintázatokhoz”. Mintázat azért kellene, mert fizikai és emberi világunk összetett jelenségei, különösen, ha azok „mozgásban vannak” képek által jobban megérthetők. Nem csak a költői képek, hanem a módszeresen alkotott, „egzakt” képek is erre valók. Csak rápillantunk, és az alapvető hasonlóságok vagy különbségek azonnal megmutatkoznak, ahogy egy árnyékrajz profilból nem kétséges, melyik a férfi, melyik a nő.

A profil készítést az alkalmazott tudományok is használják, én is ezen az úton indultam. A kapott eredmények erősen sematizált rajzát mutatja az ábra.

Ábra: egy „átlagos” és egy hajléktalan életmód-profil egymással szembe forgatva, a Max-Neef-féle alap-szükségletek szerint

A bal oldali egy átlagosan jómódú embertársunk sematikus profilja kiegyensúlyozott életvitellel, a szükséglet-kielégítés mértéke alapján. Vele szemben a tartósan fedél nélküli emberek konkrétabb profilja, ahogy az két hajléktalan kutatás részletes elemzéseiből kirajzolódott. Amit az elnagyolt profilok azonnal láthatóvá

tesznek: ugyan az emberi szükségletek teljes köre mindkét oldalon jelen van, tehát valamilyen mértékben és módon az összes szükségletre jut „kielégítő”, de a hajléktalanoknál ez sokkal soványabb, így nyilván folyamatosan veszélyben lévő. A kapott mintázatok tanulmányozása majd érthetővé teszi, hogy életmód-rendszerekkel van dolgunk, ezért válhat minden jószándékú erőfeszítésünk oly nagyon „falra hányt borsóvá” és azt is, hogy ebben személy szerint az utcára vetettek a legkevésbé ludasok.

A leghíresebb hajléktalan a különös filozófus, Szinópéi Diogenész, aki az ókori Athén piaca mellett egy hordóban vert tanyát. Híre Nagy Sándorhoz is eljutott. Az anekdota szerint az uralkodó fényes kíséretével felke-reste, a napsütötte téren elé állt, majd a heverésző, meg sem moccanó bölcshez így szólt: "Kérj tőlem, amit akarsz"! Erre Diogenész felnézett a hódítóra s így válaszolt: "Ne áldd el előlem a napot"! Ma is élnek az utcán, akik a „jó állampolgár” életmódnak tudatosan hátat fordítanak. Regények is születtek erről a kivonuló életérzésről, például Déry Tibor, Országúton (1932), Jack Kerouac, Úton (1957). De az utcán élők többsége se nem filozófus, se nem jószántából sodródik a társadalom margójára: úgy éri őket a nevelőintézetből elbocsátás, tartós betegség, válás, anyagi csőd, per elvesztése, kilakoltatás stb., hogy nincs sem családi, sem baráti kéz, aki utánuk nyúljon. Egyik napról a másikra kizuhannak az addigi életükből, egyenesen az utcára.

Az első néhány éjszaka fedél nélkül „katasztrófa” az embernek, a szó eredeti görög értelmében (megsemmisülés, csapás, megrázó hirtelen esemény): káosz, forgószél, örvény, zuhanás. A lelki és fizikai túlélés próbája. Mire kicsit kitisztul a helyzet, már nem ugyanaz az ember, aki előtte volt! A tartósan hajléktalan pedig már csak távoli rokona egykori önmagának. Tudósabb kifejezéssel ez két eltérő életmód-rendszer. A kettő között – ezt állítom (és egy nagyobb tanulmány alátámasztja) – áthidalhatatlan szakadék tátong.

Visszajutni a szakadék fölött kis lépésekkel lehetetlen. Sokféleképpen utálnak – az itt hasonlattal körülírt helyzetre – a szociális szakirodalomban, arra, hogy a reintegrációnak (visszailleszkedésnek) nincsenek tartósan sikeres példái. Visszafelé nem vezet út, még csak ösvény sem. Az OK pedig elvi, az emberi esendőségnél, a szociális szakmai gyakorlatnál mélyebben fekszik: általános rendszerelméleti megközelítéssel (Ludwig von Bertalanffy: General System Theory, 1968)³ levezethető vagy belátható, hogy gyökeresen eltérő életmód-rendszerek között az egyikből a másikba való átmenet nem lehet folyamatos, csak ug-rásszerű. Ahogy a normál életmódból való „kizuhantást” kaotikus átalakulási folyamat követi, a visszavezetés ismét csak rejtélyes, bonyolult, nagy energiaigényű metamorfózis lehet(ne). Az első két részben elme-

séltem, hogy a gyakorlatban még egy ajándék ház sem volt elég a G. család sikeres visszavezetéséhez.

Ha tehát egy másik életmód-rendszer a tartósan hajléktalanoké, akkor a normál életmód-rendszerekhez képest egyes elemei különböznek, vagy másképp kapcsolódnak. Nézzünk erre az elvre most egyetlen gyakorlati példát!

Idézzünk fel emlékeinkben hajléktalanokat, akik napjuk jó részét „borocskával” a kezükben, nagy hangon diskurálva töltik az „utcasarkon”. Most kérve kérem, ne rosszálló tekintettel nézze Őket a Kedves Olvasó! Vajon mit csinálnak ott a sarkon ücsörögte? Gyakori téma köztük: szokás elmesélni, hogy amikor még valahol állásban volt az ember, akkor ebben és ebben a helyzetben jól megmondta a magáét a megrendelőnek, a főnökének, vagy valaki nagyon feljebb állónak. Megmondta az „igazat”, hogy az tudja „mi az ábra”! Cifra és még cifrább indulatos szavakkal újra és újra visszaidézik ezeket a jeleneteket. Tudható, hogy ilyenkor valóságos helyzeteket játszanak újra a múltból, csak az események kritikus pontjánál, – ott, ahol a férfi önértetét sértő fordulat történt, most utólag jó irányba kanyarodik a történet. Gerincesség, határozottság, merészség, „átlátás a szítán” kerül arra a helyre a történetben, ahol valamikor a megalázás bekövetkezett.

Mit csinál, aki ezt meséli? Talán értelmezhető úgy, hogy intenzív öngyógyítást végez: a 2. részben hivatkozott Max-Neef féle kilenc emberi alapszükségletből mindjárt négyet(!), az Én-azonosság, a Részvétel, a Megértés és a Szabadság szükségleteit – ha visszamenőleges módon is – igyekszik feltölteni. Négyet egy csapásra, méghozzá egyszerre két idősíkon, az emlékezet elraktározott örök jelenében, és a valóságos jelenben a valóságos sorstársak sarkon ücsörgő körében. Akiknek a bólogatása igazi gyógyír a mesélő repedezett önértetére.

Itt egyetlen példára jutott hely, de a beleélő segítő-megfigyelő más-más példák során át felfedezheti, miként lehet alapszükségleteiben ugyanolyan, a beteljesítés módjában egészen különböző a hajlék nélküli emberek életmódja. Hogy valójában milyen az élet ott, a „szakadék” másik oldalán. Ott, ahonnan visszafele nincs közvetlen átjárás.

Az utcára való „kizuhanásnak” paradox módon egy alkalmazkodási idő múltán egyesek számára „nyereségei” is lehetnek: megszabadulás a „mókuskeréktől”, a birtoklás homokzsákjaitól; a havi számlák nyomasztásától. Egyesek elkezdik hitelesebbnek, valódibbnak érezni a mindennapokat. Igen, ahogy a csatatéren életveszedelemben megnő a jelentősége a pillanatoknak. Az utcán élés valóban csatatér, hiába vannak ilyen-olyan ellátó, segítő intézmények. A hajlék nélküli ember nemcsak a lakhatását veszítette el, hanem egy sor, az emberi méltóságot meghatározó dolgot is, mely a lakásban élőknek olyannyira természetes, hogy talán észre sem veszi. A mosakodás, az átöltözés, a zavarta-

lanság és hasonló „szükséglet-kielégítők”-nek a mindennapi hiánya, vagy veszélyeztetettsége elmélyítik a társadalomból kitaszítottság tapasztalatát, a szakadékot tágitják.

Visszaugorva az elméleti síkra a három cikk következtetései jönnek. A hajléktalanság felszámolásának hazai és nemzetközi tartós sikertelensége mögött az ok, hogy ott és úgy akarják őket „visszavezetni”, ahol még csak ösvény sincs. A sikeres megoldás kulcsa a „kizuhanás pillanatában” található. A normális létben egyensúlyukat elvesztőket a kiesés előtt vagy alatt kell azonnal elkapni. Elkapni és megtartani őket mielőtt a káosz, forgószele, örvény, zuhanás elszenvedésével a hajléktalan létállapotba kerülnek. Oda, ahol már nem azonosak korábbi önmagukkal, mert egy új életmód-rendszerbe érkeztek.

Ha a fedél nélküliek utánpótlása lassulna, de ezzel párhuzamosan tovább működne a mai ellátó hálózat is, akkor az utcán életvitel szerint élők száma egyre csökkenne, s így talán a személyre szabott gondoskodás is jobban megvalósulhatna. Az a komplex segítői munka, amelyik személyenként megtalálja a visszavezető metamorfózis módját.

A javasolt – és szerintem célravezető – „elkapni és megtartani” megközelítés fő eszköze valamiféle jelző-fogadó háló lenne. Leírni könnyű, de a megvalósítás – tudjuk – igen nehéz. Egyik különös nehézsége abban áll, hogy éppen a rászorulóknak nem kérnek segítséget, hiszen akit a legnagyobb veszély fenyeget, azt az emberi kapcsolatok rendkívül beszűkült volta jellemzi. Vagy a „kizuhanás” veszélyének egyáltalán nincs tudatában, például, hogy hazaérkezve egy bírósági végzés következtében nem engedik be többé az otthonába. További gond az a jelenség, ami rímél a vizes örvényre, hogy nem ott kerül az ember a felszínre (utacára), ahol elmerült: a falun, vagy agglomerációban ellehetetlenült életből a nagyváros legforgalmasabb kerületeiben bukkan elő, mint fedél nélküli. Tehát a hatékony megelőzés, az „elkapó háló” létrehozása komoly szellemi kihívás, nem építhető a meglévő intézményes rutinokra. Új módszerek, új beavatkozási pontok, új együttműködések lennének szükségesek. Talán újabb társadalmi szereplők és intézmények bevonását is igényli a feladat. De a kihívást el kellene fogadni, ha nem akarunk hajléktalan ügyben örökké egyhelyben járni. Talán egy erre a célra alkalmilag összeállt szakmai csapat pár hetes, vagy pár hónapos kreatív szellemi erőfeszítéssel meg tudná tervezni a beavatkozások kiindulási pontjait, erőforrás igényét.

Tudom, hogy felhívásom/javaslatom járatlan útra szólít, amit még szinte teljes egészében fel kell fedezni. Én is csak hasonlót mondhatok, mint Kolumbusz, hogy Nyugat felé kell hajózni/elindulni, ha a Kelet „kincseire” vágyunk: vagyis az emberhez oly méltatlan hajléktalan létforma valóságos és tartós megszűntetésére, belátható időn belül.

Jegyzetek

1. *Az írás három önálló cikként megjelent a „Lépcső” 2017-es, 181-183-as számaiban*
2. *Bővebben: Neef, M. Max – Elizalde, A. – Hopenhayn, M.: Szükségletek és fejlődés (3. Part – teljes-ségügyi értesítő 13. szám, 1992)*
3. *LUDWIG VON BERTALANFFY-t (1901-1972) magyar gyökerű, osztrák biológus a 20. század elején alkotta meg az általános rendszerelméletet, ezt a tudományágakat átfogó, azokra ható szemléletet. Bécsben nevelkedett és tanult, majd az első világháborút követően Amerikába emigrált. Rendkívüli hatáshoz képest kevésbé ismeri a közvélemény.*

DEBRECZENI ZSUZSA

EMLÉKEIM BABYRÓL...

Harasztiné, Baby született: 1933.09.20-án, meghalt: 2015.10.25-én.

Babyval egy közösségben voltam kb. 2003 óta, de természetesen már előtte is találkoztunk különböző eseményeken. Lelkigyakorlaton, Bokor-kiránduláson, Bokor-ünnepen, stb. Próbáltam „kutatómunkát” végezni, de eddig sajnos biztos adatokat nem kaptam. Rémlik, hogy Éva néni halászta ki őt, amikor Gyurka bácsi lehetőséget kapott Szigetszentmiklóson rendszeresen misét mondani. Akkor Éva néni egyházi adót szedett a környéken, és így többeket halászott ki, akik aztán jártak Gyurka bácsi miséire ott Miklóson, majd Éva néni közösségbe fogta össze őket. (Ebben a közösségben volt még pl. Babusa Teri is, akivel egy időben Éva néni Soroksáron együtt lakott. Mivel Babusa Terinek nem volt családja, Soroksáron szeretetotthonba került, és ott halt meg pár évvel ezelőtt.)

Baby igen érdeklődő ember volt, pláne ezekre az „új” dolgokra, amit Gyurka bácsitól hallott, hiszen ilyen megvilágítást az egyházban nem hallott Jézusról. Egy közösségi „házi feladatban” így jellemeztem őt: „Köszönöm, hogy mindig érdeklődsz, készülsz, kutatsz, keresel, tanulsz, fejlődés. Köszönöm, hogy mindezeket megosztod velünk!”

Később járt a Barna féle misékre, és ott állt össze az a közösség, amibe haláláig beletartozott. (Amibe még most én is járok.) Sajnos nem írhatom, hogy haláláig járt, ui. nagyon megromlott a fizikai állapota, és így már nem tudott felutazni a találkozókra, vagy feljönni a III. emeletre, ha olyan helyen volt a találkozó, ahol lépcsőzni kellett. De vendégül látott minket Epölön, akár mint találkozó, akár mint lelkiGYAKORLAT, mert volt, hogy tartottunk lelkiGYAKORLATOT nála. A tanulmányainkat figyelemmel kísérte, és ő is megírta a maga dolgozatait, vagy hozzászólásait. Később már nemcsak mozgás problémái voltak, hanem testi problémái, betegségei. Már nem tudta ellátni magát, így lánya – Ildikó – szeretetotthonban helyezte el. (2012) Ez Sütőn volt, ahol Ildikó volt az intézmény vezetője. Az

utóbbi időben néha meglátogattuk őt, de sajnos sűrűbben nem tudtuk összehozni ezeket a látogatásokat, pedig szeretne volna, ha többször látogatjuk. Levelezéssel, telefonokkal tartottuk vele a kapcsolatot.

Idézek Baby saját gondolataiból, mert mint említettem, ő mindig részt vett a közösségi életünkben, akkor is, amikor már nem tudott személyesen részt venni a találkozókra. Így írt:

„Az én életemben Éva néni által jött el a kisközösség, Gyurka ismerete az 1960-as évek végén. Hívó katolikus voltam, templomba járó. Gyerekeimet magammal vittem a szentmisékre, „hagyományos” keresztény életet éltem, de Gyurkának és Éva néninek köszönhettem azt a mély tudati fejlődést, változást, mely Jézus igazi megismeréséhez vezetett el. Elindított egy életre az Istent-keresés, a Vele való személyes kapcsolatteremtés útján. A közösségben saját szavainkkal imádkozunk, őszintén Isten elé tárva mindent, ami lelkünk legmélyén van. Nem titkoljuk testvéreink előtt sem gondolatainkat és érzéseinket és ezáltal egymástól is tanulunk.

Amikor ez a földi életünk befejeződik és átlépjük a dimenziókaput, semmi más nem lesz velünk abból, ami itt a miénk volt, mint a SZERETET és a TUDÁS.”

A következő idézet szintén egy „házi feladat”, amikor az örömről, boldogságról vallottunk. Azért idézem ezt, mert sok életrajzi adalék is van benne, és legfőképpen Baby szép lelke, és gondolkodása:

„Mindezek után rátérek arra, amit vártok tőlem Testvéreim: Megpróbálom feleleveníteni a múltból azokat a dolgokat, amelyek örömet adtak az életemben. Testvérem nem volt. Kisgyermekkoromban vidéken éltem. Volt egy kutyusom, a Kormos, azt szerettem, öröm volt, hogy velünk van. Öröm volt a karácsony, a hatalmas fenyőfa, a sok gyertya, apám kezében a fényes csillagokat szóró csillagszóró, az ajándékok. A felcsendülő ének: „Mennyből az angyal”, amit szüleimmel énekelünk. A falunkat 1944-ben szörnyű szőnyegbombázások érték. Öröm volt, hogy nem esett bajunk és a házunk is épen maradt, sőt a falu lakói is túléltek, egy családot kivéve. Még emlékszem az elhunytak nevére, - Szerediéknek hívták őket. Az apa, a kislánya és a házvezető néni halt meg.

1949-50-ben Mezőtúron éltünk, az ottani leánygimnáziumban végeztem a 6. és 7. osztályt. A katolikus templomban énekeltem. Volt az énekkarban egy velem egykorú fiú, aki szentáldozás után olyan áhítattal jött vissza a kórusra, hogy olyat eddig nem láttam. Megszereztük egymást. Együtt szedtük a hársfavirágot a plébánia udvarán álló fáról. Egyszer kézen fogva sétáltunk a Berettyó folyó gátján. Alig találkoztunk, pedig egy udvarban laktunk. Szép lelki gyerekszerelem volt, rövid öröms élmény.

1951-ben már Pestlőrincen laktunk. Ott is énekeltem a templomi énekkarban. Megkaptam a sekrestye kulcsát. Ott volt egy öreg harmónium. Oda jártam esténként,

amikor már üres volt a templom és órákig játszottam a Szent Vagy Uram énekeskönyv énekeit. Mielőtt hazaindultam, bementem a tabernákulum elé a szentélybe. Az egyetlen fény az örökmécs volt. Térden állva imádkoztam. Aztán egy éjszaka olyan álmom volt, ami meghatározta egész későbbi életemet mind a mai napig. A tabernákulumból derékgig kiemelkedett Jézus és felém kitérve két karját hívott magához. Én előtte térdelve nyújthattam feléje a két karomat és csak annyit tudtam mondani latinul: „Domine non sum dignus” – Uram nem vagyok méltó. Jézus mosolygott, barna szemében mintha a világmindenség távlatai nyíltak volna meg. Oldalt a Szűzanya állt összekulcsolt kézzel és nézett rám. Felébredtem. Ez volt életem legszebb, legörömtelibb élménye. Később lerajzoltam. A rajz megvan, örööm, mint egy szentképet.

1952 őszén a Csepel Autógyárba léptem be. Semmihez sem érttem, de a munkatársak segítettek. Megtanultam a menetköszörülés mesterségét, menetes mérőműszereket köszörültem igen nagy pontossággal. Szép munka volt. Még most is, ha arról álmodom, örömmel tölt el.

1954 januárjában meglátogatott egyszer a későbbi hitvesem a barátjával, - mindkettőjüket jól ismertem, egy faluban laktunk, egy gyárban dolgoztunk. Néhány találkozás után leendő párommal elmentünk az Erkel színházba, Verdi Aida-ját néztük meg. Egy hónap múlva eljegyeztük egymást, fél év múlva összeházasodtunk. Ez volt az „Éjféli nász”. Apám nevezte így. Abban az időben még dühöngött a Rákosi korszak istentagadó, vallásellenes diktatúrája. Titokban kellett a templomban esküdniünk. Bezárt templom, két szál gyertya, mi ketten, a szüleink, a pap, a sekrestyés néni és a párom két testvérhúga, - ők voltak a tanúk. Teljes csendben, éjfélkor. Különös, szép esemény volt, örömmel teli. Négy hónap múlva lakást kaptunk a gyártól. Nagy öröm volt. Hét évig nem volt gyermekünk. Mikor a fiam végre megérkezett, hatalmas volt az örömünk. Újabb hét év, és megjött a kislányunk is. Újabb nagy öröm! Két egészséges gyönyörű gyerek. Ez az az érzés, amihez semmi nem fogható. De az öröm itt a földön soha nem lehet teljes, sok gonddal jár a gyermeknevelés. És a legszebb házasság sem lehet hiánytalanul boldog, az életben mindig vannak problémák, amiket meg kell oldani. A nehézség azért van, hogy megoldjuk, ezáltal tanul az emberi szellem, ez a feladatunk itt a földi életben.

Nagy ajándékot kaptam a Jóistentől. Nagyon hálás vagyok érte. Soha nem vágyakoztam anyagi javak után. Se ékszer, se vagyon, se ruhák nem vonzottak. De amikor kertészkedés közben láttam, ahogyan a kis növénykéik kibújtak a földből, és napról napra fejlődtek, szépültek, nagy örömmel töltött el. A virágok, a pici gyümölcs a fán, a szépen fejlődő szőlőfürtök, a reggeli napfény, amire ébredtek, a kutyám ragaszkodó okos szeme. Ha csend van körülöttem és béke, ha

egészségesnek érzem magam, ez mind öröm. Attól kezdve, hogy tagja lettem a Bokornak, megismertem azt az örömet, amit a társas együttlét okoz. A hasonló értékrendű emberekkel együtt imádkozni, együtt tanulni és egymás okos szaván keresztül egyre bölcsébbé válni a hit ismeretében és érezni a testvérek szeretetét, - mindez örömteli élmény. Jézus azt mondta: „Ha ketten-hárman együtt vannak az én nevemben, közöttük vagyok”. Ez a tudat még szebbé teszi a testvéri együttlétet. És nagyon lehet örülni akkor is, amikor valamilyik testvérünk valami szép, lélekemelő eseményről számol be. Együtt örvendezni sokszoros öröm. Mint ahogyan a bánat is szelődül, ha együtt-érző emberek vannak körülöttünk.”

2017. augusztus 4.-én

IN MEMORIAM INCZÉDY PÉTER

Kedves Olvasók! A nemrégiben elhunyt Inczedy Péter (Dryp) barátunk, szerkesztőtársunk emlékére közöljük egy régebbi, novemberi hónapra vonatkozó, hasznos kis írását. Egyben a Mindenszentek és a Halottak napján emlékezünk minden szeretett s már Odaát lévő testvérünkre is...

DRYP

Novemberi teendők a kertben...

Novemberre többnyire kiürülnek a kertek, csak néhány hideg tűrő növény maradhat a helyén, ahonnan állandó friss zöltséggel lehet ellátni a konyhát. Jó eséllyel a póréhagyma és a kelbimbó vészeli át a kora téli napokat. Ekkora már a sárgarépanak, petrezselyemnek, de még a káposztának is a téli tárolóban van a helye. Arra azonban érdemes odafigyelni, hogy milyen fajtákkal akarjuk kitölteni a tárolási helyünket. Mert a fajta választás már eldöntheti a tárolás sikerét. Erre elsősorban a magasabb szárazanyag tartalomra nemesített, azaz alacsonyabb nedvességgel érő fajták alkalmasak. Ezért aki nem csupán friss fogyasztásra alkalmas zöltség növényeket válogat a gazdaboltok vetőmagzacskói között még időben gondoljon erre és kérdezősködjön vásárlásnál. Kései felszedésű például a sárgarépa fajták közül a Fertődi vörös, vagy a metélő petrezselymek közül a Mohafodrozatú.

Novemberi kerti teendők azonban mindig meghatározzák a következő év teendőit. És most ne csupán a konyhaasztalon készített kert-tervekre gondoljunk, hanem az elmúlt hónapok tapasztalataira s tanulságaira is. Érdemes felidézni, hogy az év folyamán milyen kártevőkkel s kórokozókval gyűlt meg a bajunk - bízva abban is, hogy nem lesz olyan aszályos évünk, mint az ideje volt. A kijuttatott tápanyagok egy része továbbra is ott várja a feltárási nedvességet, de a kártevők és kórokozók is másként viselkedtek, mint a korábbi, nedvesebb években. Számítatlan kerti munkát érdemes tehát újra gondolni. A nagyüzemi termelésben is már jó ideje a nedvesség megőrző, víztakarékos talajművelés a fő téma, érvek hallatszanak a szántás mellett s ellen egyaránt. A kiskertben a szántást az ásó jelenti. Csak visszaidézni tudom e rovatban is az évekkel ezelőtt leírt sorokat, hogy „aki pedig még nem forgatta meg a kertje földjét, a fagyokig érdemes felásni az ágyások helyét.” Legalábbis azt a darabot, ahová majd a konyhakerti növények kerülnek tavasszal. A ház körül talán locsolással szükség szerint még pótolható lesz majd a hiányzó nedvesség a talajból. Ezért ne spóroljuk meg az „őszi szántást” ami ebben az esetben az ásót jelenti. Fontos szerepe van a nedvességmegtartásban a szerves trágyának is. A szerves trágya nem csupán a talaj tápanyag visszapótlását - a talajélet - szolgálja, hanem mintegy talajoltás a talajélet fenntartását is. És ami legfontosabb lehet ilyen száraz évszakokban, a talaj szerkezetét, a „lélegzését” is biztosítja. Ezért ne hagyatkozzunk csupán a különböző műtrágyákra, amikor növényeinket „etetni” akarjuk, de még a manapság sok helyen kapható talajbaktériumokra sem, hanem szerves anyaggal is segítsük a talaj szerkezet, a talaj élet karbantartását. Erre a jól beérett komposzt ugyanolyan alkalmas, mint valamilyen istállótrágya, vagy alomtrágya. Közös jellemzőjük kell, hogy legyen, morzsálékossá érett minőségük. A jól beérett szerves trágyának nincs kellemetlen szaga, szinte önmaga is aprómorzsás, amilyen egy gondosan elművelt kerti föld kell, hogy legyen. Az ilyen szerves anyag nem perzseli le a palánták érzékeny gyökereit, talajszerkezet formáló tulajdonsága pedig a nedvesség megőrzését is jelentősen - mérhetően - segíti. Ne mondjunk le hát kertünkben sem a szerves anyagok előnyeiről.

MERZA JÓZSEF

GNOSZTIKUS?

*Ébredj, ember, mély álmodból
Megszabadulsz rabságodból.
Közelít már üdvösséged,
Eltörlik már minden vétked.*

Ez a mi gnózisunk, a keresztény ismeret. Hatvan évvel ezelőtt tehát felkeltem reggel ötkor, hogy a haj-

nali sötétségben végigmenjek a Kun József – később Szabó Lajos – utcán, majd rátérve a Palóczy utcára, elérjem a minoriták templomát és benne a remény felgyúló adventi fényességét. Boldog órák, boldog hazatérések a világosodó, bár még homályos, ködös napszakban. Nagyon egyszerű reggeli után indultam az iskolába és nem zavart, hogy megszűnt a hitoktatás, új tanárok jöttek, régi osztálytársaink daloltak harsány, új dalokat. Mindez körülöttünk zajlott, de mi már levetettük a régi álmot, számunkra nincs többé rabság, közel van az üdvösség, megszabadulunk a vétkektől. Ez a lényeg, ki fogjuk bírni a történelem újabb, fájó fordulatait. Azt, amit szerzetes tanáraink szétszórása, sok egykori társunk elpártolása jelentett. A hűség mellett ki kell tartani, a reményt nem szabad megcsalni.

A helyzet nem egészen egyszerű. Eljön 56 és sokan megismerkednek a szabadság világával. Diákkorom adventi romantikája után tíz évvel, Frankfurtban új gnózis születik. Hallgassátok.

„Mélto és igazságos, hogy itten vesszek el,
Mert semmi sem segít az emberen
S kezdődik megint a régi fürtelem.
Tudjátok meg, hogy az élet hadifogság.
A foglárók a foglyokat kínozzák,
És egyre megy, hogy a foglárból olykor
Fogoly lesz s foglár a fogolyból,
Mert mindannyian elveszünk.”

Ez bizony más ének. Jövő januárban lesz ötven éve, hogy disszidens szerzője, régi álmát elhagyva, a létező egyház ellenében fogalmazta meg új gnózisát. Ez az ismeret nem az emberiség, hanem a kapitalista társadalom végkoráról szólt. Majd a második, keserű csalódás után hazatért és Magyarország szocialista jövőjében vélte felfedezni az ország és az emberiség új reményét és a boldog bizonyosságot. Azóta megtudtunk egyet s mást. Ő, valószínűleg, nem olvasta Gide 1936-ban megjelent könyvét Szovjetunióbeli utazásáról, sem Koestlerét, 1940-ben, a déli sötétségről. Sajnos, nem mindig olvassuk azt, amit kellene és ennek okai vannak. Hogy az európai műveltségű Illyés, vagy a Sztálin nevéhez fűződő, *Les questions du leninisme* című könyvet kiválóan bíráló Németh László miért állt a hivatalos irányzat mellé, azt nem tudom. Szerencsére, Szolzsenyicin Első körét 32 évvel a magyar megjelenése előtt olvashattam és ez elég jól mutatja, hogy a külföldi kapcsolat mennyit segíthetett a tájékozódásban.

Egyelőre azonban még visszafelé megyek az időben. Nem különös, hogy egy kilencéves kisgyerek, aki már három éve az égvilágon mindent elolvas, ami a keze ügyébe kerül, kikönyörgi az anyjától, hogy vegye meg a Nyugati-pályaudvar peronján lévő árustól Cronin orvos regényét, a Réztábla a kapu alatt című bestsellert, nem is nagyon olcsó kiadásban? Ponyvaregényt

már 28 fillérért lehetett kapni és onnan felfelé, félpengős, pengős irodalmat 5 pengős Dante kiadásokig. Karácsony Benő könyve tíz pengőbe került, nem is vette meg anyám a máramarosszigeti főtéren. Igaz, akkor már infláció volt, de mégis. Mire a Nyugati peronjára eljutottam, már mögöttem volt az elfogadható ifjúsági irodalom zöme, és rendszeresen olvastam a jobboldali Új Nemzedéket, a kifejezetten antiszemita, nyilas Magyar Futárt, a németbarát színes heti magazint, a Signal-t, és így tovább. Nem különös, hogy ebből a sajtózuhatagból, amiből sok minden ma is él bennem, határozottan és életre szólóan Andrew Manson válasza maradt meg, amit doktori vizsgáján adott arra a kérdésre, hogy miből indulna ki egy diagnózis felállításakor? Azt mondta, hogy semmit sem tekintene bizonyosnak. Igen egyszerű felfogás, talán minden ember így gondolkodik. Ki is nevezhetnek, hogy ezt a nagy tudományt szűrtem le és cipelem hetven éven át. Hiszen ez oly gyerekes! Tényleg az, de csak az elvakult embereknek.

A messziről jól látható ismeret alkalmazására azonban még sokáig nem került sor. A szülői ház, a tisztelt tanítók, tanárok, lelkiatyák feleslegessé teszik a rágó-dást a nagy kérdéseken. Az alapismeretek benn vannak a kis katekizmusban és Pokorny Emmanuel bibliai történeteiben. A darwinizmus hangjait elnyomja a hittanár határozott állásfoglalása az istentelen gondolkodás ellenében. Nem voltak elméleti problémáim. Gyakorlati megoldások érdekelték: megvallani a hitet, nem csatlakozni vallásellenes szervezetekhez, összetartani a barátaimmal, közösségekben lenni azokkal a papokkal, akik vállalták hivatásukat az új szelek ellenében. Nem csinálni karriert, sem szakmait sem társadalmat, ha annak elvtelenség az ára.

A háború utáni első próbatétel tehát szembesülés a demokráciával, a társadalom új hullámával. Az újonnan jötteknek remény a tudásra, a boldogulásra, a szegénységből kitörésre, nekünk pedig arra, hogy keresztény felfogásunkkal meg tudunk állni, gyakorta hátrányos helyzetben, a megváltozott politikai, anyagi, ideológiai viszonyok között is. A múlt és a jövő emberei találkoztak. A becsületesek elfogadták a történelem fordulatát, a mindennapi életben pedig elfogadták egymást is. Gonoszság, gazemberség, szenvedés mindig volt, de ezt feldolgozni csupán munka, fáradozás, türelem és nem hit kérdése volt. A politikai harc, a hatalmasok élet-halálra menő birkózása nem a mi gondunk volt, sok mindenről nem is tudtunk. A hűség mellett ki kellett tartani, a reményt nem volt szabad megcsalni, akkor sem, ha máglyafüst terjengett a levegőben.

Öntudatlanul, nem is tudva róla, a figyelmes kisgyerekek, majd diák vizsgálgatni kezdi a világot, benne az eszméket, embereket. Mert ugyebár kiinduláskor semmi sem bizonyos, de mivel lépni kell, mert abból áll az élet, a legjobbnak látszó irányban mozdulunk el,

miközben egészséges óvatossággal, örök bizonytalansággal figyeljük, hová is vezetnek lépteink. Becsüljük, őrizzük korábbi tudásunkat, könnyelműen semmit sem kockáztatunk, józan lépéseket tervezünk és teszünk meg. A gyakorlati tevékenység során pedig felnézünk a földről az égbe, hogy istenkapcsolatunkból erőt, eligazítást kapjunk a tisztességes életre.

Nem állítom, hogy mentesek voltunk a romantikától, az örökségbe kapott misztikától, a képzelt lelkeségtől, hiszen a vallási irodalom bőven hozta az évszázadok legendáit, látomásait, meséit, csodáit. Jó emberek, barátaink, példaképeink hittek ezekben. Mme Gibory negyven évvel ezelőtt még megmutatta nekem a csodás érem kápolnájában azt a fotelt, amiben a Szűzanya ült, amikor Labouré Katalinnak megnyilatkozott. Nincs kétségem, hogy még sokáig fognak megmutatni helyeket, tárgyakat, amelyek arról beszélnek, hogy a keresztény életben jelentősége van a csodának, a csoda várásának, elhívésének. Évával néha megbeszéltük azokat a törekvéseinket, amikkel mi is szerettünk volna részesei lenni valamilyen titokzatos eseménynek, megnyilvánulásnak, kinyilatkoztatásnak. Ha csak a jelenkori vallásos sajtóból tájékozódok, akkor is tömegével vehetem tudomásul azokat közléseket, amelyeket az elmúlt századokban szent asszonyok kaptak Jézustól, az Ő szent szívétől, isteni anyjától, más szentektől. Éva és én nem kaptunk ilyet. Nem nyílt meg az ég, nem töltötte be titokzatos felhő a teret, a felhőben nem látszott csodaszép úrnő, nem is bízott ránk semmit. Ez, kétségkívül, hiány, de a hitben megmaradás szempontjából nincs jelentősége. A remény így is a miénk. Boldogok, akik nem láttak és mégis hittek.

A szemünk azért nyitva volt, s láttuk, hogy az elmúlt századok forradalmi hogyan falták fel folyamatosan a saját gyermekeiket. Ehhez jött a huszadik század két nagy háborújának addig nem látott méretű emberpusztítása, álmok és remények sorozatos elmúlása. Kiszámíthatatlan sorsfordulatokban pusztultak az emberek, hallatlan szenvedés, megpróbáltatás zúdult különféle eszmék híveire. Menekülhettél Budapestről Bécsbe, onnan Berlinbe, majd tovább Moszkvába, a sorsodat nem kerülhetted el, ha hited a munkásosztály felemelésére irányult. Tehetséges, művelt, jószándékú emberek tömege pusztult el gátlástalan vezetőik miatt, mert még azt sem mondhatom, hogy a pusztulásba vivő vezető mindig erkölcsi nulla volt, csupán az biztos, hogy nagyon akart valamit és ágyukkal fegyverezte fel jóindulatát, megszentelt fegyverekkel pusztította politikai ellenfeleit. Az általa látott jót akarta mindenáron megvalósítani és ebbe sokan belehaltak. Nem ismerjük lelkük belsejét, nem tudjuk „what was in the bottom of their mind” (Capek), azt viszont nagyon jól látjuk, hogy az erőszak miként szegélyezi hullákkal a történelem útját. Ez gnózis. Nem komcsizok, szocizok, mert méltó keresztény gyilkosokat is állíthatnék párhuzamba velük. Agnosztikus vagyok abban a tekintetben,

hogy miként ítél róluk Isten, de gnosztikus vagyok a tetteik megítélésében. Amiben pedig agnosztikus vagyok, arról nem minősítek, hallgatók, de figyelek a következményekre. „Je me suis réservé a la vengeance” – dit le Seigneur és írja, a Karenina mottójaként, Tolsztoj. Hallgatásom nem beleegyezés, nem a tények relativizálása.

Boldogok a reménykedők, mert – miért is? Boldogan halt meg az agg Simeon és a tiszteletre méltó özvegy, Anna, mert látták szemeik, foghatták karjaik azt, akit Isten ígért, Isten küldött minden népnek, világosságul a pogányoknak és Izrael népének dicsőségére. Anna és Simeon viszont nem látta a saját népe által leköpdösött, megkorbácsolt, megfeszített küldöttet, ezért nyugodtan halhatott meg, nem kellett állást foglalni a messiási szerep mibenlétéről. Mi ismerjük a teljes történetet és aggódva kérdezzük, volt-e értelme ennek az eljövételnek, születésnek? Ment-e előrébb a világ, új sínekre futott-e a történelem, van-e remény? Adventi kérdés. Mit válaszolunk erre, kedves barátaim? Van itt örömhír a szegényeknek, szabadulás a foglyoknak? Konkrét szabadulás konkrét foglyoknak, vagy elvont, lelki szabadulás, de rácsok mögött? Egyáltalán, miről szól az adventi történet?

„I have a dream” – mondta King, s mivel isteni álmot álmodott, szépen bele is halt. Aztán a polgárjogi mozgalom termékeként – tagadhatatlanul – lett mégis valami, afroamerikai egyenjogúság, a vezérkari főnökök egyesített testületének afroamerikai elnöke. Fékelt álmodozás. Majd jött egy hazugság, s azóta sorban robbantják fel magukat az önkéntesek, hogy megszabadítsák népüket az idegenektől. Szabadság és paradicsomi üdvösség. Kettős remény. Ismét remény. És hány remény az örök békéről, Isten államáról, mai politikusaink és egyházi férfaink álmáról Isten Országáról! Ha az oroszok olvasták volna Tolsztoj Hadzsi Murat-át, akkor nem vágtak volna bele ázsiai kalandjaikba, ha akármilyen rendcsináló politikus tudná, hogy az erőszak erőszakot szül, kétszer is meggondolná, hogy megpróbálja-e népét erőszakkal saját képére, vagy inkább álmai képére és hasonlatosságára formálni. Álmodunk, jó szándékkal álmodunk, valamiről álmodunk. Sütőnek kiverték a szemét az álmai miatt.

Menthetetlenül álmodunk, reménytelenül remélünk. Immanens reményeink vannak és hozzá kell szoknunk, hogy ezek megvalósulhatnak és nem is, részben igen, máskor egyáltalán nem. Huszonöt évvel ezelőtt, az Annavölgyi emlék-ben írtam álmomról, traumáról, depresszióról. A tizenhat részes sorozatnak jó fogadtatása volt, az Érted Vagyok sokat közölt is belőle. A szerkesztő azonban nem közölte a depresszióról szóló fejezetet. Nem szoktam kérdezni, mit közölnek és miért, illetve mit nem és miért nem. Helyesnek találtam a döntést, a még felfutó Bokornak nem volt szüksége bagolyhuhogásra, bár objektíve jó volt a szövegem. Öt év múlva megtörtént a rendszerváltás, lehetett

stílust váltani, új álmaink is lehettek. Majd múlt az idő, a dolgok nem alakultak elképzelésünk szerint, elégedetlenek lettünk, ki bírált, ki depressziós lett. Amíg egészségesek vagyunk, nem olvasunk orvosi könyveket, amikor pedig rájuk fanyalodunk, esetleg már elavult a textus.

Álmodunk és csalódunk és ismét álmodunk és remélünk. Reméltünk 56-ban, reméltünk a hatvanas évek végi gazdasági reform idején, reméltünk a nyolcvanas években. Evilági remények evilági befejezésekkel. Sánta is megszólalt, aztán elhallgatott és az 1990-ben Szakolczay Lajosnak adott interjúja közlését is megtiltotta. Sánta morális író volt, írói témája az erkölcsi kötelesség, az erkölcsi ítélet, az erkölcsi önazonosság megteremtése volt. Vallotta, hogy a jó műnek a becsületesség a formája, a becsületesség a szelleme. Igazságnak kell lenni, a jó és a rossz nem relativizálható.

Dehát mi az igazság? A szerencsétlen Pilátus is ezt kérdezte. Saját néped tart gonosztevőnek? – faggatta az előtte álló magányos embert. Mivel kívülálló volt és a birodalom érdeke volt az első számára, áldozatként dobta oda Jézust, hogy lecsillapodjon a zavargás. Az egyházuk püspökei határolódnak el a maguk nézeteitől – mondta a hadbíró és elítélte a szolgálatmegtagadókat, hogy rend legyen az államban és az egyházban. Ha nincs rendszerváltás, egy remény szállt volna el. Így is elég törekeny az eredmény.

Van remény?

Penderecki Wyszynski bíboros jó barátja volt. Zenében, politikában is megértették egymást. Penderecki fiatal korában úgy érezte, hogy csak az egyház tud biztos eligazodási pontot adni számára a világban. Dehát akkor az egyháznak más szerepe volt, mint a mai Lengyelországban, az egyházi vezetők másként is viselkedtek. „Amit ma látok, az elborzaszt és kiábrándít. Istenben ma is hiszek, az egyházban annál kevésbé” – mondja. A magam részéről e helyen tartózkodom a nyilatkozattól, legfeljebb az egykori bencés diák, Kasza László szavait említem, aki Rahnert idézve, éjféle-mise kereszténységről beszél. Időszérű.

A profán területről elmozdultam a vallási szféra irányába. Valóban megrázó az a kettősség, amit itt találhatunk. Rajongó fiatalokat láthatok a karizmatikus mozgalom 35 éves évfordulóján, Budapesten négyezren voltak, lelkes hívőket az ideai taizéi találkozó sátraiban. Hová vezetnek a tömeges megmozdulások, mivé lesz a kereső ifjúság reménye? Kiben és hogyan marad meg az elvárásolt lelkek örömdája?

Számíthatok rád istenem? / Úgy vágyom közeledre, / Dideregve csak hevesebb / A szerelmek szerelme. — Eljut hozzád a panaszom? / Hiába ostromollak? / Köröskörül a félelem / Zátonyai ragyognak.

Pilinszky két szakaszát olvastam fel Endreffy Zoltán gyászjelentéséről. Ez az érem másik, komolyan veendő oldala. Úgy bizony, mert valóságosan életről és

halálról van szó, akár csak egy jóval korábbi didergőnél.

A semmi ágán ül szívem, / kis teste hangtalan vacog, / körje gyűlnek szelíden / s nézik, nézik a csillagok.

Az ember végül szétnéz merengve és nem remél, megpróbál csalás nélkül szétnézni könnyedén. E mondat szavai sem az enyéme, József Attiláé, csupán összekavartam őket.

Hogy juthat ide az ember? A rajongás sátrából a semmi ágára? Bizony, ez az élet nagy varázslata. A merengő okos fejjel szétnéző ember sorsa. Ne tagadd, hogy lehetséges. Halálodra az igazat mondd! Mi az igaz? Amit annak tartasz, ami előtt meg kell védened életed cselekvéseit.

Költők és politikusok, szegények és gazdagok, fiatalok és idősek mennek reményeik után. Hol napfényben, hol sűrű ködben. Ideje van a beszédnek, ideje a hallgatásnak. Hol vagyunk most? Sánta egy reményteli megszólalás után ismét hallgatott. Radnóti Sándor ismer egy másik moralista író, Lengyel Pétert, akit ez a magatartás fűz össze Sántával. Ő is hallgat. A moralisták időnkint elhallgatnak. Az fejeződik ki az elhallgatásban, hogy noha a reményt nem szabad elvenni az emberektől, ők tudják, és ezt hallgatják el, hogy nincsen remény.

Agnosztikusnak mondanak. Nem én tettem magam azzá, én elhittem mindent, amit az igehirdetők mondtak. Ma sem vagyok agnosztikus, csak keveset tudok, csak kétszer is megnézem, mit hiszek. Ámde kezdetként a pásztorok felett üres lett a betlehemi égbolt és pillanatnyi befejeződése szerint Ábrahám sohasem élt, csupán mitikus alak. Közben, két évtized alatt, látható lett, milyen tévútra futott Pál. Ő hitt a neki szóló saját kinyilatkoztatásban, életét is adta érte, de életet áldozni – és ez nagyon emberi – tévtanokért is lehet. Úgy látszik, hogy a teológusoknak, akik nem szertartásokkal foglalkoznak, jó áttekintésük van e kérdésben. Egy szakember rámutat, hogy a nyugati egyházban a megváltó keresztről szóló tanítás – kegyelemtani alapon – háttérbe szorította a cselekedetek fontosságát a megigazulás szempontjából. A szír krisztológiában a kereszténység súlypontja nem Jézus megváltó halála. Náluk az üdvösség döntő mozzanata Jézus próbatétele, helytállása és a mi Jézus-követésünk. Azt mondják, hogy így gondolta a történeti Jézus és Máté evangélista is. A görög teológiában sem a kereszt, hanem Isten megtestesülése volt az üdvösség meghatározó története. Ennek reményét Istennek a megtestesülésben felénk hajló szeretete alapozta meg. Jó. Ha azonban bemegyünk egy mai katolikus templomba, részt veszünk egy szertartáson, meghallgatunk egy prédikációt, végignézzük az oltárképeken, a freskókon, nem tudjuk elhárítani azt a hatást, amit a mindenfelől felénk sugárzott, közvetített kereszt jelent. Tudomásul vehetjük a páli teológia diadalát az összes keresztény egyházban, meghallgathatjuk annak kritikáját, de húsz év alatt

azért többre jutottunk. Talán sikerült feltárni annak az embernek a gondolkodását, hite szerkezetét, aki egyeduralgokdóvá lett a keresztény gondolkodás meghatározásában.

Ave crux, spes unica. Vagy inkább Vale? Magunkban kell bízni, a tetteinkben, azok őszinteségében, igazságában, jóra képességében? Szubjektív vagy objektív ez a remény? Nehéz megszólalni, talán nem is lehet? El kell hallgatnom az elkötelezetlen humanizmusban hívó Sánta módjára? Kiüresedett a hitem? Nincs remény és nincs ismeret. Be vagyok hát zárva ebbe a börtönbe? Én is elhallgatok? Egyedül maradtam?

Szélfúttá levél a világ / De hol az ág? De KI az ág?

Ezt kérdezi az a költő, aki 49-ben megírta a hűség és a hála énekét Sztálinhoz, akiben lelki földrengés zajlott le, aki 1954 végén már nem volt közéleti költő, csak egyszerűen szomorú költő. Aki szerelmes volt a Pártba és ebbe majdnem belehalt. Akit a börtönből nem engedtek ki a felesége temetésére sem, aki megírta Irénhez a Sirályt, a sirató balladát, amit némely irodalmár a század egyik legnagyobb magyar versének tart, ami méretében felveszi a versenyt Babits Jónás könyvével. Amely az elégia és a zsoltár keveréke, amit fel akartam olvasni a feleségemnek, de két sornál több nem sikerült belőle. "Hagyd abba" – mondta. Abbahagytam.

Hagyjuk abba. Hová jut az ember? Szabad ennyire kiadnunk önmagunkat? Szabad ennyire személyesen és forrón vagy dideregve szeretni akarni Istent, mint József Attila, Pilinszky és Endreffy és sokan mások? Vagy a Pártot, mint Zelk és sokan mások? Vagy szenvedni 16 évig a lélek sötét éjszakáját, mint Avilai? Megmérgezi Isten az embert, elveszi az eszét? Nem félek a személyek társításától, mert meg akarom adni a becsületet a teljességre törő embernek, akkor is, ha téved. Akkor is, ha önmagát emészti önmaga által teremtetett lényekkel. Remélhetek, hogy fog az én szívem is nyitni még? „Hinni és bízni kellenék, mint az a fázó kis madár, aki sírja, de bírja, ami fáj, aki mégis csupa remény”.

Eljött az este. Csengetnek, tényleg abba kell hagyni. Legalább is mára. Összeszedem a holmimat, hazaindulok. Miklós és Lúcia napja között száll le leghamarabb a sötétség. Kilépek az épület fénylő előcsarnokából és átvágok az utcán a sarok felé. Bemegyek az állványok alá és Megtorpanok. Majdnem ráléptem egy hajléktalanra.

Victor Hugo követőjeként, most hosszú eszmefuttatásba kezdenék a kiválóan ácsolt magyar állványokról, amelyek évtizedeken keresztül dacolnak az idő múlásával, az időjárás viszontagságaival, miközben mögöttük, az épületekkel nem történik semmi. Máskorra hagyom ezt a tanulmányt. Azzal sem foglalkozom, hogy ismertessem a hazai hajléktalanok helyzetét. Az eset túl személyes, nincs helye a hűvös leírás-

nak. Majdnem ráléptem egy hajléktalanra. Itt soha nem feküdt még hajléktalan, nem számítottam rá, de ez nem szolgál mentségemre.

Este fél hét van és a ferencesek templomában megszólal a harang. Felzúg az orgona, bűnbánatra és reményre szólítja fel a híveket, hiszen vége lesz a bűn hatalmának, a rabságnak, közeleg az üdvösség és a szabadság. Szól a harang és egy sarokkal odébb, a divatossá lett Centrál kávéházban értelmiségi emberek beszélnek jelen helyzetükről, lehetséges megoldásokról. Valamikor a Bazilikában is zúgott a harang és miközben két intellektuel fiatalember vitázott a költő égi és földi feladatairól, volt egy harmadik is, egy ismeretlen, aki elmagyarázta, hogy mi a szegények és elnyomottak gondolja. Elöttem is feküdt egy ember, de ő nem magyarázott semmit, némán készült az éjszakai alvásra. Hullámpapírját a clochardok nemzetközi mozdulataival hajtotta szét és össze. Ilyet láttam az Alésia metroállomás közelében is, az Avenue du Général Leclerc alatt futó 4-es, gumikerekes vonal meleg szellőzőnyílása közelében. Itt nem volt meleg, a közeli aluljárót már elfoglalhatták sorstársai. Nekem nem volt szükségem magyarázatra, előttem van ez az élet naponta. S ebből a nyomorból születik meg újra és újra apró kis reményem. Nem világforradalomról, nem erőszakos felforgatásról, nem hatalmi rendteremtésről, hanem csupán arról, hogy amíg élek, tenni tudok valamit az elesettekért, a gyengékért, a rászorulókért. Nem összevissza, hanem átgondolva, egyként kerülve a hebehurgia viselkedést és azt, hogy szélhámosok áldozata legyek. Van szerény, hozzám illő, csak tőlem függő reményem a körülöttem lévő világ megváltására. Naponta tudom megújítani elhatározásomat és munkámat.

Naponkint van módom szembesülni azzal, amit tudok, amit ismerek, mert nem vagyok tudatlan. Odafigyelek mindenre, amire lehetőségem és erőm van. A világ csodálatos és minden tévedés kijavítható. Tévedéseink útján is, érzem, hogy előrejutunk. Mi mást akarhatnánk? A teljes világ nekem megismerhetetlen, de ismeretem darabjaiból épül naponkint az új világom. Nem vagyok vak idealista. Tudom, hogy a rossz jelenlévő valóság. A folyton születő élet, folyton szüli a rosszat is. Az én dolgom az, hogy odaálljak a születő jó és igaz mellé. Ez a dolgom és tenni is tudom.

Két út van. Az egyik a gnózisé. Úgy hívják, hogy mindennapos tanulás. A másik a szereteté, a mindennapos cselekvésé.

Amíg élünk, egyik sem múlik el.

2009. december

HAMVAS BÉLA

SCIENTIA SACRA (RÉSZLET)

A tudat olyan, a zárt élet körébe tartozó mechanizmus, amely természete szerint a májá-világgal, a *mé onnal*, a nemlétezővel kapcsolódik össze. Ezt a világot hívják egy idő óta külső világnak, értve ezen az érzékek természetvilágát, az időben és térben megnyilatkozó sokszerűséget. Az éberség viszont olyan, a nyílt lét körébe tartozó mágikus képesség, amely lénye szerint a valósághoz, az *ontosz onhoz* kapcsolódik; ezt ugyan az utóbbi időben belső világnak hívják, de nem az, ha az érzékek természetvilágától, az időben és térben megnyilatkozó sokszerű léttől különbözik is.

A helyzet világosan körülbelül ez: a lét teljességéből és nyíltságából kiesett ember Énje lefokozódott; lezártult, kábaságba süllyedt, individuális Énné szűkült; ennek a lefokozott Énnak a lefokozott valóságban lefokozott valóságérzéke van: ez a tudat. A lefokozott valóság az, amit minden őskori hagyomány a Védától Platónig nemlétezőnek nevez. A tudatban szereplő és tevékeny elemek nem valóságok, hanem álmokképek. A tudatban a májá-világ él. Ez a lefokozott lét töredékes, széthulló – ezért sokszerű és egybefoghatatlan.

A reális Én a lét teljességében és nyíltságában él; ennek az éber Énnak reális valóságérzéke van. Ezt jelzi az éberség. Ebben az összefüggésben mindig pszichológiai éberség értendő. Az éberségben szereplő tevékeny elemek valóságok. Léteznek. Platón nyelvén: ideák. Ősképek. Istenek. Mert az éberségben a valóságos világ él. Ez a valóság szellemi. Mert a világ az isteni szellem megnyilatkozása. Ez a reális élet egységes, teljes, nyílt és Egy.

Időszámításunk előtt a hatszáz év körül történt fordulat következtében a helyzet lélektanilag a következő: a lét intenzív érzékenysége lezártult, tudattalanná lett; a sötétség felé megnyíló álomérzékenység pedig alulról felmerült és az éberség helyét elfoglalta. Ez az utóbbi az, amit tudatnak hívnak. Az éberség is, a tudat is érzékenység, mert a lét legmagasabb foka nem a tudás, hanem az érzékenység.

A tudat azonban a nemlétező érzéki világra irányuló, így is mondható: az álmovilágra, a varázslatra, a májá-ra, a káprázatra irányuló érzékenység. Az éberség viszont a létező ideavilágra: a valóságra, a nyílt világra vonatkozó és irányuló érzékenység. A tudat és az éberség között, mint a kettő mértéke és kérdőjele és vizsgálja áll: a májá, a varázslat-világ, az érzéki világ. A tudat a varázslatban gyönyörködik. A gyönyörködést nevezhetik művészetnek, érzéki élvezetnek, becsvágy-nak, tudománynak, mindegy. Akárminek nevezzék is, semmi egyéb, mint a varázslatban való elmerülés. A varázslatban való szándékos elmerülést hívják tudatos-ságnak. Mértéke: a varázslatban lenni életre-halálra.

Az éberség a varázslatban nem gyönyörködik, hanem azon keresztülrát. És nem gyönyörködik, hanem a felébredést keresi. A gyönyör és varázs világa tulajdonképpen az aiszthészsizs világa. Ezt hívják tévesen extraverzióknak. Az éberséget nem hívják semminek. Az, aki fel akar ébredni, az nem úgynevezett bölcs, nem filozófus, nem aszkéta. Lehet bárki, bárhol, bármikor. Miért? Mert minden közelebbi megjelölés már külsőséges, vagyis varázslatszerű, s az ember, aki akár éber, akár felébredő, az már a varázslatból kilépett. Az aiszthészsizsnek van története, mert történeti, vagyis apokaliptikus jelenség. Ez a művész, a tudós, a hős, a filozófus. Az ébernek nincs története, csak folytonos születése–ébredése–szenvedése. Ezért kell, hogy akik nem a gyönyört és a varázst akarják, elvonuljanak: azok, akik nem tudatukkal élnek, hanem éberek. Mert az éberség a történetben nem egyéb, mint a tudatnak, mint életzavarnak felszámolása.

KIRÁLY IGNÁCZ

MINŐSÉGI CSALÁDOKÉRT...

„Építkezni, csak a tervek ismeretében érdemes.” (Illyés Gy.).

A család körüli bajoktól zeng a világ. Probléma megoldások kínálatától zeng a szak- és lelki irodalom. Csakhogy szinte senki nem csinál semmit a saját családja megszentelődése érdekében. Az majd lesz valahogy. Az emberek nagy részének bőven elég gond az, hogy lakhatást, élelmezést, ruházzkodást, taníttatást biztosítsanak gyermekeiknek. Igen, bele lehet fáradni még az önévelésbe is, hát még a másokért élésbe. Akkor is, ha ezek a mások a saját gyermekeink. Könnyebb megmondanom, hogy hogyan haladj a lelkeségtől az életalakító lelkelet felé, mint hogy magam is meg merjem kérdőjelezni istenképemet, emberképemet, családról alkotott statikus szemléletemet. Alapvetően minőségi az a család, melyben a tagok többsége a természetes erények gyakorlásával éli meg az életjelenségeket. Jézusian minőségivé az teszi a családot, mikor az életjelenségek az adás, a szolgálat és a békeségteremtés evangéliumi erényei szerint alakulnak.

1./ Család születik. Egy férfi és egy nő, életre szóló, fejlődőképes szeretet szövetségéből rendes esetben gyermekek születnek (vagy örökbe fogadtatnak). Szentháromságos ősminta földi megjelenítője a házasság. Apa, anya és Isten. Gyermekek a teremtető háromságuk gyümölcse (nem ő a harmadik!). Amint Isten Atya, Fiú, Lélek és teremtetésének gyümölcsei mi lennénk, a teremtetett világ. Hívó nyelvezetben: „a házasság Isten legkedvesebb adománya, ha sikerül, ha nem, akkor maga a pokol” (Luther). A házasságnak lehet oka az, hogy jön a baba. De célja az, hogy tagjainak személyes kiteljesedésére legyen. Az ember (=férfi+nő) számára az Istennek tetszés földi élettere. Anyának, apának, gyereknek egyaránt. A mindennapokban a valóság az, hogy „igazán nagyok csak elhatározásainkban vagyunk” (Remarque). A család sem akaratunk érvényre juttatásának tere, nem átnevelő intézmény, ahol a felek egymás megnevelésével, terelgetésével foglalkoznak. Önmaguk terelésével kell elsősorban foglalkozniuk. A gyereknevelés címén is. Tudjuk mindannyian, hogy a „kamasz azzal pimasz, aki közel áll hozzá” (Rauschburg J.). „Minden érdemes élet ott kezdődik, ahol az ige testté lesz.” (Illyés). Vagyis megvalósulnak az elvek, az álmok, az elképzelések. Tény, hogy „emberhez méltó gondolatból fakad az emberhez méltó élet” (Bulányi atya). Az fog megtestesülni, ami bennünk van. Az értékszemléletünk. Optimális esetben ez harmonizál Jézus értékszemléletével.

2./ A család felvesz és lead. Mintegy sajátos anyagcserét folytat (output, input). Anyagi dolgokról nem előnyös nemtörődöm módon gondolkodni. Pénzt, vagy életet! - kiált ránk a világ. Meg kell védeni családjainkat és benne magunkat. Kegyes dolog a Gondviselés munkálkodásában bizakodni, de a személyes és megfontolt döntéseket is elvárhatja tőlünk a Teremtő, ha már egyszer értelmet is adott nekünk. Ezzel az adománnyal felelősséget is kaptunk. Anyagi tekintetben a hívó ember bizalmat szavaz a jövőnek. Nem akkor házasodik, ha már karrier, otthon és kocsi is van. Akkor házasodik, ha szerelme életerős (ÉLETerős!) és kölcsönös. A szerelem ugyanis a lét és fajfenntartás ösztönére épülő érzelmi sodródás, mely arra hivatott, hogy egymásért élő szeretetté fejlődjön. Az anyagi életjelenség a pazarlástól, a spórolásig terjed. A legalcalmasabbnak hasznos vezetnie a takarékos hétköznapiakat. A pazarlásra hajlamosabbnak előnyös vezetnie az ünnepek anyagi rendezését. A gyermekek így megtanulhatják, hogy van ideje ennek is, annak is. Nem szent, aki takarékos és nem bűnös a költsékezésre hajlamos. A bűnök az igényszintek fegyelméletlenségéből fakadnak. A mértéket tartás erénye mindkét karaktert kötelezi. Feszültség akkor alakul ki, ha a felek szabadságjogi kérdést csinálnak a család anyagi üzemeléséből: „nincs jogom magamra is költeni, én keresem a rávalót?!”. Az önkényeztetésre csalogató reklá-

mok erre alapoznak. Az anyagiak sem a miénk, csak használatra kaptuk. A koporsóba kerülés előtt el is kell, hogy engedjük. A pénz időnkénti elszámolása (mire, mennyit költünk) sokat segít a realitásokkal való szembenézésben. Az ember ugyanis felettébb hajlamos érzelmi, hangulati pénzkezelésre. Ez az adóssággyártás melegágya. Olyan világban élünk, melyben ó gazdagok, új gazdagokkal és ó szegények, új szegényekkel keverednek (C. Schönburg). Bennünket a folyamatos igénymérlegelés menthet meg a birtoklás beteges vágyától. „Minél jobban függünk tárgytól, annál szegényebbek vagyunk” (C. Schönburg). A gumicicától az autóig sok minden válhat bennünket megköthetővé. A család rendeltetésében nem az életöröm keresésére alakult érdekszövetség. Az életöröm csúcserértékké tételéből született a konzumidiotizmus, a shopping szubkultúra.

3./ A család ingerlékenységet mutató közösség. Az ember az szerint reagál a külső hatásokra, amilyen erőnléti állapotban van. „Az sosem megoldás, ha egymás hátán vágunk lépcsőt a felemelkedéshez” (Sütő A.). Természetes önszeretetünk egyik vadhajtsága, hogy más kárára szeretnénk ön-érvényesülni. A családon belüli territórium harc természetes, mint az állatvilágban. Ennek hogyanja teszi az embert emberré. Alap tapasztalat, hogy minél jobb egy nevelés és önnevelés, annál kevesebb törvény kell. „Különállás helyett rendszereztségben kell gondolkodni.” (Bishop). Egy-másra kapcsolódó, építkező együttműködés a mi utunk. Lehetséges az egymást emelő (és nem elnyomó) érdekérvényesítés. Ehhez az érintettek pozitív, megengedő, rugalmas hozzá állása szükséges. „Csitítom magam... nem jelenti azt, hogy elhallgatom véleményemet” (Déry T.). Ha nem valakinek akarok látszani, hanem igyekszem valaki lenni (egyéniség), akkor esélyem van arra, hogy valós tekintélyt vívjak ki magamnak. A család létszámától és karaktereitől függően üzemzajt produkál. Az önfegyelem, az önkorlátozás erénye nem nélkülözhető. Persze, van helye és ideje a másokat fegyelmező és másokat korlátozó rendteremtésnek is. A magunk magatartását mérlegre tehetjük a nevelés ilyen megközelítésével is, az értékes neveléstől a tragikus felé haladva: normára szelíden, normára erőszakkal, norma nélkül szelíden, norma nélkül erőszakkal... „Szelíd válaszra int a megértés” (Illyés). Hangot akarok adni, nem lármát. A hang tartalmat jelent, a láрма zajt. Egyenrangúak vagyunk és nem egyenlőtlenek. Mindenki a maga kora és személyi érettsége szerint egyenrangú. Ingerküszöbünk változó jelenség. Szerencsére nem csupán a körülmények, hanem magunk is beleszólhatunk abba, hogy hogyan vizsgálunk a türelem erényéből. A valóság kemény: „olyan, mint a paraszt derelye, túl sok tésztát kell megenni a csipetnyi túróért” (Sütő A.). A megküzdött eredményecske felértékelődik. A pesszimista, aggályos hozzáállás helyett a pozitív érzelmi megelőlege-

zés olyan alapállás, mely sok hirtelenkedésből adódó sebesülést előzhet meg.

4./ A család mozog. A nagycsalád mindig mozog. Ugyanakkor mindenkinek van igénye a szükséges és elégséges nyugalomra. „Az aszkézis a személy harca a rabság ellen” (Bergyajev). A regenerálódó szülőből talán nem lesz önsajnáló mártír anyuka és apuka. Egymásnak kell biztosítanunk a megújulás lehetőségét. A magam dolgainak rendben tartása csúcserérték, de ha társam erőnlétébe kell, hogy besegítsek, akkor ez a fontosabb. A szülők egyek: egyiküknek legalább toppon kell lennie, hogy ne diabolizálódjon (szétdobálódjon) a család. Hol egyiknek, hol másinak stabilnak kell lennie. Kinek ebben, kinek abban. Amikor a családukat ápoljuk, „ápoljuk kertjeinket” (Voltaire). A mozgékonyabb ne lökje félre a lomhábbat. Előre sem érdemes lökdösődni. „Jöjjetek utánam” (Jézus), jöjjetek velem... biztatás és vonzás a hatékony. Ez a világ helyváltoztató mozgással, pontosabban utazási mániával akarja megoldani sok rendezetlenségét. Igen Jézusunk is járt külföldön, Szíriában, pár hónapot életveszélye miatt. Középkorban fiataljaink azért mentek külföldre, hogy szellemileg, hitbélileg feltöltsék magukat és utána itthon keresztyén-keresztyény kultúrát, nyomdát, közösségépítést valósítsanak. Van Istennek tetsző mozgás. Van másféle is. Indoklás is van, sokféle. „A teljes bizonyosság érzetében is lehet téves útra menni” (Merza J.).

Van helyzetváltoztató mozgásunk is. A napraforgó keletet szeretően fényre tárulkozó. Az estike napnyugtával nyitja ki illatos szírom szemecskéit. Egy családban komoly tolerancia kell a kétféleség, sokféleség viseléséhez. Szelektív hallással, látással is lehet védekezni. Strucc technikával is lehet autonómiát védeni. Csakhogy ekkor a fej a homokban, de a nagy helyigényű testet ugyanúgy kerülgethetik a többiek. Ahol nincs dolgom, ott miért nyomuljak? Ha nem jön automatikusan a méltatás, akkor miért hívjam fel magamra a figyelmet?? Ha értékeim nem hozzák maguktól az előnyöket, akkor miért helyezkedjek? Ha beengedjük a munkaerő piaci szokásokat a családba, akkor valós helyzetek helyett szerepjátékos dráma tagozattá súlylyedünk.

5./ Növekedés a család tagjainak természetes életjelensége. Kilóra, centiméterre növekszünk. A létfenntartás feltételeinek természetes eredménye ez. Ennek felelőssége legfeljebb közegészségügyi kérdés, hiszen a hogyan, mennyire kérdések az egészséget és a hiúságot feszegetik. Ennél fontosabb a felnőtté válás kérdése. Ki a felnőtt? Aki önálló életre képes. Pénzkezeléstől a szellemi és lelki felelősségvállalásig. Aki a test, lélek, szellem háromlábú stabilitására képes. Hibázás esetén korrekciót vállal. Új kihívásokra fejlődőképesen reagál. Sajnos ez nem alakul ki magától. Ez egy gyümölcs, a gyermekkorban jól szolgáló szülői szó és példa gyümölcse, főként, amikor az önneveléssel tár-

sul. Igénykezelés alapja az igények értékszemlélethez igazításával kezdődik. Tiltás veszélyes, mert vágnővekedéssel jár. „A merev törvények cselszövővé teszik a népet” (Lao-Ce). A megérvelés célja, hogy felzárkózásra segítse a gyermekeket. Legalább odáig el kell jutni, hogy elviselje, elfogadja az érte is élő szülei határozatát. A nyílt lázadás kezelhető. A titkolt, elfojtott lázadás közveszélyes. A gyermeket jellembeli torzulásba, a szülőt hamis eredményességbe ringatja. A kortárs csoport megválasztása, jó irányba segítése, szándékolása kulcskérdés. A szülők példa értékű közösségi kapcsolata akkor is jelentős, ha a gyerek a maga önállósági ismervének éli meg, hogy nem követi szülei példáját. A növekvő gyermek leválási és kimenekülési irányulása számára identitás kérdése. A jó család mégis fészek, melyből a felnövekedők kirepülnek, és amelybe a bajba kerülők vissza menekülhetnek.

6./ A család minőségi változását fejlődésnek nevezzük. Lehet vissza és előre fejlődni. Veszélyeztetettek vagyunk. Külső erők és belső gyengeségek ingatnak meg. Egy pesszimista népies gondolatmenet szerint: aki fut, az gyalogolni szeretne, aki mendegél, az le akarna ülni, aki üldögél, az leheverni szeretne, és aki fekszik, az el is fog aludni. Kell egy fix pont, egy közös elvi ernyő, egy életfilozófia egy hit... egy közös értékszemlélet, mert ha nincs fix pont, az állítások cáfolhatatlanok, ugyanakkor igazolhatatlanok. Leggyakoribb veszélyeztetőink:

Szétszór bennünket ez a rohanó világ. Feladataink számosak, nem tervezett kihívások állandóan jönnek. Rend az, mikor a dolgoknak és tevékenységeknek helye és ideje van. Megfuttat bennünket a posztmodern világ. Hámot tettek ránk (ha hagytuk) és hámot vettünk magunkra... a családdal is. Szerencsénkre van jézusi hám (iga) is. Amikor Istenünk a gazdánk és nem a tőkés társaságok fullajtárjai, vagy a hozzájuk hasonlóak. Tervezettség, naptári fegyelem, igen-nem keveretlensége, egymásba kapaszkodó erőter... A viharban a szinglikkel szemben jobb túlélési esélyűek az összekapaszkodók.

Lemerül az ember, ha nagyobb a fogyasztás, mint a feltöltődés. A családi munkamegosztás praktikus, mert terhelést oszt meg, és mert szolgálatra szoktatja tagjait. Mindenkit a maga korának és képességeinek megfelelően. Zárlat is lehetséges, mikor nem várt rendellenesség teljes energia kisülést okoz. Folyamatban is besokallhatunk, mikor túlvállalás, vagy túlterhelés miatt megroggyan a tartásunk. Van, mikor a segítség kérésének elmulasztása a mulasztás bűne. Hiúság, hősködé, áldozat szerepkör lappang sok lemerült családtagban. Figyelemből, éberségből bukásra áll az a család, családtag, aki tartósan nem veszi észre tagjának elerőtlenedését. A vádaskodó száj és a mutogató ujj visszaszorításáért „nem a felelőst kell keresni, hanem a helyes utat” (MerzaJ.). Miként a tornában, tartásjavító

gyakorlatok kellenek. Van egy rendkívüli töltőnk, a szívhangjaink. Értékelés, méltatás, sikerélmény ez a töltő. Ezzel persze nem lehet megoldottnak tekinteni az aránytévészett családi üzemelést.

Szellemi veszélyeztetettség ismérvei: szellemi szomjúság hiánya, felületes sodródás, szeszélyes csapongás, infantilis vezetettség igénye... Foglalkozási telítettség (pedagógusok betűiszonya és emberi túlterheltsége). Kisközösségi túlterhelés (nyomasztó elvárások). A minőség azonban apróságokon fordul. A méhek ott gyűjtenek, ahol van és azt, ami nekik kell. Nem mindent megkérdőjelezve és ezzel mindig nulladik pontról indulva, nem habzsolva és ezzel emészthetetlenül terhelve magát. Célrányosság megszabja a szükséges és elégséges mértéket. A minőségi szellemiség kevésbé időigényes, mert érlelően működik. Olvas, de nem az anyag rabjaként. Saját tisztábban látása kedvéért. Tovább gondolásért. Tovább adhatás reményében, hogy mások segítségét szolgálja vele.

Lelki aszály ismérvei: kérdőjelek túltengése, lelki wellness (önkéntéztetés) nagy igénye, transzcendens bizalom elsorvadása, istenképfejlődés képtelensége... Be kell építeni a napi ritmusba a lelki égre tekintést. Nem imádkozó sáskaként (felfalja az őt zaklatót), hanem rugalmas célra rendezettségben. Istent mozgósítani akaró imaélet el kell, hogy sorvadjon a hála és a kérdés hangja mellett. Odaadottságban helye van a sírásnak és nevetésnek, a kételynek és bizonyosságának. A nem bizonyítható dolgokban a bizalom és a rugalmas tolerancia ment meg a parttalan hitvitáktól és a „harmincéves háborúktól”.

7./ Szaporodjunk, vagy megszentülünk? Nagycsalád? Kis család? Megszentülve szaporodjunk. A jó emberekből nincs túlnépesedés a földön. Ide is érvényes: „ahol ketten, hárman összejönnek az én nevemben...” A nagycsalád lehet Istennek tetsző és lehet nem az. Nem a tagok számán fordul az Isten Országa, hanem azok minőségi életén. A biológiai élet nem csúcserték. A vértanú is odaadja földi életét, ha kell Istenért, hitéért, testvérbarátaiért. Mégis lehetőségeiben szent ez a földi élet, mert szentségre hivatott emberek kapták és vállalták, kapják és vállalják. A biológiai élet védelme, tovább adása esély a Szeretet Országának megélésére. A földön élet kell ahhoz, hogy Életben remélhessünk.

Szülni, szaporodni minden élőlény tud, ha a feltételek adottak. Baba születhet csak úgy „fél kézről” és születhet áldásként. El nem viseltet el nem fogadottat abortálják, az elviseltet üzemeltetik, eltartják, a várva-vártat szeretettel ringatgatják. „Jövője van” aki babát vár (csángóknál), „életbe gyönyörödik” az újszülött (Gyergyócsomafalván). Akitől az életet kaptuk az Élet reményében, attól kaptuk a fajfenntartási lehetőségeinket. Tőle kaptuk azonban az értelmünket is, hogy felelős döntések meghozatalára is képesek legyünk. A magunk szeretet erejére szülünk. Nem elvárásra, illen-

dősségre, nem butaságból szülünk. Az élet élıhetőségében azonban testvérbarátaink segítı kezeire ugyanúgy számíthatunk, mint ık a miénkre. Ösbizalomra és neki gyürkızésre épül a kis- és nagycsalád.

8/ Meg fogunk halni. Ez is életjelenség, az utolsó itt a földön. Kilépünk a család földi keretei közül. Hogyan? Mindenki arról álmodozik, hogy fájdalom nélkül, gyorsan, szereteteinket nem terhelve. Ez az álom... Ha elutazunk, akkor is rendezgetjük a dolgokat magunk mögött. Földi sorsunkból kilépve végrendelkezések, örökhagyások születnek. Testamentumtól az Evangélium felé irányulunk. Anyagi hagyatéktól a szellemi, lelki értékátadásra tevődik a hangsúly. Szent hagyomány ott van, ahol szent emberek szavai és példái követésre találnak az utánuk jövőkben. A hagyományozó ezt nem biztos, hogy megéli. Reménye, hogy a „rejtekekben lévő Atya megfizet neki”. Mi segítheti az áthagyományozást? Temetési szokások, síremlékek, emlénapok, évfordulók? Tárgyakhoz is, anyaghoz is kötöten szeretünk a földön. A gyökerét elfelejtő ember erősen kiszolgáltatottá válik ebben a világban. Az is gyökerünkhöz tartozik, ami a rossz példa miatt kerülendő. Az is, ami követésre méltó és ajánlott. „Orat pro societate” van kiírva a jezsuiták magatehetetlen öregjeinek ajtajára, tevékenységüként: imádkozik a közösségért. Értelmünk pislákolása is ad még példamutató tevékenységre módot. Eutanázia, szakrális öngyilkosság, menekülő öngyilkosság...? Egy életművet nem rombol le sem az összeroppanás (József A.), sem a vállalni nem tudás (R. Williams), de az ezáltal is szeretni akarás sem (eszkimói hagyomány, kénes barlang). Földi életünk naplementéje („Napszentülte” Gyergyóban) természetes, de nehezen viselhető...

Befejezni ezt a témát nem lehet, csak abba hagyni. Ahány ember, annyi kibontási lehetőség, annyi önkritikus felszólítás, annyi kiegészítő meglátás és tapasztalat. Közös kincsünk a magánéleti küzdelemünk is, mert ennek a küzdelemnek, homokszemnek irritációja kell ahhoz, hogy igazgyöngyök szülessenek: minıségi családok.

VÉGH ANDRÁS

LÉLEK ÉS NÖVÉNY...

Pszicho-flóra metafora, mert a tudat olyan, mint a növény.

Kedvelt növényeim sorsát két világ határa szabja meg, miként az emberi lelkekét is. Ti növények szervesen és szerves anyagból és fényből szerveset és élıt, mi emberek élıből és jelből tudatot és gondolatot varázsolunk.

Az emberi lelket virághoz vagy növényhez hasonlítani, nem új gondolat. Az emberi pszichikum és a biológiai test viszonya olyan, mint egy növény viszonya a termőföldhöz (és a vízhez, levegőhöz, napfényhez). A növény finom gyökereivel centiméterről centiméterre behálózza a nedves termőföldet és felszívja a tápanyagot, leveleivel lélegzik és felfogja, majd átalakítja a fényenergiát. Különösen vizet, szervesen és szerves anyagokat, valamint fény, hő és kémiai energiát használ az önfenntartáshoz (ezeket építi be önmagába, ill. cseréli). Élettelen anyagból élıt, és szerves anyagot „gyárt”, egyszóval anyagcserét folytat.

Hasonlóan a pszichikum is finoman hálózza be agyunkat és teljes idegrendszerünket, közvetve (vagy lehet, hogy közvetlenül is) kapcsolatban van sejtjeink, szövetek biofizikai, illetve biokémiai folyamataival. Ezekből táplálkozik, a téridőben jeleket, jelhalmazokat, jelstruktúrákat, érzeteket fogad a környezetből, ezeket átalakítja, feldolgozza, tárolja és továbbítja a külvilág felé. Vagyis jelelünk, beszélünk, olvasunk, írunk, prezentálunk... egyszóval kommunikálunk. Adatainkat átalakítjuk, feldolgozzuk, tároljuk és pillanatok alatt továbbítjuk, akár nagy távolságra is. A pszichikum jelcserét, vagy ha úgy tetszik adatcserét (információcserét) folytat. Mindkét létezőnek fontos az atomos anyag, az energia és az információ. Különösen kedveljük a vizet és a fényt (a tengerparton is :-)).

A formai hasonlóságot tovább gondolva megkérdezhetjük: Intelligens-e a növény? Szenved-e a növény? Barátkozik-e, szeret-e, érez-e, és így tovább...

A tudományos gondolkodás kopernikuszi dogmája kimondja: a Föld nem a világ közepe, és azt is, hogy az ember nem kitüntetett lény az univerzumban, sokféle nagyon különböző – az életért vívott harcban – versenyképes intelligencia létezhet (létezik). Tehát a növényeket is megilleti a független és elfogulatlan tanulmányozás.

Ugyanakkor egy másik dogma szerint, félrevezető lehet a túl távoli dolgokat tudatosan összekapcsolni, tehát „a létezőt a hasonlóval magyaráz” elv érvényes. Speciálisan a természettudományokban óvakodni kell az antropomorf magyarázatoktól. Például a növények érzetei (érzelmei) alapvetően mások, mint az emberé, és ha így van, értelmes-e ugyanazokkal a szavakkal illetni?

KOVÁCS TÁDÉ

OLVASÓI LEVÉL

A KOINÓNIA 3575. OLDALÁHOZ...

Kedves Babka!

Elmélkedésed szép. Tetszik, ahogy Mártát megpróbálsd kimosni a leszólásból. Jézus Barátja volt ő is. Nem lehetett elvetemült boszorkány. Most idemásolom saját fordításomat. Nem fölvágásból. Csak a dolgok tisztázása céljából. Gromon Bandi barátom elfogadja könyvében a középfokkal fordítást, mivel a héberben nincs fokozása a melléknévnek. A felsőfokot pl.: így fejezi ki: Áldott vagy az asszonyok között = te vagy a legáldottabb asszony. A görögben azonban van fokozása a melléknévnek. És itt a görög eredetiben alapfok szerepel, nem középfok. Mária választotta a jó részt, nem Márta. A kritikai apparátus egyetlen másolatvariánst sem említ. Minden elérhető görög másolatban alapfok van. Hogy születtek hát a középfokú fordítások? Úgy, hogy az egyedi esetet modellként értelmezték. Lássuk a fordítást, utána kifejtem a különbséget.

Lk 10,38 Vándorlásuk során egy faluba ért; egy asszony – név szerint Márta – befogadta őt a házába.

„39 Ennek volt egy Mária nevű nőtestvére, aki odaülvén az Úr lábához, hallgatta szavát.

„40 Márta meg sok felszolgálás körül sürgött. Odalépve pedig így szólt: „Uram, nem törödsz vele, hogy nővérem egyedül hagy felszolgálni? Szólj hát neki, hogy segítsen nekem!”

„41 Felelvén azonban, így szólt hozzá az Úr: „Márta, Márta, sok körül aggódsz és nyugtalanokodsz,

„42 pedig egyre van szükség. Mária választotta (azt) a jó részt, amely nem fog tőle elvételni.”

Ha végigolvassuk a jelenet előzményeit, egy csomó kudarcot találunk Jézus életében az amúgy szépítésre hajlamos Lukácsnál. Lázárhoz menekült, de az nincs itthon. Most végre egy elfogadást nyújtó tanítványt kap Mária személyében. Az az értetlen Márta pedig ezt is el akarja tőle venni. A szeretetre Jézus is ki van éhezve. Mária figyelmes tekintetében megkapja. De Mártának az a fontos, hogy időre kész legyen a vendége ebédje. Mert, ha egyedül kénytelen elkészíteni, nem lesz kész időre. Az pedig az ő szégyene.

Nem Jézus pillanatnyi igénye lebeg a szeme előtt, hanem az ő pillanatnyi igénye, hogy ne késsen az ebéddel. A figyelemre éhes ember igényének kielégítése a szeretet örök értékű gesztusa. A saját hiúságunk kielégítésére való törekvés pedig emberi gyaroltság. Amit Mária tesz, az jó, amit Márta tesz, az nem. Az

ember anyagi természeténél fogva foglya térnek és időnek. Nem lehet egyszerre bent ülni a szobában és ugyanakkor kint segíteni nővérünknek a konyhában. Egyet kell választani. Mária e pillanatban olyat választott, ami jó. Márta pedig ezt a jót akarja tőle elvenni, méghozzá a leghatékonyabb módszerrel.

Nem odasúgva a fülébe, hanem a Mesterrel ugrasztva őt. Miközben még azt is elköveti, hogy nem-törődőmséggel vádolja a Mestert. Miért nem böngészi egyedül Lázár könyveit, mint máskor, ha egyedül hagyták őt a szobában! „Nem magyarázott eleget eddig? Ezek a férfiak! Semmi tekintettel nincsenek ránk. Csak a maguk önző passzióját hajtják!” Ezek önző gondolatok. Nem értékesek. Nem jók. Mindegyikünkkel előfordul ilyesmi. Jézus szavá se tenné, hogy miért nem ül be Márta is hallgatni őt. Kizárólag azért kap kioktatást, mert rosszat tett. Kioktatta őt, pedig nem volt oka rá, és smúzolta a testvérét, pedig azt se kellett volna. Mert mi van, ha késik az ebéd?

Semmi. Mi van, ha Mária az után megy ki segíteni neki, hogy meghallgatta Jézust? Semmi. Miért kell fesztiválozni a semmiért? Ez történt és kész. Ezzel Jézus semmit nem mondott a kontemplatív és a gyakorlatias életformáról. Legkevésbé sem hasonlította össze a kettőt. Még csak a két hölgy jelleméről sem nyilatkozott, hanem csupán pillanatnyi magatartásukról. Mert, ha arról beszélt volna, szemen köpi a betegápoló rendeket, és jobbnak tartja a szemlélődő barátokat a karitatív apácáknál. Erről azonban szó sincs. Meg van az ideje a tevékenységnek és meg van az ideje az imádkozásnak. Megvan az ideje a szeretet tanulásának és megvan a tanultak megvalósításának.

Nem jobb az egyik a másiknál és főleg nem rosszabb. De igenis rossz az egyik helyett a másikat csinálni, hacsak nincs rá nagy szükség. És még rosszabb az egyiktől elvonni valakit, mikor annak van itt az ideje. Mária tehát nem a jobbik részt választotta, hanem a jót. Márta pedig nem a kevésbé jót, hanem a rosszat. Nem nagy rosszat. Kicsit. Nem állandóan, hanem ebben az esetben. Ahogy Mária is. Neki is lehettek kevésbé figyelmes pillanatai. Ritkán vagyunk folyton topon. De folyton arra kell törekednünk, hogy a jót válasszuk, mert csak az örök érvényű.

Csak attól szép a földi élet. Milyen szép, hogy ha néha elmártásodnánk, van bocsánat, s választhatunk újra egy jó részt, ahogy nyilván Szent Mártának is sikerült. Ünnepe Július 29.

Üdvözöllek Tádé

FARKAS ISTVÁN

A CSERÉPEDÉNY...

*„Ez a kincsünk pedig cserépedényekben van,
hogy ezt a rendkívüli erőt Istennek tulajdonítsuk,
és ne magunknak:
(2Kor. 4)*

A fa lelke és a lélek fája című írásomban említettem, hogy jó lenne egy harmadik faragás, ami kiegészítené az első kettőt, a Jákob lajtorját és a Kétlombú fát. És a „jó lenne” hívása aztán addig erősödött, amíg tavasszal megterveztem, majd nyáron ki is faragtam. Úgy érzem, hogy talán bele tudtam faragni – vagy talán jobban tükrözi a valóságot a ki tudtam belőle faragni kifejezés – azt, amit el szerettem volna mondani vele. Nem áll szándékomban ezt teljes részletességgel kifejteni, mert ha maga nem mondja el valakinek, akkor úgyis hiába. Mégis, „a gondolat ébredéséről” szeretnék mondani valamit.

Az említett írásomban, melyben az első és második faragásról beszéltem elmondtam, hogy bár „benne élünk

és mozgunk” – ahogy azt az Apostolok cselekedeteiben olvashatjuk –, valami miatt ennek a mindent éltető „anyag”-nak azok a komponensei, amik csak az ember számára elérhetőek, akadályozva vannak. Nem jön el az Ő Országá és nem valósul az Ő Akarata. Ebben az első faragásban megpróbáltam ábrázolni, hogy az egész Mindenségnek az a kis

sugara, amin mi is élünk, ebből az „anyagból”, ennek az anyagnak a minden más szintet is éltető komponenseiből él és virul. A látható világmindenségben vannak korlátok, amik nem léphetők át, csak bizonyos feltételek teljesülése esetén. Ezek a feltételek általában a törvényeknek megfelelően jönnek létre és így ismét csak a törvényeknek megfelelően meghaladásra is kerülhetnek, ahogy például a Földön a Naprendszer valamilyen szükségletének, hiányának, korlátozottságának megfelelően, annak betöltésére alakult ki, jött

létre a bioszféra. Ugyanakkor nagyon jól tudjuk, hogy ez az Ország, ez az Akarat itt van, nem messze tőlünk és hatása, bizonyos feltételek teljesülése esetén jól érzékelhető, érezhető és már elődeink is szép számban beszámolnak erről a tapasztalatukról. Ezt próbáltam ábrázolni az ősi magyar tulipán szimbólumokkal, melyek egymásból mintegy kifejlődve jelzik a megfordulást, a befogadás és táplálás tényét, hogy aztán kifejlődve visszatérjenek a „csillagok” világába, ahonnan ez az Akarat érkezett.

A harmadik faragásról, ami időben megelőzte azt, amiről most írni szándékozok, egy szimbolikus kétlombú fa köszön ránk. Ez az eredményről számol be. Annak az eredményéről, ami a mi országunk és ami az Ő Országá. Kétlombú, mert termést hoz az ország, az emberi, vagy ahogy Bulányi György nevezte az evilági ország számára és termést hoz, illetve visz abba az Országba is, amit ugyancsak ő Isten Országának nevez. Az egyik termést itt a Földön minden segíti és szinte alig kell érte szánt szándékkal bármit is tenni. Egy kis szilárd és folyékony táplálék, egy kis mozgás és már elő is áll az az „anyag”, ami létrehozta a ter-

méshez szükséges komponenseket és bizonyos, bár meglehetősen sajátos feltételek létrejöttével a szükséges komponensek találkozni is tudnak. Létrejön, beérik, vagyis megszületik a termés. Manapság napi jó-néhány százezer. A másik termés beéréséhez szükséges feltételek, amit a lombjával lefelé

növő fa koronájában lévő kerek gyümölcsökben lévő magok szimbolizálnak, azonban nem jönnek ilyen könnyen létre. Többek között, az evangéliumok tanúsága szerint Vízbermítő János is beszélt erről. Nem elég enni-inni, szeretni. Először vízbe, majd pneumába vagyis levegőbe, majd tűzbe kell merülni hozzá. Nem egyszerű, de nincs más útja. Valamihez oda kell fordulni, ami az „én nem szeretem” kategóriába tartozik. Ki szeret vízbe vagy pneumába fulladni, avagy elégni? Pedig ahogy az evangéliumok és a többi szent könyv is

mind mondják: a tűzben el nem égő az utolsó akadály a terméshozás előtt.

Igen. És akkor ez a cserépedény. Bár harmadiknak készült, mégis, sorrendben a második. Vannak ilyen dolgok, amik megcserélődnek. Sokáig nem értettem, miért lett Jákob Ésau majd atyja becsapása árán, miért lett a másodikból első, aki aztán Istennek tetsző lett? Vagy miért jött Vízbemerítő János Jézus előtt, aki aztán első lett az Istennek tetszésben? Miért kell előkészíteni a kicsinek a nagyobb útját, hogy az eljöheszen a sajátjába? Mi értelme van ennek? Valamit megértettem. Ahhoz, hogy a második fajta termése beérhessen, valamit elő kell készíteni. A természet erről nem gondoskodik. Van egy cserépedény, ami lassan színültig telik az élet adta dolgokkal. Már egy csöpp hely sincs benne. És akkor hirtelen fellép egy hiányérzet. Nem kapok levegőt. Velem ez kb. negyvenévesen fordult először elő, de az utóbbi évek tapasztalata alapján mondhatom, hogy már jöttek harminc és ötven sőt hetvenévesek is ezzel a mondattal: valami hiányzik az életemből, pedig már mindenem megvan. És akkor nincs más megoldás, ahogy nekem sem volt, ki kell üríteni az edényből annyit, hogy bejöhessen valami, hogy a légszomj megszűnjön. Keserves munka ez az előkészület valamire, amiről fogalmam sincs, de hiányzik. Még el sem várhatom, mert nem jön magától. Csak akkor kezd el szivárogni és csak olyan mértékben, ahogy ürül a cserépedény. De hát az alkímia sem mond mást: az aranycsináláshoz mindenekelőtt egy kis arany kell. Ott kell lennie a hiányérzetnek, a „valami nem stimmel az életemben” érzésnek. Keresztény nyelven talán úgy fogalmazhatnánk: hirtelen megéreztem azt a hívást, ami lát engem a jelenlegi állapotomban és hív egy emberibbé fejlődés irányába. És ahogy az igen és a nem közti állandó súrlódással hiány támad és az új anyaggal lassan telik a cserépedény, úgy jelennek meg, először csak időnként, felvillanás szerűen, majd egyre gyakrabban, mélyebben és szélesebben más tulajdonságok. És köztük megjelenik egy tűz is. Egy állhatatosság, egy új mozgató erő, ami már egészen más, mint a korábbi, az érdek, a cél vagy álmok hajtotta. És a cserépedény körül megjelenik egy új edény, egy új „test” ugyanazokkal a funkciókkal, de sokkal erőteljesebben, éberebben, tisztábban, szilárdabban, együttérzőbben és melegebben.

A faragáson ezt az új anyagbeáramlást, ezt a nyitott befogadást és ennek az új testnek a kialakulását próbáltam ábrázolni. Ezt éltem át, de ennél nem többet. A tűz, ami megjelent, újabb hiányérzetet kelthet és a szent írások tanúsága szerint létre tud hozni egy harmadik testet is, majd egy negyediket, ami már visszaterhet eredetéhez. Ezt az eszemmel érteni vélem és környezetemben, ha ritkán is, de tapasztalom. Mivel azonban nincs rá saját tapasztalatom, így nem faragha-

tom ki. Ma ezt tudom üzeni és ilyen formában. Itt tartok.

Kőbánya, 2017. Földanya hava 26.

HABOS LÁSZLÓ

VERSEK...

Örökségem

Apám elment
oda, ahova nagyon vágyott, az ő Istenéhez, s nem hagyott rám vagyont se semmilyen vétet.
Élt szürkén, néha ragyogott, s ha féltem, mellém ült és átkarolt, s én néztem -
szúrós tekintetében a fényes napot.
Átveszem örökségem, amit halálával reám hagyott, a tisztességet,
amit majd én is továbbadhatok, mint atyai örökséget.

miért kell...

miért kell
hogy folyjék vér megint ártatlan gyermek kezéből s egy felsajgó lélekből ó atyám, ha megint elfordítod tekinteted mondd miért kell ez ostoba játék s miért kell ma megint e fájdalomba belehalnom, ha nem akarod ,hogy a halál a játék végén elragadjon

mielőtt mégis

mielőtt bezárul az ajtó észrevétlenül
valahogyan mindenki bejut elveszve
mennyire félek hogy rám találnak az engem keresők s elveszett leszek szóltan
cserepes számra száradtak a szavak nézlek s hagyom hogy porba hulljanak szóltál
leoltott villany begombolt halál már tudom hogy miről szóltál
elrejtőzve
nehéz ködbe léptem rám így nem találnak sem ellen-ségeim sem elvakító vágak
